

ОДБРАНА

Година XI ■ Број 234 ■ 15. јун 2015. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Интервју

ВАТРЕНИ СКОК
Мешовите
артиљеријске
бригаде

генерал-мајор
Бојан Зрнић
ПАРТНЕР 2015

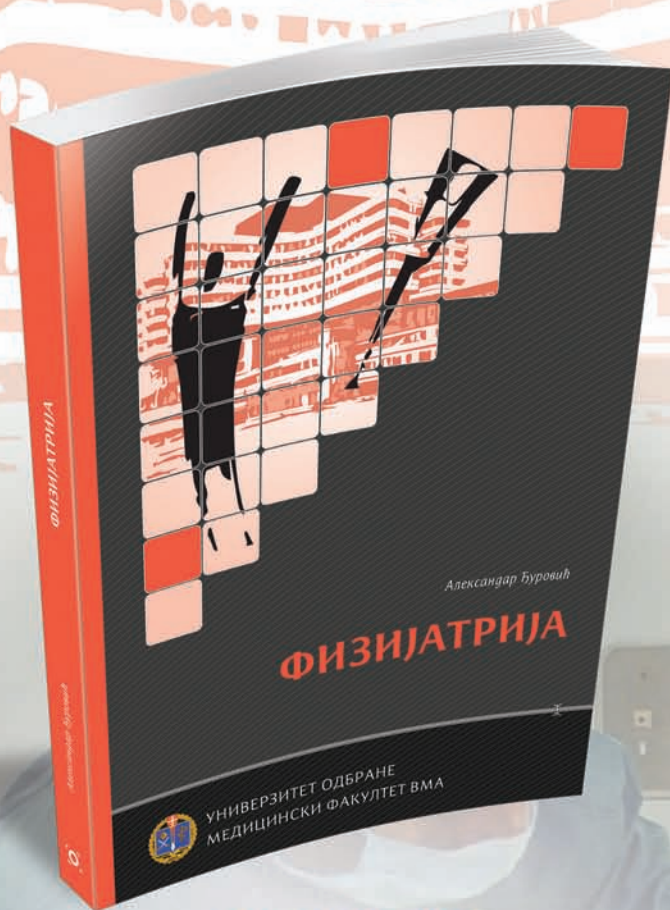

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ

Уџбеници Медицинског факултета Војномедицинске академије онедавно су у продаји.
Књиге у издању Медија центра „Одбрана“ потписују
врхунски стручњаци из области физијатрије и трансфузиологије.

ФИЗИЈАТРИЈА

аутора Александра Ђуровића

Броширано / ф. 17,5x25, 340 стр.
шифра: 111318 / Цена: **880,00**

ОСНОВИ ТРАНСФУЗИОЛОГИЈЕ СА ХЕМОБИОЛОГИЈОМ

аутора Беле Балинта, Душана Вучетића,
Гордане Остојић и Марике Љубенове

Броширано / ф. 17,5x25, 248 стр.
шифра: 111319 / Цена: **550,00**

НАРУЏБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра _____, комада _____
2. Шифра _____, комада _____

Купац _____

ЈМБГ _____

Адреса становања, улица и број _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о улазили целокупној износа доставивши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге.
Купљена издања биће достављена поштом експресом на шериш купца.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ • МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“

ВИДОВДАНСКА ИЗЛОЖБА
Ликовне групе Војне академије

БЕОГРАД ЗА СВА ВРЕМЕНА

МАЛА ГАЛЕРИЈА
ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Браће Југовића 19

Изложба је отворена
од 12–23. јуна 2015. године

АУТОГУМЕ И ДЕЛОВИ ЗА СВЕ ТИПОВЕ ВОЗИЛА

БЕЗ

ЖИРАНТА
УЧЕШЋА
ЧЕКОВА
КАМАТА

ПРОДАЈА НА РАТЕ ЗА
ПРИПАДНИКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
ПУТЕМ
АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ

PLANETBIKE

Интернет презентација и избор модела
на www.venerabike.com

КОТИК д.о.о

Панчево,
Жарка Зрењанина бр.14

Тел: 013/344-321

Моб: 063/370-138

Факс: 013/345-930

E-mail: kotikdoo@gmail.com

НАПОМЕНА:

-ОБРАЗАЦ АДМИНИСТРАТИВНЕ ЗАБРАНЕ
ДОСТАВЉАМО:
ПОШТОМ / ЕЛЕКТРОНСКОМ ПОШТОМ
-МОГУЋА ОРГАНИЗОВАНА ИСПОРУКА ПО ДОГОВОРУ.

У нашем широком асортиману се налазе:

бицикли, кациге, резервни делови, пратећа опрема,
аутомобилске гуме, акумулатори, моторна уља,
аутоделови за сва возила свих реномираних произвођача,
програм „Villager“, косилице, тримери, моторне тестере,
електрични ручни алат, рачунари и рачунарска опрема,
бела техника и телевизори...

Медија Центар „Одбрана“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3241-258, Факс: 011/3241-363

Маркетинг: 011/3201-728
marketing@odbrana.mod.gov.rs

Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3241-009
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs / medijacentar@mod.gov.rs

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапанџин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић

Владимир Вјештић

Мирјана Крстовић, поручник

Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
др Славиша Влацић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијалковски, др Зоран Миладиновић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић,
Никола Остојић, Александар Радић, Влада Ристић,
Драгана Барјактаревић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник),
Станислава Струњаш, Марија Марић,
Слободан Михаиловић (технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Даримир Банда, Душка Стефановић,
Јово Мамула (фото-репортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

odbrana@mod.gov.rs

redakcija@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 234

Припадници
Мешовиће
артиљеријске
бригаде на
Јокрејном
логоровању
Снимио
Игор САЛИНГЕР

Специјални прилог 121
ПАРТНЕР 2015

14

Генерал-мајор
проф. др Бојан Зрнић
о „Партнеру 2015“

УВЕК ИМА
САЈАМСКИХ
НОВИНА

19

Батаљон везе на покретном
логоровању

У БЛАТУ ДО КОЛЕНА

22

„Ватрени скок 2015“
припадника Мешовите
артиљеријске бригаде

У ОГЊЕНОМ КОЛУ
АРТИЉЕРИЈЕ

30

Француска легија странаца

МАРШИРАЈ
ИЛИ УМРИ

Реч уредника

Квака за седму силу

Према подацима Републичког завода за статистику, додуше из 2012. године, Србија има нешто више од 370 новина. Њихов број, сходно развоју интернета, односно повећању онлајн издања у односу на штампана, што је и светски тренд, знатно опада, а читалачка публика све чешће, некада мотивисана ценом, а каткад и садржајем, одлучује да информације пре потражи на „електронској“ новинарници. Жута штампа је више заступљена, мање је озбиљних, аналитичких текстова, тиражи су у паду, док је сензационализам, својеврсна таблоидизација медијске сцене постала, нажалост, наша реалност.

Међу новинама, у категорија магазина, убележена је и „Одбрана“, званично гласило Министарства одбране и Војске Србије, намењено интерном информисању припадника система и екстерне јавности. Још од формирања Управе за односе са јавношћу, на одговарајући начин, „заокружена“ је и „војна“ медијска регулатива, која подједнако поштује и републичке прописе у тој области, специфичности безбедносног сектора, као и новинарске узусе.

„Одбрана“, која, да подсетимо, наставља традицију једног од првих војних листова – „Ратника“ из 1879. године, чланица Европског удружења војних новинара, у протеклој деценији позиционирала се као релевантан и поуздан, тачан и одмерен, извор информација о систему одбране. Њене написе, фотографије, некада више, некада мање, у зависности од интереса, захтева тренутка или задатог „идеолошког оквира“, цитирају и најутицајнији дневни листови, недељници или интернет портали, неретко уз критике, али свакако пажљиво ишчитавање порука.

У чему је, онда, „квака“ ових редова, а да то није самохвала или тек покушај да се још једном потврди смисао војног гласила. Чини се скоро несхватљиво да је међу тридесетак хиљада професионалних припадника система само пет и по хиљада претплатника „Одбране“, јединог магазина таквог профила у нас, за који месечно од плате за два броја треба издвојити 160 динара. Невероватна је и чињеница да о новини, ма колико данас настојала да утемељено и критички репрезентује војничку збиљу, више и боље говоре они којима случајно „дође под руке“. Наши војници скоро се и не оглашавају.

Додајмо томе, наравно, и већ уобичајене, може се рећи циничне коментаре појединаца, управо оних који „Одбрану“ ни не листају – „Ма коме то треба, ко то још чита?!“. Такви критизери, ма с које стране војничке капије били, или не препознају утицај медија на војну и ширу јавност или пропуштају да аргументовано искажу сопствене ставове и знања. Чак и када за то имају прилику. При томе, очито немају на уму да се „новинама може ‘убити’ и мува и – човек“. Јер медији не само што репрезентују стварност, већ служе и као њен својеврсни коректив. Зато је и њихова улога да утичу и мењају, немерљива. А наши новинари су управо ту да пером додирну рану!

Стога, „седма сила“, „четврта власт“ или „шеста држава“, чак и у војним оквирима, с длаком или без длаке на језику, уз уобичајене тешкоће да до саговорника дође, многобројна одобрења да о нечему сведочи, има незамењиву мисију. „Ако је, а живот је показао да јесте, новинарство одговорно за стварност“, како тврде зналци, „онда имамо још један ваљан изазов да останемо доследни томе.“ Упркос свему... ■

Владимир ПОЧУЧ

8 Јавне набавке у Министарству одбране и Војсци Србије

БЛАГОДЕТИ ОКВИРНИХ
СПОРАЗУМА

13 Додела годишњих награда за најбоље научне радове

У СЛУЖБИ ОДБРАНЕ

28 Сећање на окупацију

БЕОГРАД КОЈИ ПАМТИ ДЕЧАК
У ЊЕМУ

29 Не окрећи се сине

ОЧЕВИ

34 Пуковник проф. др Илија Кајтез,
аутор књиге филозофских есеја
„Човек и тајна“

СМИРАЈ НА РЕЦИ
ПРОЛАЗНОСТИ

38 Опело за кнеза Михаила Трећег
Обреновића

СЕЋАЊЕ НА НАЈУМНИЈЕГ
ВЛАДАРА СРБИЈЕ

40 Надежда Петровић (3)

У ДОБА РАТА

43 Генералштабна струка у српској војсци

НАЈВИЂЕНИЈИ ОФИЦИРИ

Гашић и Стаматопулос о сарадњи Србије и НАТО-а

На састанку министра одбране Братислава Гашића и помоћника генералног секретара НАТО-а за политичке односе и безбедносну политику амбасадора Трасиволоса Стаматопулоса, 4. јуна, оцењено је да је војна сарадња Србије и Алијансе квалитетна и задовољавајућа.

Министар Гашић је нагласио да сарадња с НАТО-ом треба да одражава потребе наше државе да активним учешћем у Програму „Партнерство за мир“ изграђује неопходне капацитете за ангажовање у операцијама Уједињених нација и Уније. Такође је навео да активно учешће у активностима „Партнерства“ за Србију представља оптимални оквир за остварење безбедносних циљева, уз задржавање политике војне неутралности. ■

Генерал Диковић на Стратегијској војној конференцији за партнере

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић учествовао је на Стратегијској војној конференцији за партнере, која је одржана 9. јуна у Тбилисију. Тема конференције, коју је отворио начелник Генералштаба Оружаних снага Грузије генерал-мајор Вахтанг Капанадзе, била је „Варшава и након тога: Партнерство – пресудни чинилац у свету промена“. Генерал Диковић сусрео се са командантом Савезничке команде за трансформацију генералом Жаном Полом Паломеросом, с којим је говорио о даљем развоју Центра АБХО у Крушевцу, и са грузијским начелником Генералштаба генералом Капанадзеом. ■

Председник Николић у Копненој зони безбедности

Председник Србије Томислав Николић и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић обишли су 1. јуна базу „Југ“ и „Шевадске ливаде“ у Копненој зони безбедности. Надлежни су информисали председника о безбедносној ситуацији, као и о условима и начину живота и рада припадника Војске Србије на базама у Копненој зони. На „Шевадским ливадама“ присуствовали су и показној вежби ангажовања снага за интервенцију. Николић је поручио да је Србија је спремна да реагује на сваки безбедносни изазов. ■

Сусрет министара одбране Србије и Шпаније

Министар одбране Братислав Гашић састао се 2. јуна у Мадриду са шпанским министром одбране Педром Моренесом, са којим је разговарао о билатералној сарадњи две земље и активностима у области одбране. Званичници су сагласни да је круна војне сарадње заједничко ангажовање у мисији УНИФИЛ у Либану. Министар Гашић уручио је војну спомен-медаљу шпанском бригадном генералу Андреасу Чапи Хуидоброу, који је обављао дужност команданта Сектора Исток у мисији УНИФИЛ, у чијем је саставу био наш мировни тим.

Двојица министара говорили су и о сарадњи Србије и НАТО-а у оквиру Програма „Партнерство за мир“ и јачању партнерства после усвајања Индивидуалног акционог плана партнерства. Наша делегација посетила је и фабрику наменске индустрије „INDRA S.A.“ и обишла шпанску војну јединицу за ванредне ситуације. ■

Завршено школовања 39. класе Војне гимназије

На Војној академији, 6. јуна, свечано је завршено школовање 39. класе Војне гимназије. Најбољи у рангу Младен Шебек, Бранислав Стојковић и Милош Басарић добили су сатове с посветом, књиге и похвалнице, које им је уручио начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић. – Показали сте да сте озбиљна генерација и ми очекујемо да ћете то потврдити и на Војној академији, која ће вам помоћи да искажете своја знања и таленте – рекао је генерал Зековић.

Ђак генерације Младен Шебек, који ће школовање наставити на Медицинском факултету ВМА, рекао је да је срећан што је његова генерација положила испит зрелости, те да су спремни да се суоче с новим животним искушењима. Најбољем ученику при-

пала је и награда Фонда „Потпоручник Борко Никитовић“, коју је доделила мајка трагично настрадалог официра Зора Никитовић. ■

Нови станови за припаднике система одбране

У Великој ратној сали Старог генералштаба, министар одбране Братислав Гашић, у присуству начелника Генералштаба генерала Љубише Диковића, уручио је 4. јуна кључеве 23 стана активним и пензионисаним припадницима Министарства одбране и Војске Србије у Београду, Нишу и Ужицу.

– Једна од основних ствари које у овом тренутку Министарство и Војска чине јесте поправљање социјалног статуса својих припадника. Надам се да ћемо од септембра у томе и успети – рекао је министар Гашић. ■

Скуп заменика начелника генералштабова земаља Југоисточне Европе

Заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Јовица Драганић учествовао је на састанку заменика начелника генералштабова земаља чланица Процеса сарадње министара одбране Југоисточне Европе (SEDM), који је одржан 4. јуна у Тирани. Скуп су присуствовале делегације 14 земаља, чланица иницијативе SEDM – Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Грчка, Италија, Македонија, Румунија, Турска, САД, Словенија, Србија, Украјина, Хрватска и Црна Гора, те делегација Грузије као земље посматрача и представници међународних организација. Званичници су оценили да је регионална војна сарадња од великог значаја за безбедност и стабилност у региону. ■

Састанак начелника Генералштаба и команданта КФОР-а

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић и командант КФОР-а генерал-мајор Франческо Паоло Фиљуоло састали су се 3. јуна у Дому Војске у Нишу. Разговарали су о актуелној безбедносној ситуацији на Косову и Метохији и дуж административне линије, о досадашњим активностима Војске и међународних снага, те правцима будуће сарадње. ■

Протокол о донацији вишенаменских возила

У Министарству одбране, 8. јуна, потписан је Протокол о донацији 19 нових вишенаменских возила НММВВ за опремање јединица Војске Србије. Тај документ и Писмо понуде и прихватања потписали су, у име Министарства и Генералштаба Војске, начелник Одељења за развој и опремање Управе за планирање и развој пуковник Милан Поповић, и, у име Европске команде Оружаних снага САД, шеф Канцеларије за сарадњу у области одбране потпуковник Кори Шеј. Донација се реализује у оквиру Програма иностране војне помоћи владе САД, а производња и испорука возила планирана је за 2016. годину. ■

ЈАВНЕ НАБАВКЕ
У МИНИСТАРСТВУ ОДБРАНЕ
И ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Благодети оквирних споразума

Закон о јавним набавкама, усвојен у Скупштини крајем 2012. године, а ступио на снагу 1. априла 2013, донео је много новина, од којих је највећи број, кад је реч о систему одбране, на први поглед деловало рестриктивно и „успоравајуће” по његово функционисање.

Као највећи проблем перципирано је решење по коме су Министарство и Војска (сада доследно) постали „јединствени наручилац”, вероватно најсложенији у земљи, и формално пред законом, изједначени с било којом локалном предшколском установом или основном школом, који су такође „јединствени наручиоци”.

Ново решење имплицирало је нову реалност по којој у Министарству одбране и Војсци Србије готово да више нема „брзих и ефикасних” набавки мале вредности (до три милиона динара). Њих су замениле „обједињене набавке” и наметнуле неопходност готово савршеног планирања и интензивне и живе унутрашње комуникације, која обезбеђује оптимално сагледавање и исказивање потреба тако сложеног система на једном месту.

У таквим околностима, корак по корак, трагајући за решењима за „одгушење система”, носиоци функција у сарадњи с тактичким и техничким носиоцем у процесу јавних набавки у Министарству и Војсци креативно примењују Закон и граде нови системски приступ кроз „алате” примерене специфичности система, који омогућавају да тако важан сегмент државе функционише у складу са својим уставним овлашћенима, а да сви корисници континуирано буду снабдевени неопходним радовима и услугама највишег квалитета, по најповољнијим ценама.

Основна парадигма новог Закона управо је – квалитет за новац, уз усаглашеност с директивама Европске уније, транспарентност процеса, конкуренцију и једнакост понуђача, а прате их механизми заштите од злоупотреба и корупције.

Упоредо с трагањем за „алатима”, чекајући Стратегијом предвиђене измене тог акта, на бази искустава из почетног периода његове примене, носиоци процеса припремају

низ предлога за решавање уочених „уских грла“, како би што пре процес јавних набавки постао рутина, с одговорима на сва искушења која је почетна примена Закона донела.

Буџет, решење и план

Закон каже, да би се покренуо поступак јавних набавки морају бити испуњена два услова: да су обезбеђена новчана средства и одобрен План набавки.

Кровни акт процеса, који се доноси крајем године за наредну јесте Закон о буџету, прати га Решење о финансирању Министарства одбране, које потписује министар. Следи поменути План јавних набавки, који израђује Управа за снабдевање, а одобрава га министар одбране, који је одговоран да све што пише у њему буде усклађено са Законом. Управа, практично, обједињава све достављене потребе команди, јединица и установа Министарства одбране и Војске Србије као јединственог наручиоца, и у складу са Законом, до 31. јануара за текућу годину, сачињава План набавки и ствара услове да процес набавки може да отпочне.

Како то у пракси изгледа? Или, конкретније, има ли проблема у обезбеђивању континуитета снабдевања током јануара, пре доношења Плана? Шта кад постоје околности због којих План треба мењати, како би све функције Министарства и Војске, јединице и установе били задовољени? Како хитно реаговати, кад је неопходно? Само су нека од питања која су решена или се одговори траже „креативном применом“ Закона или, пак, чекају његову измену, на бази значајних искустава досадашњег спровођења.

– За измену Плана неопходно је да се створе законски услови. То што је законодавац предвидео да до измене Плана набавки може доћи само после ребаланса буџета, говори о томе колико је значајан процес исказивања потреба, дефинисања приоритета и усаглашавање кроз хоризонтални и вертикални процес носилаца функција програма, али и практични доказ да се измена сматра изузетком – каже начелник Управе за снабдевање пуковник Драган Симоновић.

Он наводи да је пракса до 2013. године била управо таква да се план мењао кад год је постојала потреба, па је 2011. било 22 измене, а 2012. године 17. У 2013. години било је свега шест, а у 2014. само три измене плана.

– Нови закон то ограничава. Неопходно је да се створе услови и донесе ново решење о финансирању. Управа за снабдевање припрема измену Плана набавке и доставља министру на одобрење.

Инструкције за планирање

Израда Плана јавних набавки ове године започела је у септембру прошле године Инструкцијом за планирање набавки кроз дефинисање предмета набавки за 2015. годину, а у децембру је достављена Инструкција за планирање јавних набавки за 2015. годину. Носилац израде тог акта је Управа за снабдевање Сектора за материјалне ресурсе. Потпрограми којима су додељена средства (што је начин дистрибуције новца који је новина од ове године) добили су Инструкцију за планирање да, у оквиру одобрених новчаних средстава, доставе предлоге и да њихови представ-

ници унесу податке у специјализовани софтвер којим се планирање обавља.

– Пракса до 2014. године била је да се корисници средстава, која су им распоређена на извршење, третирају као наручиоци. Због тога је у Плану за 2013. годину био 2.371 поступак јавне набавке мале вредности, а 2014. године – 415. Ове године имамо 356 поступака јавне набавке мале вредности. Све их је мање, јер су потребе обједињене и исказане у једном, отвореном поступку набавке, а мале

Пуковник Драган Симоновић

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

УЧИМО О ЈАВНИМ НАБАВКАМА

– За примену Закона о јавним набавкама веома је битна едукација. Важно је да то као потребу препознају и јединице по дубини. Ми смо ове године упутили на школовање на Универзитет Тор Вергата у Италији мајора запосленог у Управи. Школовање траје годину дана, од чега четири месеца у Италији, а остатак учењем на даљину, до одбране мастер рада, у марту следеће године. Два лица су на усавршавању на београдском Факултету организационих наука, које траје до септембра, а до сада смо више пута упућивали запослене на разне семинаре на којима су предавачи из Управе за јавне набавке и Републичке комисије за заштиту права – каже пуковник Симоновић.

се спроводе тамо где су потребе корисника средстава специфичне или због територијалног принципа, због неекономичности њиховог спајања – наводи начелник Управе.

Централизација набавки и отворени поступак, упркос сложености, воде ка постизању повољнијих услова набавке и то је највећа корист од промена, због којих су и донете, а логика каже, мањи број поступака набавке – смањена могућност злоупотреба, уз економично ангажовање ресурса, бољи квалитет, нижу цену и већу конкуренцију.

То потврђује и пуковник Симоновић, али истиче да не треба сметнути с ума проблеме који настају због специфичности Министарства одбране и Војске Србије, као најсложенијег наручиоца у земљи, чије јединице живе и раде на целој територији државе, а значај Војске намеће обавезу очување оперативних способности, које некад директно зависе од континуиране реализација набавке.

„Одгушење” система јавних набавки

Најбољи пут да се обезбеди несметано функционисање система јавних набавки јесте закључење оквирног споразума за набавку појединих добара или услуга. То је предвидео и нови Закон, али током 2014. године, осим за набавку авио-карата, није закључен ниједан. Оквирни споразум је потпуна новина и одличан је модел за превазилажење могућих дисконтинуитета у снабдевању, јер такав акт, закључен у претходној години, омогућава, по доношењу

ЉУДИ КАО НАЈВЕЋА ВРЕДНОСТ

Према речима начелника Управе за снабдевање, основни проблем с којим се суочавају јесте недовољна попуњеност кадром, коју покушавју да реше у наредних месец и по дана. – Према Правилнику о платама и другим новчаним примањима, цивилна лица која раде на пословима јавних набавки имали су додатак на плату од 25 одсто, који се у жаргону називао „антикорупцијски”, али је његова суштина била да се плате цивилних и војних лица који раде на истим пословима изједначе. Прошлогодишњим изменама Правилника тај додатак је укинут и уз смањење од 10 одсто за све, они су сада заиста недовољно плаћени, те је видљиво њихово незадовољство статусом, јер раде изузетно одговоран посао и кроз њихове руке пролазе папири преко којих пролазе милијарде динара Министарства одбране – истиче пуковник Драган Симоновић.

Плана набавки, брзо потписивање уговора о реализацији. Очигледно, за то решење било је неопходно искуство у примени Закона.

Пуковник Симоновић истиче да су ове године започели спровођење поступака ради закључења оквирног споразума првенствено за набавку артикала хране и електричне енергије, за коју је оквирни споразум склопљен за систем у целини, уз ангажовање грађанског надзорника, који је пратио спровођење поступка набавке.

– Чекала се измена плана како би поступак био покренут и за погонска горива и енергенте. Оквирни споразум је веома захвалан институт јер се, током периода његовог важења, скраћује процедура за закључивање уговора. Да буде јасније, њиме се не стварају обавезе, али се процедура за прибављање добара и услуга знатно поједностављује – објашњава он.

Начелник Управе за снабдевање потврђује да ће се добробити оквирних споразума који се сада закључују, видети наредне године и надаље, јер ће за поступак бити потребно знатно мање времена. Ова година је добра и за едукацију и упознавање с механизмом који ће се све више примењивати.

Многи корисници имали су током јануара проблем с планирањем и реализацијом набавки, па се застало с неким активностима. Често се спомињала неопходност доношења „привременог плана” за тај период.

– Закон о јавним набавкама није предвидео институт „привременог плана”, али се он нашао на сајту јавних набавки (у Упутству за примену апликације за планирање набавки) и често се спомиње, а и на семинарима се сугерише да оно што је хитно и неопходно треба одмах ставити у „привремени план”, који обухвата део потреба којима се излази у сусрет одмах по доношењу Решења о финансирању. Ове године имали смо „Привремени план” и ми смо неке поступке за набавку артикала хране покренули на тај начин. Следеће године ту врсту проблема нећемо имати, јер ћемо имати закључене оквирне споразуме који ће да „покрију” тај период – каже пуковник Симоновић.

Када је реч о евентуалним новим изменама Плана набавке, после оне од 14. маја, неизвесно је да ли ће их бити, јер законодавац каже да је услов за то ребаланс буџета.

– Много је јединица, много захтева и потреба, а према тренутним законским решењима, због централизације, није могуће изаћи у сусрет у много случајева, а појединачне потребе нису посебно ни исказане у Плану набавке, то је просто тако и неће се мењати – каже начелник Управе за снабдевање и подсећа да Стратегија за ову годину предвиђа измену Закона, на бази досадашњих искустава.

Планирање у Управи за општу логистику

Један од стручних органа и тактичких носилаца јавних набавки за добра и услуге у њиховој надлежности јесте и Управа за општу логистику Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране. Пуковник Станко Милић, начелник Одељења за опште логистичке потребе Управе, подсећа да управо код њих започиње процес планирања за јединице и установе система одбране.

– Као највиши стручни орган за послове из области опште логистике, минимум три месеца пре него што ће се знати дефинитивни распоред новчаних средстава, односно пре започињања процедуре везане за израду Предлога плана набавке, пишемо Инструкцију за добра из наше тактичке надлежности, у којој налажемо потчињеним саставима шта треба да раде по сваком конту. Они имају рок четрдесет дана за достављање података, како бисмо имали времена да добијене податке анализирамо по свим параметри-

ма и одредимо шта ће и у ком обиму бити предмет набавке – каже пуковник Милић.

Поменутом Инструкцијом они усмеравају потчињене саставе да приликом планирања имају у виду залихе и резерве којима располажу, достављене нормативе и на бази тих информација, у обавези су да планирају шта им треба и колико, по врсти и количини.

– Верујемо да ће нам оквирни споразуми као институт решити низ проблема које смо имали на обезбеђењу континуитета снабдевања до сада – каже начелник Одељења за опште логистичке потребе.

Предлози за измену Закона

Ипак, кад је реч о оквирним споразумима, пуковници Милић и Симоновић сагласни су да постојећи Закон о јавним набавкама треба изменити у делу у коме важеће решење намеће да је могуће склопити оквирни споразум на период од три године, с три или више добављача, с исправним и одговарајућим понудама, или на период од две године, с једним добављачем, али да наручилац има обавезу, на бази искустава из претходних година, да се у старту одреди да ли ће ићи на прву или другу варијанту.

– Законом је потребно омогућити наручиоцу да предвиди могућност која сада не постоји, ако се одреди да ће закључити оквирни споразум на период од три године, уколико добије три или више исправних понуда, да то и уради, али ако не добије довољно понуда, онда може закључити оквирни споразум с једним добављачем, на период од две године – наводе наши саговорници.

Обојица, такође сматрају да наручиоци троше превише времена и осталих ресурса, углавном с неодговарајућим кадром, за израду техничких спецификација за поступак јавне набавке.

– Предлажем да се актуелни Закон допуни на начин да техничке спецификације буду објављене на сајту јавних набавки, а да их формулишу стручњаци за поједине области. Зашто неки факултет који школује будуће дизајнере намештаја или инжењере конструкторе намештаја, а већ су на буџету државе, не би имао обавезу да уради техничке спецификације намештаја у пет нивоа квалитета. Када бисмо имали тако сачињене робне каталогe, потенцијални понуђач не би имао разлога нити прилику да каже да му нису били познати елементи набавке. Према том предлогу, Влада би могла обавезати ресорна министарства да наложе буџетским корисницима, институтима и факултетима да за добра из своје надлежности израде техничке спецификације, које би користили сви наручиоци у Србији – каже пуковник Милић.

Конто 4252

Управа за логистику Генералштаба, као стручни орган и тактички носилац, једна је од неопходних карика у ланцу планирања и реализације јавних набавки. Штавише, конто 4252 (текуће поправке и одржавање) међу најсложенијим је за извршење. На основу њега плаћа се набавка добара и услуга за поправку, одржавање и ремонти свих средстава којима Војска располаже.

– Све јединице и установе имају потребу за тим и ми тај проблем превазилазимо добрим планирањем – каже потпуковник Горан Костић, из Одељења за снабдевање Управе.

Кад је реч о услугама поправки моторних возила, на пример, „саберу“ се потребе свих корисника четвртог степена у Министарству и Војсци, и то законски прелази јавну набавку мале вредности до три милиона динара. Настаје обавеза да се спроведе отворени поступак, који траје 90 дана.

– Кад би се применио такав модел, у одређеном тренутку јединице би „стале“, јер поступак предуго траје. Проблем решавамо закључењем оквирних споразума, које у име Војске Србије реализује наша управа. Оквирни споразуми су алат који је практично „отчепио“ систем, јер је свима јасно да је Војска специфичан „јединствени“ наручилац, а и не може баш све да се предвиди – каже потпуковник Костић.

Начелник Одсека за одржавање наоружања и војне опреме средстава Копнене војске Управе за логистику пуковник Иван Милојевић појашњава да је та организациона целина Генералштаба „капа система одржавања“ у систему одбране.

– Изнад нас, када се говори о одржавању, нема ниједне инстанце до министра одбране. Конто 4252 – текуће одржавање и поправке, односи се на покретне ствари, на све камионе, авионе, рачунаре и слично. Реч је о хиљадама разноврсних средстава и зато је „компликован“. Недавно смо отворали конкурсну документацију с више од десет хиљада позиција, која је заузела готово два кубна метра – објашњава пуковник.

Оквирни споразуми обезбеђују континуитет снабдевања деловима и услугама у систему одржавања. Ипак не нуде решење за хитно реаговање.

– Закон у тој области не нуди излаз, међутим, Управа за логистику прописала је Инструкцију где је препознала,

ГАРДА КАО КОРИСНИК

Гарда је један од корисника оквирних споразума, и реализује набавке као јединица четвртог нивоа, јер се 90 одсто њих одвија преко Логистичког батаљона тог састава. Мајор Горан Димитријевић, начелник Групе за одржавање у Одсеку за логистику Команде Гарде, потврђује да нема посебних проблема приликом набавки, уз „мало веће оптерећење људи“, јер је број средстава велики, много је поступака, а људи су непрекидно на задацима.

– Када се говори о набавки одржавања, за шта је Управа за логистику склопила оквирне споразуме, углавном немамо проблема, знају се понуђачи и правила игре. Оквирним споразумима „покривено“ је око три четвртине средстава на употреби у јединицама Гарде и ослоњеним саставима. Ако постоји потреба за хитношћу, поступамо у складу с наређенима претпостављене команде. Хитност се огледа у поправкама возила за штићене личности, апаратуре и опреме за чување артикала хране, што је решено Инструкцијом на нивоу система – навод мајор Димитријевић.

примера ради, штићене личности, системе за замрзавање хране, одржавање сервера, и прописала Инструкцију за спровођење хитних набавки. Имамо Закон о јавним набавкама али и Закон о одбрани, чији чланови 37. и 38. јасно кажу да је неопходно функционисање система и дужни смо да то обезбедимо, јер не можете због некреативне примене прописа дозволити себи штету која би могла имати велике последице по систем – додаје пуковник Милојевић.

Поменута инструкција садржи упутство о непосредном позивању добављача, а треба споменути да се та процедура односи на занемарљиво мали проценат средстава. На питање, да ли овај изузетак отвара могућност за злоупотребе у систему, пуковник Милојевић истиче да је сигуран да „тога нема“.

– За три године рада на овом месту нигде на такве случајеве нисам наишао, него су људи управо решени да се проблем превазиђе на најефикаснији начин. Оквирним споразумима успешно решавамо континуитет и омогућавамо четвртог нивоу смањење административног оптерећења и боље ангажовање стручних органа. Војска је прва у држави у овој области урадила многе ствари, а у систему набавке тендери су толико отворени да током прошле године нисмо имали жалби Комисији за заштиту права понуђача, иако се преко Управе за логистику каналише две милијарде и сто милиона динара, што говори о томе да су тендери добро припремљени баш као и конкурсна документација.

Боља контрола система

Начелник Одсека за одржавање наоружања и војне опреме средстава Копнене војске каже да упркос приговорима, централизација гарантује управљање свим услугама одржавања и представља прилику за бољу контролу система.

– У овом тренутку одмах могу да вам кажем колики је утрошак Друге или Треће бригаде, колико је ко дао по позицији „пуха“ или рачунара. Сваког тренутка имамо податке и у том смислу систем је напредовао. Добробит јесте што ћемо за годину или две, колико траје оквирни споразум, имати тачне податке о учесталости кварења средстава. Моћи ћемо да, готово непогрешиво, предвидимо цене, које су код централизованих набавки знатно повољније него код појединачних – тврди пуковник Милојевић. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ

Пуковник Иван Милојевић

Снимио Даримир БАНДА

ДОДЕЛА ГОДИШЊИХ
НАГРАДА ЗА НАЈБОЉЕ
НАУЧНЕ РАДОВЕ

Снимо Г. СТАНКОВИЋ

У служби одбране

Министарство одбране и Војска Србије организују сопствену научноистраживачку делатност, која је један од основних чинилаца и покретача развоја и јачања система одбране. Ради афирмације и стимулације научних радника, Министарство је, традиционално, и ове године наградило најбољи научноистраживачки пројекат, докторску дисертацију и магистарски рад, као и најбољи чланак у часопису „Војно дело”, за 2014. годину.

На свечаности у Дому Војске Србије, министар одбране Братислав Гашић уручио је похвалнице за најбољи научноистраживачки пројекат војном службенику др Љубици Радовић из Војнотехничког института, за најбољу докторску дисертацију мајору др Бранимиру Крстићу из Војне академије, и награду за најбољи објављени чланак у „Војном делу” за 2014. годину Срђану Перишићу с Факултета политичких наука.

Честитајући награђенима, министар Гашић је истакао да, ослањајући се на највећа научна достигнућа из земље и света за ефикасне одговоре за садашње и будуће безбедносне изазове, ризике и претње, Министарство одбране и Војска Србије организују сопствену научноистраживачку делатност, која представља један од главних чинилаца и покретача развоја и јачања система одбране.

– Нема опстанка без развоја, а развоја нема без научноистраживачког рада и зато је потребан стручан кадар и

данашња свечаност јесте својеврсна потврда да систем одбране схвата улогу науке у процесу развоја одбрамбених способности, као и да је потребно да се најистакнутији појединци стимулишу за доприносе које својим радом дају – нагласио је министар, додајући да су истраживачи и научни радници из нашег система одбране активни учесници у домаћој и међународној научној заједници.

Према његовим речима, за квалитетно бављење научноистраживачким радом неопходно је континуирано усавршавање, а охрабрују подаци да је у високошколским јединицама Универзитета одбране 13 наших припадника, током претходне године, стекло звања доктора наука, три звања магистра, а четири мастера.

– Визију развоја система одбране и даље је потребно заснивати на организованој научноистраживачкој делатности и ефикасним резултатима рада научног кадра – истакао је министар Гашић.

Образлажући избор годишњих награда за 2014. годину, начелник Управе за стратегијско планирање бригадни генерал Слободан Јоксимовић истакао је да се награде за научни рад додељују од 2005, а „Војно дело” награђује најбољи објављени чланак од 2008. године.

Имајући у виду чињеницу да су знање и наука највреднији и најважнији ресурси у савременом свету, овај скуп представља још једну у низу намера Министарства одбране Србије да подстиче научноистраживачки рад, поклони посебну пажњу свима који на научним основама унапређују и доприносе јачању способности система наше одбране. ■

Б. МИЉИЋ

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР ПРОФ. ДР БОЈАН ЗРНИЋ О „ПАРТНЕРУ 2015”

Увек има сајамских новина

Генерал-мајор проф. др Бојан Зрnić заступа помоћника министра одбране за материјалне ресурсе и уједно је начелник Управе за одбрамбене технологије. Уочи 7. међународног сајма наоружања и војне опреме „Партнер 2015” разговарали смо са њим о значају те манифеста-

ције, међународно-војној сарадњи, законској регулативи у тој области и уопште о развојним потенцијалима установа Министарства одбране и Војске Србије, те о производним капацитетима војноиндустријског комплекса наше земље. На овој дужности он дочекује трећи „Партнер” и има јасну слику о тој сајамској

манифестацији – о оном што је било, што ће бити, а има и планове за будућност.

Q Господине генерале, од оснивања 2004. до данас, Министарство одбране је покровитељ сајма НВО „Партнер”. У чему је био интерес да се ова манифестација подржи?

У просеку сајам посети између 15 и 20 страних делегација. Оне имају своје различите нивое, а ове године очекујемо, а за то имамо потврде, и највиши ниво одзива, укључујући присуство и неколико министара одбране и то врло респектабилних земаља – рекао је наш саговорник генерал-мајор проф. др Бојан Зрнић, уочи 7. међународног сајма наоружања и војне опреме „Партнер 2015”.

– Министарство одбране има интерес да подржи сајам „Партнер” из два разлога. Најпре зато што је одговорно да у име Владе Србије кординира и надзире рад српске одбрамбене индустрије, а својом подршком одржавању сајма стварамо услове за промоцију производа српске одбрамбене индустрије. С друге стране, „Партнер” је одлична прилика да Министарство одбране представи и своје капацитете у области истраживања, развоја, опитовања и ремонта НВО, али и војног образовања, војно-здравственог система, јер су те наше установе континуирано присутне на сајму свих ових година. Дакле, на „Партнеру” се на репрезентативан начин приказују капацитети система одбране.

О. Оснивачка жеља организатора била је да „Партнер” по свом обиму и значају добије међународни карактер, а посебно да буде манифестација од регионалног значаја. Да ли је то достигнуто?

– Ако гледамо како се кретао тренд раста излагача и броја учесника из иностранства од првог сајма 2004. до овог који ће бити, и ако упоредимо потврђени број страних делегација и излагача, можемо рећи да је „Партнер” сигурно попримио карактер међународне манифестације, а да је у регионалним оквирима водећи. То можемо са задовољством и да потврдимо јер смо присуствовали свим регионалним сајмовима и имамо потпун увид у њихов обим делегација и обим излагача.

О. Најавили сте присуство председника Европске одбрамбене агенције – ЕДА на овом годи-

шњој сајму НВО, објашњавајући да је то значајно за успостављање међународне сарадње и за рад на заједничким пројектима. Појаснише то?

– Ми смо са Европском одбрамбеном агенцијом (ЕОА) остварили највиши ниво сарадње који је могућ за земљу која још није чланица Европске уније. У децембру 2013. године потписан је и административни аранжман, што значи да смо заједно са Швајцарском и Норвешком у кругу земаља које нису чланице ЕУ, али које имају формализован оквир сарадње са ЕОА-ом.

Зашто је нама важна сарадња са Европском одбрамбеном агенцијом? Пре свега због учешћа у развоју спо-

Страни излагачи су овде присутни из два разлога. Први је да представе своје производе које ће потенцијално користити Војска Србије и друге снаге одбране, а други је да они долазе како би нашли могућност индустријског партнерства са нашом одбрамбеном индустријом – било да јој буду кооперанти или да заједно наступе на светском тржишту, тамо где ми имамо неке боље тржишне позиције него они.

собности система одбране да учествује у активностима везаним за реализацију заједничке безбедносне и одбрамбене политике ЕУ, а што је обухваћено преговарачким поглављем број 31. У том смислу, фокус је на

сарадњи у области истраживања и развоја НВО. Такође, желимо да припремимо наш војноиндустријски комплекс за улазак у правни систем и регулативу Европске уније, кад једног дана постанемо њена чланица. Мислимо да је битно да се на време и благовремено упознамо са свом том регулативом, са том такозваном добром праксом, како бисмо војноиндустријски комплекс Републике Србије припремили за интеграцију у европску одбрамбено-технолошку индустријску базу. То су кључни елементи због којих је нама важна сарадња с том агенцијом.

Током прошле и ове године одвијало се много заједничких активности и бројне су посете учињене. У улози официра за везу са ЕОА, сматрам да смо својим одзивом, радом у форумима те Агенције показали да нисмо дошли у формални однос сарадње само зато да бисмо имали још један потписан споразум, него да бисмо имали активан однос, да бисмо учили од других, али и пренели наша искуства и представили сопствене капацитете. То су и они препознали тако да нас је крајем прошле године посетила и извршна директорка Европске одбрамбене агенције.

Припадници ЕОА често присуствују различитим догађајима у Србији, држе радионице и овом приликом доћи ће њихови представници да одрже семинар током сајма „Партнер”, који је посвећен обезбеђењу сигурности снабдевања унутар Европске уније средствима НВО. Очекујемо да ће тај догађај бити веома посећен. Били су присутни и на недавној вежби „Балкански одговор”. Учествовали смо у пројекту посвећеном борби против импровизованих експлозивних напра-

ва. Дакле, заиста развијамо много ли- нија сарадње са Европском одбрамбе- ном агенцијом.

Поменућу и чињеницу да је Вој- нотехнички институт укључен у ЕОА базу истраживачко-развојних центра, а Технички опитни центар у ЕОА базу опитних центара. У наредном пе- риоду планирамо да повећамо број наших представника укључених у комитете и поткомитете у различитим областима истраживања, развоја и војне индустрије, који постоје унутар Европске одбрамбене агенције.

Q Уобичајено је да сајам посете представници двадесетак иностраних војних делегација. Да ли је после „Партнера“ било понуда за међународном војном сарадњом у овој области?

– У просеку сајам посети између 15 и 20 страних делегација. Оне имају своје различите нивое, а ове године очекујемо, а за то имамо потврде, и највиши ниво одзива, укључујући присуство и неколико министара одбране и то врло респектабилних земаља. Изузетно је битно да те стране делегације, присуствујући сајму, могу на једном месту да виде комплетну понуду и готових производа и капацитета за истраживање, развој, едукацију. Наравно, сајам је још једна у низу активности којом се долази до неког конкретног облика сарадње. Није сајам место где све почиње нити где се све завршава, али се ту види целовит концепт нашег приступа тој проблематици. Можемо да кажемо да „Партнер“ управо доприноси чињеници да са неким страним земаљама имамо веома развијену војноекономску сарадњу, која није само у домену куповине производа српске одбрамбене индустрије него и заједничких истраживачко-развојних пројеката и пројеката трансфера технологије.

Q Како тумачите речи појединих иностраних војних представника, које су се чуле на прошлом „Партнеру“, да желе да купи неке од средстава из прошлог развоја Војнотехничког института?

Сајам наоружања није сајам аутомобила, а ни сајам моде. Овде се модели не мењају сваке две године, развој сложених борбених система траје у просеку 6–10 година и то је стандардизовано и у светским оквирима. Дакле, у чему се разликује „Партнер“ од „Партнера“? У томе што је сваки наредни већи по броју изложених експоната, јер увек има и нових производа, као што ће их бити и овај пут. Слажем се да се на неколико задњих сајмова излажу наизглед иста средства, али она имају своју интерну еволуцију, оно што се зове инкрементални приступ развоју.

– То доживљавамо као израз признања или комплимента нашем развоју, али с друге стране такве могућности апсолутно нису предмет нечега што може да се деси, зато што ми никад не желимо да продамо прототип. Желимо да продамо готове производе, да поделимо знање и технологију за прављење средстава НВО. Прототипови нису за продају. Они само служе да покажу наш капацитет и тренд у развоју.

Такво интересовање странаца доживљавамо као увертуру у разговору о набавци или готовог производа или евентуалног трансфера технологије за израду сличног производа, јер најчешће тактичко-технички захтеви, кад их до краја ставите на сто, нису баш они који крајњи корисник из иностранства хоће. Управо ту и јесте простор да се прилагоде решења за појединог страног партнера.

Q Има ли назнака за учешћем иностраних партнера у области развоја средстава НВО?

– Постоји заинтересованост дела земаља са Средњег истока, Север-

не Африке, а и неких земаља чланица ЕУ. И управо пре одржавања сајма „Партнер“ посетиће нас експертска делегација једне земље из региона са којом желимо да уђемо у заједнички пројекат. Они имају више знања о томе како можемо да добијемо подршку на европском нивоу за тај пројекат, а ми можда имамо мало више капацитета од њих. Договараћемо се о томе како да своје могућности и капацитете удружимо у један заједнички пројекат.

Q Када причамо о учешћу иностраних партнера у области развоја средстава НВО, важан корак у том правцу јесте доношење новог Закона о производњи и промету НВО, чија је јавна расправа завршена. Управа за одбрамбене технологије јесте носилац израде овог закона.

– Тачно је да је закон добио финалну форму и очекујемо да ће и пре одржавања сајма „Партнер“ отићи према Влади Србије, а после тога и у Скупштину. Једна од кључних ствари у том закону јесте управо креирање нормативног амбијента у коме ће се омогућити да стране инвестиције уђу у пуном капацитету у сектор наменске индустрије. А о чему се ради? О чињеници да су до сада страна улагања у сектор одбрамбене индустрије била ограничена до 49 одсто вредности капитала и предузеће није могло да добије дозволу за производњу ако би имало већи проценат страног капитала. Новим законом биће уклоњена та баријера и отвориће се разне варијанте учешћа – од грин филд инвестиција до могућности отварања такозваних заједничких предузећа са страним партнером било у Србији, било на страном тржишту.

Да не буде неспоразума, јер ова тема на један непринципијелан начин интригира део наше јавности, није идеја закона да се сада на дневном реду нађе приватизација српске одбрамбене индустрије, оне у већинском власништву државе, него управо креирање амбијента да та индустрија може

да доживи neke nove forme saradnje. To nalaže ovo vreme.

Naravno da je zakon predvideo i zaštitu vitalnih drжавnih interesa u fabrikaма где je veћинско државно власништво. Тамо ће странци моћи да имају до 49 одсто власништва капитала предузећа, с тим што појединачно ниједан страни улагач неће моћи да има више од 15 посто вредности капитала. Ниједном страном улагачу нећемо дати превелику моћ у управљању. То је једна од идеја новог закона.

Q Јесће ли задовољни насљубом Војнотехничког институћа на прошлом сајму и најавама за овогодишњи приказ одређених средстава НВО? Они су свих ових година највећи сајамски излагач.

– Апсолутно је сваки наступ Војнотехничког института на сајму „Партнер” веома видљив и они уз „Југоимпорт СДПР” имају и највећи број експоната и на неки начин су централна институција која је присутна на сајму. Увек може боље, али нисмо постигли

планирану брзину финализације, односно довођења средстава НВО у фазу да буду предата на завршна испитивања у Технички опитни центар. Нарavno да то није само због интерних слабости Института, јер много зависи и од коопераната, пре свега оних задужених за производњу. А ту долазимо до тог малог јаза исказаног у немогућности индустрије да

➤ Закон о производњи и промету НВО предвидео је и заштиту виталних државних интереса у фабрикама где је већинско државно власништво. Тамо ће странци моћи да имају до 49 одсто власништва капитала предузећа, с тим што појединачно ниједан страни улагач неће моћи да има више од 15 одсто вредности капитала. Ниједном страном улагачу нећемо дати превелику моћ у управљању.

испрати капацитет неког захтеваног технолошког решења, које је ВТИ пројектовао.

Q Како ће се предузећима одбрамбене индустрије помоћи да стигну на здраве ноге, што је важно јер је извоз средстава НВО значајна привредна грана? Та предузећа, иначе, слове за највеће српске извознике.

– Када причамо о наменској индустрији, желим да се мало промени парадигма. Некако смо сувише оријентисани на то да често користимо реч стање, имплицирајући лоше стање у одбрамбеној индустрији, зато што медијима веће тираже праве личним интересима погоњена неутемељена саопштења појединих синдикалних вођа из предузећа одбрамбене индустрије, него објективна, на чињеницама заснована анализа. Нарavno да све није идеално, али исто тако морамо да констатујемо да кад гледамо сегмент индустријске производње у Србији, одбрамбена индустрија далеко одскаче изнад свих

индустријских грана, пре свега када је реч о нето девизном ефекту који остварује. То треба рећи. С друге стране свесни смо одређених проблема који су, пре свега, везани за ниво технолошког заостајања, што на крају доводи до два проблема – неусклађености технолошких решења које пројектује ВТИ и могућности индустрије да та решења преведе у конкретан производ, који може да прође Технички опитни центар, као и до проблема недовољне конкурентности на светском тржишту.

Управо зато је припремљен инвестициони програм, који би требало да отклони та уска грла у производњи и да повећа рентабилност производње и продуктивности, с једне стране, а са друге да у Србију доведе неке нове технологије које су примерене захтевима савремених војски у 21. веку. Тај инвестициони циклус има вредност од око 100 милиона евра, при чему је планирано да око 20–25 одсто обезбеди предузећа из сопствених извора, а да остатак буду повољни кредити које ће гарантовати држава. Очекујем да ћемо у другој половини године почети реализацију тог инвестиционог програма.

○ Да ли сīе задовољни одзивом иностранних излагача? Уобичајена је замерка наших колега да се на сајму не појављују велики „играчи“.

– Та замерка би могла да буде оправдана, под условом да имамо прецизну дистинкцију између великих и малих „играча“. Ми смо на прошлим сајмовима НВО имали врло позната светска имена – МиГ, „Локид Мартин“, „Талес“, „Финмеканику“ „Роде и Шварца“, „Вектроникс“, а ове године потврђено је присуство више од 20 страних излагача. Ја их не бих делио на мале и велике, сви су добродошли. Они се разликују по производима које продају. Неки су доста скупи, а неки мало мање. Неки су нам потребни више, а неки мање. Они су проценили да имају интерес да дођу на „Партнер“ и ником од њих нисмо платили да дође.

Страни излагачи су овде присутни из два разлога. Први је да пред-

ставе своје производе које ће потенцијално користити Војска Србије и друге снаге одбране, а други је да они долазе како би нашли могућност индустријског партнерства са нашом одбрамбеном индустријом – било да јој буду кооперанти или да заједно наступе на светском тржишту, тамо где ми имамо неке боље тржишне позиције него они.

Немојте да заборавите да ће сајму присуствовати и велики број заинтересованих људи који раде у бизнису везаном за наоружање и војну опрему. Ви њих можете колоквијално звати трговцима оружја, али су то људи који легитимно спроводе своје пословне активности и они су такође добродошли када долазе са намером да виде

➤ **Некако смо сувише оријентисани на то да брзо користимо реч стање, имплицирајући лоше стање у одбрамбеној индустрији. Наравно да све није идеално, али исто тако морамо да констатујемо да, кад гледамо сегмент индустријске производње у Србији, одбрамбена индустрија далеко одскаче изнад свих индустријских грана, пре свега по нето девизном ефекту који остварује.**

производе српске одбрамбене индустрије ради њиховог пласмана на светско тржиште. Наравно, подразумева се да за то постоји процедура, закон који ми стриктно поштујемо и ви знате да је недавно зановљена комплетна законска регулатива везана за спољнотрговински промет наоружања и војне опреме. Ми заиста можемо да кажемо да је сада Србија у том сегменту потпуно ускладила своју регулативу са највишим европским стандардима.

○ Шта мислите о изјавама појединаца да је „Партнер“ манифестација у којој се из године у годину излажу једна сīе исīа средсīва?

– Драго ми је да сте поставили ово питање, иако има злурад призив. У ствари ме не љути, нити би требало икога да љути, јер сматрам да треба бити разјашњено. Мој кратак одговор је да сајам наоружања није сајам аутомобила, а ни сајам моде. Овде се модели не мењају сваке две године, развој сложених борбених система траје у просеку 6–10 година и то је стандардизовано и у светским оквирима. Дакле, у чему се разликује „Партнер“ од „Партнера“? У томе што је сваки наредни већи по броју изложених експоната, јер увек има и нових производа, као што ће их бити и овај пут. Слажем се да се на неколико задњих сајмова излажу наизглед иста средства, али она имају своју интерну еволуцију, оно што се зове инкрементални приступ развоју. Можда за неког неупућеног на први поглед та средства јесу иста, а у суштини се дубински разликују. Нове су компоненте, верзије хардвера, нове су функционалности софтвера, унапређена су климо-механичка својства итд. Средство је просто зрелије у односу на пре две године, иако на први поглед не изгледа тако.

○ Да ли бисте Ви нешто додали овој сајамској манифестацији?

– Лично, желео бих да и „Партнер“ по угледу на неке сајмове у свету има динамичку спољну изложбу на којој бисмо приказали, на пример, демонстрационе летове ваздухоплова и беспилотних летелица, возњу тенкова и теренских возила, приказ пловних објеката. Простор Београдског сајма нас ограничава у реализацији тих живих демонстрација, како би посетиоци имали комплетну слику и потпуни доживљај. Због тога се у свету овакви сајмови дешавају у ванградским зонама, обично близу аеродрома.

Ако бисмо у будућности могли нешто да изменимо, волео бих да неке сајмове одржимо на локацији аеродрома у Батајници, како бисмо имали и ту динамичку спољну изложбу. Ми и сада имамо спољну изложбу, али је она статичка. То је оно што бих додао сајму „Партнер“. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимео Јово МАМУЛА

**БАТАЉОН ВЕЗЕ
НА ПОКРЕТНОМ
ЛОГОРОВАЊУ**

У блату ДО КОЛЕНА

Задатак је, заправо, био уобичајен. Требало је успоставити различите облике телекомуникација за потребе команди стратегијског и оперативног нивоа. Био је то само део колективне обуке 4. батаљона везе у формирању телекомуникационо-информатичког центра у теренским условима. У реализацији тог задатка садејствовали су припадници осталих јединица Бригаде везе, стационарани негде „на територији Србије”, који су обављали своје редовне задатке.

Задатак им је постављање телекомуникационог и информатичког центра и успостављање различитих врста комуникација у свим просторним, временским и климатским условима. То значи да их, заиста, ништа не може изненадити. Ни ноћна узбуна и покрет „у невреме“, ни наређење за вишесатни марш у непрегледној колони специјалних, теренских и теретних моторних возила, ни захтев за успостављањем „видео линка“ са јединицама Војске Србије ангажованих на реализације задатака мисије, за припаднике Бригаде везе, а посебно њене покретне компоненте, 4. батаљона везе, не представља изненађење, већ само један од редовних задатака.

Вишедневно покретно логоровање батаљона везе, реализовано у последњој недељи маја, и поред изузетно лоших временских услова тих дана и обилну кишу која је, у неким крајевима Србије, запретила и новим поплавним таласом. Возила су била детаљно прегледана и припремљена неколико дана пре поласка, баш као и сва неопходна опрема, уређаји и средства, потребна за извршавање задатка. То што се дан раније небо отворило и што је терен предвиђен за формирање логорске просторије био под водом ни команду, ни припаднике батаљона није превише узбуђивало. Био је то, на крају, само још један задатак на коме ће доказати изузетан ниво оспособљености и спремности за испуњавање предвиђене мисије.

– По доласку на одредиште имали смо шта да видимо. Киша је претходних дана готово уништила земљане путеве којима смо се кретали до циља. Само захваљујући снази воље и поузданости возила, којима су наши возачи управљали изузетно умешно, нисмо се заглибили у дубоком блату. Најзад, ми смо навикли да наше телекомуникационе центре постављамо на неприступачним, шумовитим теренима, скривеним од знатижељних очију, али смо оволиком количином јаке кише и ниским температурама на измаку маја, ипак, били изненађени. Формирали смо логорску просторију, подигли антене и почели с обуком у

блату готово до колена. Било је тешко уредити логор онако како то правила налажу, али смо наш првенствени задатак обавили у врло кратком року и изузетно ефикасно – каже командант батаљона мајор Александар Трнавац.

Обука по нивоима

Задатак је, заправо, био уобичајен. Требало је успоставити различите облике комуникације за потребе команди стратегијског и оперативног нивоа. У реализацији тог задатка садејствовали су припадници осталих јединица Бригаде везе, стационарирана негде „на територији Србије“, који су обављали своје редовне задатке. Био је то само део колективне обуке 4. батаљона везе у формирању телекомуникационо-информатичког центра у теренским условима. Током првих дана обука је реализована на одељенском нивоу, да би, у завршној фази логоровања, нагласак био на обучавању чете. Врхунац оспособљавања била је тактичка вежба чете, којом је проверен ниво обучености свих припадника у извршавању сложенијих и комплекснијих, колективних задатака.

– Без обзира на лоше временске услове, чак и упркос њима, остварили смо све што је од нас захтевано. Нисмо имали ниједну повреду, ниједан неподвижен догађај, ниједан квар, ни најмање изненађење. Све активности су се одвијале по плану, сви уређаји су функционисали беспрекорно, баш као и возила. Свако возило је током логоровања прешло најмање 150 километара, по изузетно тешком терену. Техника коју користимо у обуци и извршавању редовних задатака, па и овог на логоровању, припада различитим генерацијама, има и савремених ТКИ уређаја и средстава, најмодернијих којима Војска располаже, али и оних које смо, у међувремену, модернизовали, прилагодили, побољшали. У сваком случају, припадници батаљона су на овом покретном логоровању показали врло добар ниво оспособљености за успостављање различитих врста телекомуникација, од радио-комуникација, до видео-конференција и интернет сервиса. Из покретног телекомуникационо-информатичког центра омогућили смо коришћење различитих сервиса, од заштићених и незаштићених говорних канала комуникације, преко

до аутоматске телефонске мреже за припаднике Војске Србије, наше крајње кориснике, у овом случају команде стратегијског и оперативног нивоа. Све радње биле су нормиране, тако да сасвим одговорно могу рећи да смо остварили циљ логоровања и достигли захтевани ниво оспособљености – тврди мајор Трнавац.

С њим се слажу и потпуковници Саша Вујичић, помоћник команданта за операције, и Владимир Пајић, помоћник команданта за подршку, који су, као представници Команде Бригаде везе, били у редовној контроли обуке током логоровања.

– Приликом контроле реализације свих садржаја покретног логоровања, па и вежбе, на крају, уверили смо се да је 4. батаљон врло добро оспособљен за реализацију задатака мисије, односно успостављање телекомуникационо-информатичког обезбеђења за потребе Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије.

Веома лоши временски услови, додуше, нису ишли наруку учесницима овог покретног логоровања који су, по изненађујуће ниској температури за крај маја, били смештени под шаторима, у блату, али су, апсурдно, представљали квалитет више за реализацију задатака. Још једном смо одговорили свим захтевима не само команде, већ и професије којом се бавимо, пошто се од нас тражи да све вежбе организујемо у приближно ратним условима. То смо учинили и овога пута – рекао је потпуковник Вујичић.

За неке и ново искуство

Уморни, али задовољни постигнутим током још једног дела практичне обуке, припадници 4. батаљона везе припремали су се, последњег дана логоровања, за напуштање логорске просторије. Истичући да су сви заслужили похвале за остварене резултате, мајор Александар Трнавац рекао

је да су неки, ипак, били ангажованији и вреднији од других.

– Ово покретно логоровање за неке од припадника батаљона, посебно млађе официре, подофицире и војнике, представља ново искуство, док су други више пута били на сличној обуци. Овог пута истичем мајора Милоша Колунџића, као најуспешнијег командира чете, поручника Бојана Поповића, командира најбољег вода и командире одељења воднике Бојана Драгојловића и Срђана Тодића. На евалуацији су се посебно истакли још потпоручник Тамара Николић и водник Александра Костић. Сви они, али и многи које нисам поменуо, заслужују честитке за пожртвовану раду на овогодишњем покретном логоровању – напоменуо је мајор Трнавац.

Оцењујући вишедневно покретно логоровање са тактичком вежбом чете веома успешним, потпуковник Саша Вујичић, помоћник команданта бригаде за операције, истакао је да су сличне практичне активности некада биле реализоване много чешће и да су имале веома позитиван ефекат на квалитет оспособљености јединица.

– Покретна логоровања, посебно она вишедневна, представљају прилику за све припаднике јединице да у небираним, често и неочекиваним условима, провере ниво појединачне и колективне оспособљености, али не само то. Логоровања су једина могућност да војници науче све што је потребно о формирању логорске просторије и животу у неубичајеним, ванкасарним условима. За професионалне војнике то је драгоцену искуство – рекао је потпуковник Вујичић.

У очекивању нове сличне активности, ред је да се, на крају, подсетимо и улоге коју су припадници Бригаде везе, а посебно 4. батаљона, остварили током прошлгодишњих катастрофалних поплава у Обреновцу и Шапцу, где су, за потребе оперативних штабова, у веома кратком року формирали изузетно ефикасне телекомуникационо-информатичке центре. Управо зато да би успешно остварили такве задатке, припремају се и на покретним логоровањима, попут овог последњих дана маја. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

У ОГЊЕНОМ КОЛУ артиљерије

Сватрених положаја на Великој Брезовици грували су топови 130 mm, а из Михајлове рупе фијукали ракетни системи „оркан“ четвороцевац и „пламен С“. Челик и ватра били су уједињени у огњеном колу артиљерије. Беласао се од детонација рејон циља на Великом Антравељу, осветљавајући такозвану браон земљу. Топовска и ракетна снага артиљерије показана је још једном на делу.

Том тактичком вежбом с бојевим гађањем на полигону завршено је покретно логоровање припадника Мешовите артиљеријске бригаде под називом „Ватрени скок 2015“.

Покретно логоровање

Припреме за вежбу и бојево гађање започеле су два месеца раније. Најпре у матичној касарни, а после и на стационарном логоровању на Руј-

ничкој коси, где је извршена преобука послуга које су биле на топ-хаубицама на топове 130 mm, а неки хаубичари ротирале су се и постили ракеташаи.

Дан велике промене, јединствене у години дана, за нишке артиљерце у јединици којом командује пуковник Звонко Стојковић, био је 26. мај. Тада је, у раним јутарњим часовима, припадницима Команде и јединицама дат знак за узбуну и убрзо је из касарне „Мија Станимировић“ кренуло 500

„ВАТРЕНИ СКОК 2015” ПРИПАДНИКА МЕШОВИТЕ АРТИЉЕРИЈСКЕ БРИГАДЕ

Ниш – Ртањ – Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде” – Ниш, места су на којима се одвијало десетодневно покретно логоровање припадника Мешовите артиљеријске бригаде под називом „Ватрени скок 2015”. Завршном тактичком вежбом с бојевим гађањем на полигону показана је на делу топовска и ракетна снага артиљерије. Та бојева гађања имала су и своје јунаке.

припадника сталног и резервног састава на десетодневно покретно логоровање. Осим личног наоружања, покренута је и војна техника – топ-хаубице 152 mm НОРА М86, топови 130 mm М46 и ракетни системи ЛРСЧ 262 mm „оркан” и „пламен С” 128 милиметара.

Издазак из касарне завршен је посудањем логорске просторије на планини Ртањ, у рејону тригометра 722. Како каже начелник штаба Бри-

гаде потпуковник Дејан Новаковић, који је руководио вежбом, била је то прва супозиција логоровања, на којој је настављен процес оперативног планирања ради извршења задатка – артиљеријско-ракетне подршке јединица Копнене војске у извођењу операција. Шест дана провели су на тој планини.

Артиљерци су на Ртњу поселили елементе борбеног распореда, радили по командама за гађање, преме-

штали се с једног на други положај, док су припадници 69. логистичког батаљона правовремено и редовно обезбеђивали исхрану, водоснабдевање, здравствену заштиту, техничку подршку...

Током покретног логоровања улогу непријатеља преузео је 63. падобрански батаљон, који је свакодневно дејствима попут напада на командна места Бригаде, односно дивизиона, контаминирањем земљи-

шта, нарушавањем телекомуникационих система, доводио припаднике Бригаде у ситуацију да стално предузимају мере заштите.

Значајно је поменути да је за разлику од прошлог покретног логоровања нишких артиљераца, ове године стални састав допуњен и резервним официрима, подофицирима и војницима.

Ватрени дани на „Пасуљанкама“ почели су извођењем вежбовних и испитних батеријских гађања из уметнуте цеви 20 mm с топ-хаубицама НОРА и топовима 130 mm, на даљини од 1.000 до 2.500 метара. Била је то припрема за велико финале – посредна артиљеријска бојева гађања, која су изводили припадници два дивизиона Бригаде – 1. топовско-хаубичког и Мешовитог ракетног артиљеријског.

Вежбу су са главне осматрачнице, која се налази на тригонометру 719, пратили начелник Штаба Команде Копнене војске бригадни генерал Жарко Лазаревић, чланови тима за спољну евалуацију из Команде Копнене војске и чланови Савета рода артиљерије, те резервне војне старешине општинске организације Резервних

војних старешина Алексинач. Ноћним гађањима присуствовао је генерал-потпуковник Милосав Симовић, командант Копнене војске.

У центар циља

Завршна вежба почела је с ватреног положаја на Великој Брезовици, који је удаље 10,5 километара од рејона циља на Великом Антрављу, па је очекивано време лета пројектила било око 27 секунди. Гађања су изводили припадници 1. топовско-хаубичког дивизиона, којим командује мајор Зоран Николић (први пут у улози команданта). Иначе, та јединица је највишег степена развијености у Војсци Србије. Дивизион је опремљен топ-хаубицама 152 mm НОРА М86, али су артиљерци обучени и за рад с другим средствима. Почетком године реализована је преобука за рад с топовима 130 mm М46, тако да су они дејствовали с Брезовице.

Изведена су посредна испитна и контролна артиљеријска бојева гађања. У том својеврсном батеријском такмичењу у брзини, прецизности и ефикасном ватреном дејству одме-

равале су снаге послуге три батерије тог дивизиона.

Топови 130 mm, који су за њих претходном обуком савладана новина, јесу господско, захтевно оруђе, јер их опслужује деветочлана послуга. И све је на том готово осмотономском топу тешко, осим механизма за опаљење, који је тако направљен да никад не затаји. Из његових цеви, дугих нешто више од седам метара, излећу громогласно пројектили уз подрхтавање тла под ногама.

Када батерија дејствује рафално и на крају плотуном, само можете да у трену, између светлосног блеска и тупог, заглушујућег, свеобухватног звука, немо посматрате сву моћ ватре артиљерије, огњено коло које блеска и полако бледи у подигнутој прабини. И да се гибате у ритму подрхтавања тла, изазваног силином надовезујућих опаљења. На ватреном положају све се мери трептајима ока – брзо, силовито и убојито.

Иако им то није основно оруђе, хаубичари су постигли одличне резултате у гађању. Извршиоци артиљеријских гађања топовима 130 mm били су мајор Дејан Павловић и капетани

Предраг Радуновић и Горан Рангелов. Звезда дана био је капетан Рангелов, чији рад је одушевио присутне на осматрачници – добио је одличну оцену, исписану великим словима. Он је имао први погодак у центар циља, а на истом месту завршили су и рафал и плотун.

Доскорашњи ракеташ, орканџија, капетан Рангелов, показао се и као одличан тобџија. На питање како му је то успело, тај скромни и ненаметљив млад човек, само се насмејао и рекао: „Не зову без разлога топ 130 милиметара артиљеријским снајпером. И сада се то показало.“

Поред искусних старешина, који су имали и по десетак артиљеријских гађања, у саставу те јединице је, према речима команданта дивизиона мајора Николића, и девет младих потпоручника, којима је ово било прво артиљеријско бојево гађање, а са њима су и млади, новопримљени војници, који су професионалну војну службу започели почетком године. Мајор Николић је оценио да су сви они својим залагањем и радом показали завидну обученост.

Пламено дејство ракеташа

У рејону Михајлове рупе био је лансирни положај припадника Мешовитог ракетног дивизиона. Ту је, такође, било узбудљиво и с много новина. Наиме, послуге система 128 mm „пламена С“ М63/94 имале су своја прва гађања из тог самоходног вишецевног лансера ракета, јер је новина у јединици, а и ракетни систем ЛРСЧ 262 mm

„оркан“ доживео је промене – на све четири цеви тог система стављени су вежбовни уређаји за гађање на скраћеном растојању ракетама „пламен А“ 128 mm (до сада је био само један) и требало је проверити како то функционише.

Рад у Мешовитом ракетном дивизиону је специфичан и послуге и командири морају непрекидно да се усавршавају, а ракетни систем дограђује. С четвороцевцима се мора друго-

вати, а знање преносити млађима. То јединствено средство у Војсци данас одлично познају главни подофицир старији водник Велимир Радић, старији водник прве класе Александар Цунић и капетан Милан Микић, а капетан Братислав Ђорђевић, некадашњи хаубичар, морао је да се обучи и на том систему.

Нов је и командант дивизиона – мајор Драгиша Раденковић, који је до сада био командант 2. топовско-хау-

СЦЕНАРИО

Према речима руководиоца вежбе потпуковника Дејана Новаковића, покретно логоровање реализовано је на правцу Ниш – планина Ртањ – Интервидовски полигон „Пасуљанске ливаде“ – Ниш. На логорском простору планине Ртањ, у периоду од 26. до 31. маја, са Командом Бригаде изведен је командно-штабни тренаж, а с јединицама Бригаде тактичка увежбавања и тактичке вежбе дивизиона.

На полигону „Пасуљанске ливаде“, 1. и 2. јуна, реализована су припремна вежбовна и испитна гађања из уметнутих цеви 20 mm, а 3. јуна артиљеријска батеријска бојна гађања и гађања из уређаја вежбовног за гађање на скраћеном одстојању из ЛРСЧ 262 mm „оркан“, као и ноћно артиљеријско бојево гађање уз осветљавање минобацачима 120 милиметара.

Тим за евалуацију Команде Копнене војске реализовао је спољну формалну евалуацију колективне обучености мешовитог ракетног артиљеријског дивизиона.

Тим за евалуацију Команде Копнене војске реализовао је спољну формалну евалуацију колективне обучености мешовитог ракетног артиљеријског дивизиона.

бичког артиљеријског дивизиона. Каже да је четворо потпоручника стигло у јединицу и да су сви ангажовани на гађањима као извршиоци гађања – поред Марије Вучковић и Јелене Поповић, био је Стефан Жуловић, који је радио и као извршилац гађања и на „пламеновима С” и као заменик командира батерије на „орканима”, док је Младен Миљковић ангажован на „пламеновима С”, као заменик командира батерије.

Када су почела ватрена дејства, првенство су имали „оркани” и сва неизвесност је нестала када су из тих моћних оруђа полетеле прво једна, па три ракете у рафалу. После су дејствовали и „пламенови С”. Пламене буктиње су шиштале из њих, грабећи брзо ка за њих блиском циљу – око четири километара. Дим који се ширио „браон земљом” претио је да запали ниско растиње, али је природа нашла лек – гасила га је киша у рејону циља на Великом Антравељу.

Командант тог дивизиона задовољан је изведеним гађањима и одличним и врло добрим оценама, посебно потпоручником Маријом Вучковић, која је на осматрачници, како су рекли и оцењивачи, била хладнокрвна и одличан извршилац гађања.

ИНТЕГРАЦИЈА ОБУКЕ

Командант Бригаде пуковник Звонко Стојковић каже да је на овом покретном логоровању Мешовита артиљеријска бригада успешно извршила интеграцију обуке с осталим јединицама Војске Србије. Припадници 63. падобранског батаљона одиграли су улогу „непријатеља”. Једног дана ангажовано је одељење беспилотних летелица „орбитер”, које је извиђало елементе борбеног распореда Бригаде. Уједно, тада је проверавана примена маскирне дисциплине. На почетку логоровања ангажована је и 98. ваздухопловна бригада, око осматрања и дејство по рејонима борбеног распо-

реда, али у смањеном обиму због лоших временских услова. Из 1. бригаде ангажована је јединица која је осветлила рејон циљева минобацача 120 mm за ноћна гађања, а из састава 2. бригаде КоВ примљени су и извршили обуку професионални војници специјалности метеоролог.

У оквиру артиљеријских гађања јединица Бригаде, своја програмска гађања, са инструкторима, извео је и Центар за обуку Копнене војске из Пожаревца.

нивачи, била хладнокрвна и одличан извршилац гађања.

На крају гађања, возач десетар Срђан Николић провозао је новинаре „оркановим“ возилом – ЗИЛ 135АМ – том „лађом“ која као да плови излоканим пасуљанским друмовима.

Ефектно ноћно гађање

У ноћним часовима изведено је изузетно специфично гађање. Најпре је дејствовало одељење минобацача 120 mm из састава 1. бригаде Копнене војске, које је осветљавало Велики Антравељ. Пројектил испален из минобацача путовао је 40 секунди до рејона циља. Најпре се појавила треперава црвенкаста светлост, а онда блештава белина, која је око 60 секунди осветљавала простор и омогућавала да дејствује артиљерија с ватреног положаја на Великој Брезовици. Вештина је била ускладити те две радње у одређеном времену. Извршилац ноћног гађања био је опет капетан Горан Рангелов, командир 2. батерије.

После успешно изведеног гађања, генерал-потпуковник Милосав Симовић, командант Копнене војске, отишао је, заједно с командантом Бригаде и руководиоцем вежбе, до Велике Брезовице, како би послужи и младом командиру честитао на успешно изведеном задатку.

Оцене

Када су утихнула оруђа и ракетни системи на ватреним положајима, остале су забележене речи. Оцене. Командант Мешовите артиљеријске бригаде пуковник Звонко Стојковић каже да су на полигону „Пасуљанске ливаде“ реализовали 14 артиљеријских бојевих гађања – осам испитних батеријских гађања и шест контролних батеријска гађања. Он сматра да је завршна вежба врхунски изведена, да су гађања била одлична и врло добро и да су извршиоци гађања стручно и веома прецизно реализовали све постављене ватрене задатке. Све је функционисало беспрекорно.

– Припадници Бригаде су пред себе поставили високе циљеве. Крајње професионално и максимално одговорно, охрабрени искуством с претходних покретних логоровања, правремено смо приступили планирању свих задатака, који су нас очекивали. Покретном логоровању претходило је стационарно у зимским условима, на коме су наше старешине постигле одличне резултате на обуци професионалних војника за допунску специјалност. Сада је практично стављена тачка на тај напоран рад. У нашим батеријама су сада послуге које су оспособљене да успешно реализују све задатке како на топ-хаубицама 152 mm НОРА, ако и на топовима 130 милиметара.

Командант је с поносом истакао да су припадници Мешовитог ракетног артиљеријског дивизиона на овом задатку имали, осим сталног, и резервни састав свих категорија, који су као прави професионалци умногоме допринели да се постигну одлични резултати на терену.

Доласком у матичну касарну у Нишу стављена је тачка на још једно покретно логоровање припадника Бригаде. Био је то велики плус свему учињеном. ■

Мира ШВЕДИЋ

Снимили Даримир БАНДА
и Игор САЛИНГЕР

Седам деценија од завршетка
Другог светског рата

Београд који памти дечак у њему

Иако је Други светски рат дочекао као седмогодишњак, Хајим Калдерон и данас јасно памти страхоте кроз које је са својом породицом прошао тих паклених година. Припадност јудаизму чинила је додатно мучним већ ионако тежак живот у ратом захваћеној земљи.

Иове године, на Дан сећања на жртве холокауста, геноцида и других жртава фашизма у Другом светском рату на споменику код Старог сајмишта малобројни преживели заточеници логора смрти, чланови породица пострадалих, представници министарстава и дипломатског кора, удружења за неговање традиција и суграђани положили су венце и поклонили се сенима невиних жртава једног, за читаву Европу, мрачног периода.

Сасвим случајно, понесен туробношћу незаборава, одајући симболично својим присуством почаст свим невиним жртвама фашистичког режима, поред споменика на Старом сајмишту стајао је Хајим Калдерон и на хебрејском, језику својих предака, причао сину о страховтама које је његова породица, као и цео народ, пролазила током четири године окупације. О свом детињству, које је Трећи рајх претворио у страх и непрекидно бежање од непријатеља, причао је са сетом, ипак захвалан што је крај рата дочекао жив.

Снимио Горан СТАНКОВИЋ

– Мој отац био је угледни члан јеврејске заједнице, лекар стоматологије, који је уживао поштовање свих Београђана. Наш живот, као и животи многобројних Јевреја, Срба и Рома, постао је готово преко ноћи пакао – започиње причу на српском, језику који ретко говори последњих 65 година, колико са својом породицом живи у Израелу. Иако је Други светски рат дочекао као седмогодишњак, и данас јасно памти страхоте кроз које је са својом породицом прошао тих паклених година. Припадност јудаизму чинила је додатно мучним већ ионако тежак живот у ратом захваћеној земљи.

Први хук налета авијације Трећег рајха зачули су у свом стану у Јеврејском дому, али су већ четвртог дана бомбардовања, 10. априла, морали да беже. У првим данима окупације Хајимов отац Јаков (Жак) био је ухапшен и спроведен у новоформираног логор Сајмиште – десети „становник“ фабрике смрти. Као и остали, постројени пред капијама Старог сајмишта, и Жак је био свестан да из њега неће изаћи жив.

ФАБРИКЕ СМРТИ

Дан сећања на жртве холокауста, геноцида и других жртава фашизма посвећен је Србима, Јеврејима и Ромима страдалим у масовним злочинима током Другог светског рата. Обележава се у спомен на заточнике усташког логора смрти „Јасеновац – Доња Градина“, који су у ноћи између 21. и 22. априла 1945. покушали пробој. Кроз логор „Старо сајмиште“, који се налазио на територији тадашње НДХ, прошло је око 100.000 људи, од којих је у логору убијено 20.000, највише Јевреја, а још толико на страстиштима око града, док су остали слати на пут без повратка у логоре „Бањица“, „Трепча“, „Јасеновац“ и даље, у нацистичке логоре других земаља.

– Ујак, који је био међу вишим функционерима у полицији, пришао је мом оцу, извукао га из реда и рекао: „Жак, мораш сада да бежиш! Не знам ни где и ни како, само бежи“, и тако је он први пут успео да избегне заробљавање у логору – присећао се, сада већ оседели старац, тренутка када је његов отац први пут погледао смрти у очи и успео да извуче живу главу. Хајимова срећа била је што је имао само седам година, па није био у обавези да на левој руци носи жуту траку с натписом „Јеврејин“. Свако ко ју је носио био је лака мета немачким војницима и официрима, који нису сносили никакву одговорност уколико убију „Жидова“.

– Моја мајка Ела, сестра Регина и ја планирали смо да побегнемо код мајчине сестре, али су нас Немци убрзо ухватили и спровели у логор „Монопол“ у Скопљу. Срећа у несрећи јесте што су и оца, који је побегао одвојено од нас, поново ухватили и такође довели у тај логор. Од сигурне смрти спасила нас је епидемија тифуса, јер су Немци, у страху да се не заразе, донели одлуку да ослободе 30 лекара с њиховим породицама, рачунајући да ће они лечити оболеле слободне грађане. Они који су остали у логору, њих 17 хиљада, транспортовани су у логор „Треблинку“, где су сви до једног скончали, наставља тужну причу Хајим, додајући да је више од 50 чланова његове породице страдало управо у том логору, а у свакој изговореној речи одјекује потресна бол због судбине која је задесила народ коме припада.

Калдеронови, решени да не прокоцкају нову шансу коју им је живот пружио, поново беже пред немачким војницима. Спас налазе код партизана, уз које ће и дочекати крај рата.

После ослобађања Србије Хајим се са сестром и родитељима вратио у Београд. Ипак неколико година касније породица Калдерон спаковала је кофере и отишла у обећану земљу, Израел. Хајим је тек пре пет година скупио снагу да поново дође у Србију и обиђе сва она места која памти дечак у њему. Да се поклати свим невиним страдалим жртвама холокауста сматра својом обавезом, али и чашћу.

Јер, не сме да се заборави. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

Не окрећи се сине

Пише
Владимир ВЈЕШТИЋ

29

Очеви

Моја крвна веза са херојским Великим ратом је један бели камени крст на Зејтинлику, на коме пише „Милан Гавриловић, редов 1. чета, 2. батаљон, 17. пук“.

Сећам се тренутка када сам чуо да то место и прадедовски гроб уопште постоје. Давно изговорене очеве реченице, испале током комшијске расправе о патриотизму (очигледно са геополитичким примесам) како смо, ето, породично, „посејали кости по свету...“.

Памтим конфузију у глави на тему „сејања кости-ју“, али то очево сасвим спонтано „сејање једног гроба у мојој свести“ било је за мене подједнако важно као сви његови каснији савети о животу.

Та цртица о очевом деда-стрицу, који је у раним двадесетим прегрмео Албанију и Крф, али, ето, није Солунски фронт, било је, а да ни он ни ја нисмо слутили, својеврсно „сејање оца у мени“. Клица, семе, заматак оног прадедовског, преко оца добијеног благослова, породичног „апостолског прејемства“, које нам усправља кичму и усмерава мисли током живота.

Први пут сам стајао испред тог камена на коме је исклесано па црним словима написано име прадеде, пре тридесетак година.

Отац је коју годину касније преминуо, није ми тада а ни касније, док је имао прилику, рекао (јер није ни требало) да ми тај крст и све што иде уз њега оставља у својеврсни аманет. Прихватио сам га с поносом и озбиљношћу.

Недавно сам боравио у Струганику, у родној кући војводе Живојина Мишића, команданта Прве армије у чувеној Колубарској бици, који је предводио пробој Солунског фронта. Последње речи које је упутио својој деци на болничкој постељи биле су: „Децо, ништа вам не остављам, осим свог часног имена“.

Част, гробови и реч најскупљи су за остављање у Срба.

Очеви знају. ■

У рукама носе исто наоружање као и остатак француске војске. Заклели су се да ће под заставом те земље војевати битке било где у свету. С истом наменом и задацима, на папиру делују као и било која друга јединица. Ипак, само један поглед на њих довољан је да схватите колико су другачији. Њихова расна, национална и верска шароликост кресе Француску већ готово два века, а суров дрил заслужан је што је појам легионар постао синоним за врхунску војну обученост. Момке, војнике и подофицире 150 различитих националности, који су спремни да положе свој живот за Републику, предводи француски официрски кадар, међу којима је тек сваки десети странац.

По угледу на плаћеничке легије старог Рима и Отоманске империје, француски краљ Луј Филип Орлеански основао је Легију давне 1831. године, како би ојачао своје трупе и смањио губитке „француског меса“ на бојном пољу. Од тада, па све до данас, младићи жељни изазова и авантуре или у бегу од претходног живота, често на ивици закона, одлучују се да одбаце своју прошлост и да се у униформи легионара боре под француском заставом. У знак захвалности за оданост и верну службу Републици, после петогодишњег уговора Француска легионарима даје своје држављанство. Само прави „спартанци“, ментално и физички најјачи, који у легионарском строју успеју да сачувају живу главу двадесет година, осим држављанства добијају и више него заслужену пензију.

Ширај или умри

Паклени пут

Услови за пријем у ред Легије странаца (Légion étrangère), једне од најелитнијих јединица не само Француске већ и целог света, од давнина су једноставни и јасни. Легија спада у ред малобројних јединица које још увек нису спремне да своје капије отворе за жене. Старосно доба припадника је од 18 до 40 година. Младићи, жељни изазова и доказивања, осим једног валидног идентификационог документа, у Француску треба да понесу „само“ врхунску физичку и менталну снагу.

Свако ко реши да одбаци свој претходни живот и замени га легионарским, сам сноси трошкове пута до једног од 16 регрутних центара широм Француске. Током две недеље, колико траје опсервација, кандидати пролазе

основне тестове и испитивања, од чега су медицински прегледи најригорознији. Они са слабијим видом, равним стопалима, проблемима с кичмом или зглобовима могу да искористе пут у Француску једино за туристички обилазак, јер прву препреку на путу до ле-

гионарске униформе – стручан лекарски тим – неће проћи.

Тек сваки осми, који „преживи“ исцрпне медицинске и психолошке тестове којима се оцењује спремност, мотивисаност и способност, креће у главни центар за војну обуку Кастел-

ХРОНОЛОГИЈА БОРБЕНИХ АКТИВНОСТИ

1914 – Први светски рат у Француској
1939–1945 – Други светски рат у Норвешкој, Либији, Тунису, Италији и Немачкој
1945 – почетак рата у Индокини
1954 – повратак у Алжир и учествовање све до 1962. године
1962. до данас – Џибути, Мадагаскар, Тахити
1969–1970 – операције у Чаду
1978 – операције у Заиру
Данас – ангажовање у мировним мисијама широм света

наудари, 50 километара од Тулуза. Под будним оком инструктора, прекаљених легионара, новајлије током четири месеца померају границе издржљивости и снаге сопственог тела. Врхунска обука, која је по стручности, али и суровости, у рангу с обукама специјалних јединица елитних војски, припрема легионаре за сваку могућу и немогућу ситуацију на ратишту. У екстремним временским условима млади легионари уче се руковању различитим оружјем и преживљавању у природи, уз покретачки мото јединице: „Зној при обуци спречава крв на терену”.

Свакодневна тестирања снаге и издржљивости (марширање од 8 километара с руксаком тежине 12 килограма, које се мора завршити за један сат, трчање више од 2.800 метара за мање од 12 минута, пењање уз конопач снагом руку, без употребе ногу, трчање с врећом песка од 40 килограма...) спремају их за завршни тест – три дана у Гвајани, сами и препуштени на милост и немилост џунгле. Током боравка у Кастелнаудари легионари пролазе школу интеграције и француског језика, које их оспособљавају за нормално функционисање у мултинационалној и мултикултуралној средини.

Они који заврше обуку и задовоље високе критеријуме стају у легионарски строј свечаношћу на којој задужују војничке капе – беле кепије и рецитују легионарски Кодекс части – заклетву солидарности и пожртвованости. Нови легионари потписују петогодишњи уговор и добијају потпуно нови идентитет – ново име, презиме, име родитеља, датум и место рођења. За њих почиње живот испочетка, ослобођен веза с прошлосту и уз нову породицу – Легију.

Други део обуке легионари наставаљају у јединицама у које су распоредени. Традиционално највеће интересовање влада за падобранске јединице, у чије редове стају легионари с оствареним најбољим резултатима на основној војничкој обуци. Током петонедељне обуке за једну од две падобранске јединице новајлије имају барем шест скокова, после чега добијају „крила” – падобранску значку. Током петогодишњег службовања сваки легионар дужан је да одради најмање један „командо” специјалистички курс, који траје три недеље и одржава се у неколико центара у Француској. У зависности од потреба јединице, али и афинитета појединца, легионарима су на располагању обука у верењу, постављање замки и експлозива, ручне технике борбе, методе борби у градским подручјима, веслање, пливање у мору без прслука с борбеним ранцем...

Дезертери и пензионери

Малобројни кандидати који успеју да се изборе за своје место у легионарском строју након потписивања петогодишњег уговора ратују под француском заставом. Током периода обавезне службе легионар прима плату, која зависи од његовог чина, јединице у којој службује и учешћа у борбама. Најниже су нешто мање од 1.000 евра месечно, док они прекаљенији борци, који су део Легије више година, месечно примају и неколико пута више. Плата се исплаћује у кешу, „на руке”, јер легионарима није дозвољено да имају текући или банковни рачун. Уколико неки од њих, пак, на томе инсистира, рачун за њега отвара јединица и она га одржава. Сваки легионар има право на

годишњи одмор, који у првој години траје 15 дана, а са сваком годином службе тај број се повећава до невероватних 45 дана у последњој години уговора. Ипак, док су на одмору, њима је забрањено напуштање територије Француске и у обавези су да се у одређено време јављају у јединицу.

Као и свака друга војничка јединица, Легија има проблем с дезертерством, које је у њеним редовима много израженије него у било којој јединици у свету. Сваке године се око 100 припадника самовољно удаљи из те елитне јединице, што је за Легију, која броји око 6.900 људи, много. Они који се одлуче да живот посвете легионарској униформи и Француској и у „спартанским” редовима успеју да сачувају живу главу двадесет година стичу право на, и више него заслужену, доживотну пензију и здравствено осигурање. Они којима је један уговор сасвим довољан да припитоме свој авантуристички дух као знак захвалности од Републике добијају држављанство.

Већина држава нема јасно дефинисане ставове о пријављивању својих држављана у Легију странаца, односно индиректно то допушта. Ипак, неке земље јасно су рекле не Легији странаца и дефинисале казне за оне који се усуде да се оглуше о закон. Тако, на пример, Словачка предвиђа осмогодишњу законску казну за легионаре, док је у Швајцарској за тај прекршај предвиђена новчана или затворска казна. Томе је можда допринела лоша репутација која већ дуже време прати легионаре. Наиме, током готово двовековног постојања Легија је забележила један нимало славан период, током ког су се у њене редове „увукли” криминалци. Бежећи од злогласне прошлости, они су успевали да нађу уточиште у Легији, која је од кандидата очекивала само савршено здравље и физичку спремност, али не и „чисту” биографију. Данас је ситуација много боља јер прошлост потенцијалних новајлија „пречешљава” француска обавештајна служба, тако да они који се терете за убиства, отмице, силовања или угрожавања живота недужних могу само да маштају о легионарској униформи. Сваки добровољац, уз нови идентитет који му обезбеђује Легија, постаје нова особа уз Carte d'identité militaire (такозвану војну личну карту).

СРБИ У УНИФОРМИ ЛЕГИОНАРА

Француска Легија странаца одувек је привлачила велики број људи с политички и ратно трусног Балкана. Авантуристи, жељни доказивања, заљубљеници у војску или бегунци од закона, потражили су своју другу шансу међу легионарима. Неки од њих нису прошли ригорозне тестове и сурову обуку. Неки су после петогодишњег уговора окачили униформу „о клин” и срећу потражили на другом месту. Ипак, неки од наших сународника остали су запамћени као вансеријски легионари и њихова имена уписана су у Музеју легије странаца у Марсеју. Краљ Петар I Карађорђевић је после завршене француске војне академије Сен-Сир од 1870. године био легионар и учествовао у многим борбама. Осим њега, у Легији странаца по добром памте и солунца Николу Којића, а недавно и Суботичанина Горана Фрањковића, који је изгубио живот у мисији у Авганистану, носећи управо легионарску униформу.

Посао ратника носи одређени ризик. Често учешће у борбеним дејствима многима од њих оставља ране и ожиљке као успомену на одређено ангажовање. Неке од њих, међутим, трајно онеспособи за даљу војну службу или, у екстремним случајевима, самосталан живот. Управо из таквих разлога Легија управља одређеним бројем специјализованих установа које доживотно брину о легионарима који су дали свој, никако занемарљив, допринос Легији и Француској.

Седам ватрених репова

Иако је интегрални део француске војске, Легија странаца од најранијих дана настоји да се истакне као другачија и јединствена, не само у Француској већ и у целом свету. Своју посебност јединица показује униформом, песмама и корачницама, које изводе на парадама и државним церемонијама. Када носе маскирну униформу, легионари на главама имају зелене беретке, док им је свечана униформа бела с карактеристичним кепи шапкама, од којих су беле (Képi Blanc) резервисане за војнике, док су подофицирима намењене црне (Képi noir). Као и остатак француске војске, ознаке носе на десној страни униформе.

Грб Легије је граната са седам ватрених репова. Боје легије су црвена, која означава крв и зелена, која означава земљу, а преузете су од швајцарске гарде која је некад била у служби француског краља. Кад се јединица налази на задатку троугласта застава окрене се наопако, тако да се зелена боја налази доле, а црвена изнад, што значи да је крв на земљи. Иако је званични мото ове јединице „Легија је наша домовина“, међу самим легионарима далеко је познатија „Марширај или умри“, која много боље приказује њихову свакодневицу и ратну стварност. Њихова је химна песма Le Boudin, која се пева само приликом марширања или у ставу „мирно“.

Они су јединствени и по марширању јер се крећу с 88 корака у минути, што је мање у односу на остатак француске војске, али и свих других војски света, које се крећу 120 корака у минути. Њихов „успорени марш“ представља својеврстан омаж алжирским ратовима, током којих је Легија

БОРБА ДО ПОСЛЕДЊЕГ ЧОВЕКА

Краљ Луј Филип Орлеански основао је Легију странаца 10. марта 1831. године. Чинили су је мушкарци од 18 до 40 година, а први задатак био им је освајање Алжира. Ипак, најпознатија легионарска битка збила се 32 године касније, на хаџијенди Камероне, у близини града Публа, када су 62 легионара, предвођена тројицом официра, пружила целодневни отпор далеко бројнијој мексичкој пешадији и коњици. Иако исцрпљени целодневним окршајем и сведени на свега петорицу преживелих, легионари се заклињу на борбу до краја. Једина два преживела легионара потписују капитулацију, под условом да задрже оружје и побрину се за мртве. Од тада назив ове битке, симбол борбе до последњег човека, поносно носи свака легионарска застава. У част на ту, за легионаре историјску битку, 30. април сваке године слави се као велики празник и то је једини дан у години када је посетиоцима дозвољено да прођу капију њихове касарне и, бар за трен, завире у легионарски свет.

и формирана. Услед специфичних услова пешчаног терена, чак ни виспрени легионари нису били кадри да се брже крећу. У славу на та давна времена они су до данас успели да очувају само њима својствен темпо у марширању. Управо је то основни разлог зашто на дан националног празника Француске, 14. јула, на параді Champs-Élysées, подешелон легионара маршира на зачељу, али уз највеће овације публике. Њима најсимпатичнији буду пионири са својим традиционално дугим брковима и кожним прегачама, који уместо пушака о рамену носе секире.

Два века сурове војничке традиције сваке године привлачи све већи број заинтересованих, најчешће из политички трусних или ратом захваћених подручја. Момцима жељним изазова, као и новог почетка, пет година ратовања је одговарајућа цена за нови идентитет и француско држављанство. Свесно стављајући живот на коцку, „модерни спартанци“ сваки даном у легионарској униформи ближи су пасошу земље која им отвара могућности о којима у својој земљи могу само да маштају. ■

Мирјана КРСТОВИЋ

КУЛТУРА

Смир прола

Снимио Даримир БАНДА

ПУКОВНИК ПРОФ. ДР ИЛИЈА КАЈТЕЗ,
АУТОР КЊИГЕ ФИЛОЗОФСКИХ ЕСЕЈА
„ЧОВЕК И ТАЈНА”

ај на реци азности

Можда је усправно ходаће кроз живот и истински смисао нашег постојања, да сведочимо својим животом о људском узлету и покажемо онима иза нас пут и смисао путовања. Јер, није смисао наших живота циљ него путовање до њега, зато треба да (за)волимо своје путовање, а не да „слепо гледамо” у циљ. А како је сваки човек непоновљиви свет за себе, о тој људској тајни настојим и да сведочим...

Скоро четири деценије Илија Кајтез је војник. Својевремено је предавао филозофију, а данас социологију на Војној академији, где је редовни професор и начелник Катедре друштвених наука. А по вокацији, судећи према објављеним књигама, филозоф, приповедач, есејиста, човек уметничког сензибилитета... Представљају га и препоручују, може се рећи, две латинске изреке: *poeta nascitur* и *orator fit* – песник се рађа и говорник се постаје. Један је од ретких припадника Војске Србије који живи своја уверења, човек који свакодневно сагледава своје људске (не)моћи. Свакако и онај који је образовао и васпитавао више од двадесет и пет генерација официра, настојећи да постану бољи људи. Стога га, пошто су светлост дана угледали и његови филозофски есеји „Човек и тајна”, најпре питамо могу ли се и како помирити те, наизглед, крајности. Или су оне само две стране његовог живота, неизоставна надопуна једна другој, управо оно што га је обликовало и одредило да будете то што јесте.

– Има четрдесет година од како сам отишао у Ваздухопловну гимназију у Мостару. Све је протекло брзо, као трептај ока. Време је за човека још једна од многих неогонетнутих тајни. Шта је време, многи мудри покушавали су да одговоре, а занимљиво је и мишљење Светог Августина који каже: „Када ме не питају знам шта је време, али када треба да људима објасним ја не знам”. Питање помирења или измирења разних димензија или слојева које

поседује човек је надасве интересантно, али треба знати да је човек увек изнад свих тих вештачких, слојних и професионалних подела, јер је, пре свега, духовно биће и недокучива тајна. Чињеница да сам и официр и филозоф поетског и естетског сензибилитета, у извесној мери, говори да је те крајности и необичности могуће помирити, макар наизглед, али запретена душа човека, која носи све те искључивости у себи, зна најбоље како се с тим крајностима у стварном животу носи. Оно што је за песника, филозофа и мислиоца драгоценост из војне професије јесу посебности и драгоцености које она нуди – дисциплину, ред, зрење, стоицизам и аскетизам, а поготово оно што би Карл Јасперс назвао „граничне ситуације”, којих у војсци, поготово оној која је била захваћена ратом, има напретек, што шири границе људске слободе, додао бих и мудрост спознаје. Дакле, када човек умно расте и духовно израста, све крајности се могу плодно уградити у узлет и спознају. Уосталом, бол и жртва су увек били најплодније место уметности и свето место људског стваралаштва.

■ *Наш песник Бранко Миљковић говорио је да „они који имају свети нека мисле шта ће са њим, ја имам само речи и дивно сам се снашао у тој немаштини”. Шта се, заправо, скрива у томе? И Ви сте човек речи... Нису ли речи, које прећиходе делима, оно то чему се и прећознаје наша вершикала? Треба ли савременом човеку нешто више од речи?*

– Драго ми је да сте поменули Бранка, јер је пример да се с тако мало година живота може остати бесмртан, помоћу речи. Његова мисао „да ли ће слобода умети да пева, као што су сужњи певали о њој” за мене је крунски доказ да се човек и с једном, великом и величанственом мишљу може достојно и славно представити небу и сваком времену које долази, или оно што је српски владика и песник Његош рекао „да се имао рашта и родити”. Речи су довољне за сва времена и све људе. Али оно што је врло давно приметио Конфучије људи су издали речи и људима речи не служе за разговор, дијалог и споразумевање него за манипулацију и неразумевање. Оне су постале отров нашег живота и сада су, углавном, оштре убојне стреле да се унизи и укаља људско достојанство и Бог у човеку. Свети Николај Српски говори да су псовке, јад речи или ружне речи јасни показатељи онечишћења људске душе. Послушајте данас речи око нас да бисте боље схватили колико су у очајном стању људске душе. Зато у литератури коју пишем или када говорим не користим ружне речи, јер живот, а уметност поготово, мора бити оаза лепоте, склада и хармоније. Наравно, знам и свестан сам да ће то поједини људи или зналци уметности протумачити на свој начин, и да се, наводно, без тих горких речи не може дочарати и реално описати свет, али сам убеђен да уметници не смеју да пристају на људске гадости и свако духовно блато овога света, ради мало ситнине, него морају да свој поглед усмере ка звезданом своду људског достојанства.

■ *Кажу да човек без страси личи на мртво слово на папиру. Геше је писао да су страси праве „жар-птице”, које се стално обнављају. Очишћу да живи човека без страси губи и пуноћу и смисао. Да ли је писање за Вас страси или пошреба да*

ославише шраг, награђујући и себе и друге у неком вишем, духовном смислу? Зашто онда каже-ше да је писање „несаница несрећних људи“?

– Наш нобеловац Иво Андрић је јасно приметио да је најбољи када је у проблемима живота. А без страсти нема великих дела, оних која нешто значе и истрајно зраче. И у Светом писму се говори да су најгори они људи који су млади, а наш потрошени и материјални свет је препун таквих просечних људи, који немају личне ставове, идеје, именску снагу да реализују своје летове. Питам се, стога, може ли се летети, сањати, волети и досезати звездани свод без страсти. Мислим да ако је човеку дат дар за стварање, онда је његова дужност да своје способност дели са људима, јер није човеку дата вредност без неког дубљег и вишег разлога. Најгоре би било за створени свет да птица не користи крила, јер тада она престаје да буде птица и господар неба. Верујем да човек, како говори Ниче, треба да буде то што јесте, али да буде. Или оно што мудро говори мој професор и велики пријатељ Ђуро Шушњић да с оним што је највредније код човека он не сме да прави компромисе. Трудио сам се да то имам на уму када сам стварао своја дела и живео реалан живот.

■ У Вашим филозофским есејима више ћућа сће забележили да је „расцеће природно сћање човека“. То пошврђују и јунаци прича које пишете...

– Зар у прилог томе не говори и највећи симбол хришћанства – крст! Човек је пролазан, а тежи бесмртности, има димензију и неба и духа, а земљи га вуку нагони тела. Биће је које воли до саможртвовања, али и оно које може страшно да мрзи до краја живота. Реалан је у већини дана, али се често понаша и на крајње ирационалан и неразуман начин. Човек је биће и вере и утопије и наде, сна и безнађа, све је то саткано и помешано у тело и кораком мало биће, које се одважило да покуша да спозна тајну Творца и величанствени космос. Зато је за мене сваки човек и див-јунак и биће-пада. Истовремено. Мислим да то природно распеће могу да превазиђу мудри људи, готово бестелесних потреба и ретки светитељи који ходају земљом, али никад ни код њих то жељено и вољено стање није трајно, подложно је

пропадању и супротностима светла и таме, духа и тела, лета и пада. Ми остали, обични људи, ако смо мисаони видимо толико различитих нивоа свакодневне и свакоминутне располућености човека као биолошког, социјалног, етичког, историјског, духовног и верујућег бића. Песник, филозоф и светитељ стање људске душе боље

и јасније сагледавају и према свим човековим располућеностима односе се на уметнички, мисаони или духовни начин.

■ Ваша нова књига носи назив „Човек и тајна“. Да ли је, управо, човек тајна или је тајновишта његова пошреба да ишчића себе, да се приближи Богу, на време открије соствене пошеницијале или тек своју коначност, највећу љубавницу у живоћу – смрћ?

– Човек је за мене највећа инспирација, јер сам и сам човек од крви и меса, и живим са људима. Како са онима што су заувек отишли тако и са онима који су блиско ту око мене. Схватам да је Човек једна од највећих тајни. Настојим да одгонетнем колико могу самом себи себе и кроз себе и остале људе. Није то лако и нисам уопште сигуран колико у томе успевам. Некада ми се учини да сам још на почетку. И што више спознајем људе, све боље могу да спознам мисао једног од највећих Срба – Николе Тесле, који је говорио да највећу врлину и етичку вредност коју човек треба да има према другим људима јесте – самилост. Када се добро спозна човек онда све што појединац чини, уради или предузима човеку јесте лакше схватљиво, али није и прихватљиво, нарочито ако говоримо о злу, јер је човек пре свега биће које је одговорно за своје деловање, за пуноћу свог живота и живот око њега, као и за стање своје уже и шире друштвене заједнице. То што је човек биће слободе или слободног избора јесте његово још једно распеће, а с друге стране, тако је човеку исказана највећа почаст и искрена љубав Творца међу свим створеним бићима. Када је реч о односу стваралаштва и смрти, иако делује у први мах парадоксално, сматрам да је за сва велика дела људског рода у довољној мери заслужна смрт, односно јасно знање телесног човека да је пролазан и временски ограничен.

■ Пошрага за смислом, бележити често, једина је константа у живоћу сваког од нас. После толико времена промишљања, и човека и свећа око њега, шта и даље измиче Вашим мислима и скрива се од својеврсног унутрашњег ока? На која сто пишњања још немаите одговоре?

– „Смисао живота на земљи може се овако дефинисати – развијати своје ја, радити оно зашто је човек способан. То је потреба за људско биће, први закон нашег живота“, говорио је Тома Карлајл. Нема филозофа, љубитеља мудрости, који није на неки начин поставио питање смисла и циља постојања. Филозофи егзистенцијализма, који су ми драги, готово да на томе граде постулате своје филозофије. Али себи и свима нама постављам питање: Господе шта си хтео са људским родом и са сваки од нас појединачно? Човек је уједно и див-јунак и сигурни губитник космоса, јер једини зна да је телесно смртан, а не може спознати ни свој почетак ни свој крај. Није ли то све можда нека космичка игра. Занимљива, додуше, силама неба, али чији је улог сваки од наших појединачних живота, а опет основа живота јесте Христова љубав, и та космичка игра није сигурно с лошим планом. И тако човек између корака, мисли и хладних звезда хоће и покушава да осмисли своје постојање између две тајне. Не сме се човеку открити смисао и циљ игре јер би све изгубило чар и сваки смисао. Човек нема сигурног (рационалног) одговора ни на једно истински (онтолошки)

важно питање. Филозофи се не чуде необичним него обичним стварима, ономе да постоји нешто, а не да постоји ништа. Погледајте савршенство прста или ока, па ко онда може да истински спозна ту тајну настанка света и сам чин стварања?! И како да у долини тајни живи безбрижно човек када му је Бог даровао мисао, време и наду?!

■ *У посвети Ваше књиге сјоји – „Сувише је мало места у сазвежђу великана светиа, све остало је средина, истоси, ђад и заувек забрав”. Како се Ви, у данашњем светиу нарушених вредности, борите против просечности? А оиретије забраву?*

– Сваки велики циљ и дело траже људску посвећеност, као и оруђа којим се та вредност може достићи. Блох је рекао, када су се неки жалили да не могу добро разумети Хегела, да онај ко хоће да савлада море мора да зна да веже морнарске чворове. Када спознате да имате дар и да можете постићи оно до чега вам је стало, онда то мора да поста не ваш позив, страст и мисао, а не само посао и професија. Наше време, нажалост, лежи на обманама и лажима, где се говори и проповеда да се могу учинити велика дела без напора, рада и посвећености. То је савремена лаж, јер све што је постигнуто на људској превари, опсени и колективној обмани брзо ће као морска пена и да нестане, без неког видљива трага, јер у себе не крије и не садржи онтолошке равни човека, које су увек ванвремене и трајне. Човек стваралац, уметник и филозоф мора да тежи, како каже Гете у „Фаусту”, највишим висинама и најдубљим дубинама света, а само је Господу знано докле ће појединац и стварно да стигне. Уосталом, није мисао живота циљ него путовање до њега, зато треба да (за)волимо своје путовање, а не да само „слепо гледамо” у циљ. Управо је циљ – путовање.

■ *Филозофи тврде да је знање моћ. И Досјојевски је ваио – „Само да не умре велика мисао!” Како учитељи будуће официре да промишљају свети?*

– Човек који је највише обдарен има највеће и друштвене обавезе и космичке мисије, јер тамо где је људска слобода најкрилатија и зрела, таква личност мора да подноси терет вођства. Конфуције саветује: „Награђујте људе који вреде и подучавајте оне који су способни и све ћете их ка добру усмерити.” И даље говори: „Учитељев пут се своди на ово: строгост према себи, благост према другима.” Када би многи учитељи били такви то би била планетарна, космична и национална снага, коју ниједна завереничка сила не би могла довести у питање, јер би људи идеје деструкције и урушавања човека, заједнице и друштва, тешко прихватили. Млади људи су увек цвет живота, све оно невино и вредно што заједница поседује. Имао сам привилегију и част да радни век проведем у војној школи, с разних стана клупе – и као ученик и питомац, и као асистент, наставник и професор. У свом педагошком, учитељском раду настојим да студенти виде и спознају невидљиво, јер онај који само очним видом сагледава свет око себе, заправо, ништа и не види, јер мудраци света затварају телесне очи да би боље видели. Код сваког ученика тамо где има дубине и потенције учитељ треба да гаји и развије креацију, радозналост и страст спознаје. Војна академија је стратегијска целина у Војсци, али као да то неки не могу и не желе да схвате или немају довољно

дубине да проникну у ту истину. Истинска школа мора да створи услове да у њој расту будући горостаси народа, јер једну институцију не чине само зграде, књиге и лабораторије већ ученици и наставници којима се школа поноси и пред будућим временом дичи. Вреднији су Пупин, Тесла и Миланковић него многа села и градови. Школа мора да младе људе васпитава, пре свега на личном примеру наставника.

■ *Чини се да је данас, у време савремених комуникационих технологија, интјернета и друштвених мрежа, човек не само прјезасићен информацијама, него више но икад ошћућен од самога себе, своје суштинне и прјироде, али и од остјалих људи. Шта га изненади када се погледа у огледало?*

– Да је још аутентично жив. Да још није постао само гола имитација живота, толико сив и обичан број да ни лице своје не може да препозна. Човек свакодневице куповином ситних удобности живота и жељом да буде део истоимене гомиле следбеника уживања учинио је да је изгубио и себе и свој колорит и боју и име и душу, тако да се мали и ситни добици дана увек плаћају великом ценом – на крају појединац губи потпуно себе и постаје себи одвише стран. Убећен сам да је данашњи човек технике, друштвених мрежа, згртања материјалног и углавном непотребног блага изгубио око и мисао за оно што је најбитније и отврдуо срце за оно што је људско и најплеменитије, и да су то у великој мери разлози зашто све заједнице света имају проблеме и што ће Земља постати све мање лепо место за живот. Нема истинске заједнице света где влада егостичко и хедонистичко биће. Човек је рођен за давање и подвиг живота, а не само за уживање и трошење, јер зна се где завршавају заједнице сласти.

■ *Пишете о љубави и прјијатељствју, о прјолазности, умирању, стјрадању и вечном јонављању стјвари. Неретико размишљате и о злу. Пошврћују ли Ваши јунаци Милан, Никола, Сјеван, Пешар..., необично обични људи које свакодневно срећемо, мисао нашег социолога Ђуре Шушњића да се материјалне вредности прји јодели умањују, а духовне увећавају, да у сваком од нас чучи мали Бог, додуше у блашћу. Може ли, у коначници, љубав сјасити свети?*

– Ако свет опстане то може једино на лепоти, љубави, вери и нади. Наш бог је Бог љубави и зато љубав и може и мора да спаси свет. Човек мора својим животом да аутентично сведочи о завичају човека и његовом лету. Упркос лошем времену и свакојаким људима, никад човек не сме да пристаје на зло у себи и чињење зла у свету, јер тада истински умире још један човек под капом небеском. Моји јунци настоје да, пре свега, буду добри, племенити људи и да као и сваки створени човек стоички понесу и поднесу свој крст и своје распеће и да га, колико је људски могуће, достојније и уздигнутије носе. Можда је то усправно ходање кроз живот и истински мисао нашег постојања да сведочимо својим животом о људском узлету и да покажемо онима иза нас пут и мисао људског путовања. Када је реч о човеку све је исто само се мењају појединачни људи и лична имена, али сваки човек је непоновљиви свет за себе. О тој људској тајни настојим да сведочим...■

Владимир ПОЧУЧ

Опело за кнеза
Михаила Трећег
Обреновића

Сећање на најумнијег владара Србије

У београдској Саборној цркви 10. јуна одржан је помен кнезу Михаилу Обреновићу, убијеном у Кошутњаку 1868, владару који је, својим, пре свега, дипломатским успесима Србији отворио врата ка коначној независности оствареној на Берлинском конгресу 1878. године

Пре 147 година, 15. јуна 1868. по новом календару, из Саборне цркве у Београду, после обављеног опела коме су, уз краљевску породицу Обреновић, присуствовали сви најугледнији Београђани, изнели су ковчег с телом кнеза Михаила Трећег, најугледнијег и једног од најобразованијих Срба тог времена, убијеног у Кошутњаку пет дана раније. И ове године, на дан његовог убиства, 10. јуна, у Саборној цркви одржан је помен коме су поред осталих, традиционално, присуствовали и представници Министарства одбране и Војске Србије.

Његове убице су ухваћене истог дана, али налогодавци, како то обично бива кад је реч о атентатима на владаре и државнике, никада нису откривени. Сумњало се на „кућу Карађорђевића“, али повезаност конкурентске династије с атентатом у шуми у Кошутњаку, једном од данашњих београдских излетишта, а онда далекој периферији престонице, никада није доказана. Ипак, неутешна Србија оплакивала је свог владара који ју је оставио без директног наследника. Омиљени владар аристократских манира и васпитања није доживео прилику да, после

ДА ЛИ ЈЕ ГАРАШАНИН ЗНАО?

На путу до излетишта у Кошутњаку, кнез Михаило срео је Илију Гарашанина и позвао га у заједничку шетњу. Захлађени односи између кнеза и Гарашанина учинили су да кнежева „десна рука“ одбије позив владара, мада је у његовом друштву, као ађутант и телохранитељ, већ био Гарашанинов син Светозар, чиме је узрокована сумња која ни до данас није отклоњена. Посебно ако се зна да је Гарашанин, неко време доцније, обавештен о атентату, уместо на Кошутњак ка сину и кнезу, пожurio да сазове министарски савет, иако за то није имао овлашћења. У намерама да преузме власт, предухитрио га је Миливоје Блазнавац који је, не часећи часа, без сазивања било какве седнице, извео државни (војни) удар.

кнежевске, на главу стави и краљевску круну. Његови дипломатски успеси, међутим, издигли су Србију на ранг краљевине и пре него што је то формално постала.

Само годину дана раније, 1867. Србија је, углавном захваљујући дипломатији кнеза Михаила, али и разумевању великих сила које су, на турском двору, упорно инсистирале на већој самосталности српске кнежевине, преузела од Турске и последње утврђене градове. У Београду, Смедереву, Шапцу и Кладову најзад су спуштене зелене османске заставе и на градским утврђењима завијорила се српска тробојка. Турски ферман, којим је Србија тада добила максимум за ондашње услове, наређивао је и последњем турском војнику да напусти Србију, пашалук у коме су, до скоро, господарили као у својој земљи. Тим успехом отворена су врата коначној самосталности Србије, остварењој на Берлинском конгресу деценију касније.

Веома просвећен, кнез Михаило Трећи Обреновић био је за живота цењенији у европским престоницама, него у својој земљи. Радо приман у друштво европских владара, посебно Александра Другог, краљице Викторије, цара Наполеона Трећег и султана Абдула Мецида, кнез никада није заборавио своје устаничке корене и неугаслу тежњу свог народа ка слободи. Зато је његов најважнији циљ био остваривање српских националних интереса, достизање независности, чему је, најзад, посветио цео свој живот. Размишљајући о начинима остварења тог циља, кнез Михаило сањао је о свеопштем ослободилачком рату балканских народа против Турске, из кога би Србија изашла као пијемонт словенских народа. Тај рат, на крају, избио је пола века касније и српском народу донео највећи углед до тада. Први балкански рат био је остварење идеја и замисли кнеза Михаила, идеја због којих је, сматрају данас многи историчари, кнез и платио главом.

Други, међутим, сматрају да је кнез Михаило убијен због (недостојне) љубави. Нема сумње да је био заљубљен у своју рођаку Крестину, унуку Милошевог брата Јеврема. Тој родоскрвној вези, због које је на крају у Србији избила и политичка криза, жестоко се противио Илија Гарашанин, премијер и министар спољних послова Србије, иначе кнежева десна рука у остваривању замисли о моћној и самосталној кнежевини, слободној од турске власти на Балкану. Због неслагања с кнезом Гарашанин је смењен, што је довело и до захлађења односа с Русијом, која је подржавала идеје о свеопштем ослободилачком рату балканских народа.

Сукоб двојице најмоћнијих и несумњиво најобразованијих људи у Србији довео је до кризе која је потрајала све до атентата на кнеза Михаила, па и после њега. Гарашанинов покушај да преузме власт спречио је Миливоје Блазнавац, министар војни, још један моћни човек Србије оног времена. Његовом упорношћу, па и женидбом са несуденом кнегињом Крестином, успаљене страсти су се смириле, па је династија Обреновића наставила да влада Србијом све до 1903. године и убиства краља Александра. ■

Душан ГЛИШИЋ

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–30. јун

Православни

24. јун – Свети апостоли Вартоломеј и Варнава
27. јун – Свети проповедник Јелисеј
28. јун – Свети мученик кнез Лазар и Свети српски мученици – Видовдан

Римокатолички

29. јун – Свети Петар и Павло, апостоли

Муслимански

18. јун – Почетак поста (Рамазан)

СВЕТИ МУЧЕНИК КНЕЗ ЛАЗАР

По смрти цара Уроша, патријарх Јеврем крунисао је тадашњег кнеза Лазара за српског цара. За своје владавине саградио је многе цркве, а најпознатије су Раваница и Лазарица. Обновио је Хиландар и Горњак, а био је и ктитор руског манастира Пантелејмон.

Лазар је слао изасланство са монахом Исаилом у Цариград и молио да се скине анатема са српског народа.

Веома често је успешно ратовао са тада моћном турском силом, али је на Косову српска војска изгубила битку, а турски цар Мурат послао је светог мученика Лазара. Тело му је сахрањено у његовој задужбини Раваници, код Ћуприје. Када је почела сеоба Срба, народ је са собом носио и његове свете мошти и склонио их у манастир Раваницу на Фрушкој гори. За време Другог светског рата, 1942. године, његово тело пренето је у Београд, у Саборну цркву.

После централне прославе 600. годишњице Косовске битке 1989. године, мошти кнеза Лазара пренете су у манастир Раваница, најславнију кнежеву задужбину, коју је велики српски мученик подигао као своју гробну цркву.

РАМАЗАН

Рамазан је месец поста и интензивног оданичког живљења. Отуда радост сваког муслимана наступањем тог благог месеца, упркос томе што етимолошко значење речи конотира жегу и непријатну жеђ.

У данима Рамазана постом се штитимо од својих људских слабости, незнања и грехова. Уз свакодневне добровољне и обавезне молитве, покајничко размишљање о Свемогућном и Самилосном, прожимамо се духовношћу и оснажујемо у отпору изазовима материјалног света.

Месец Рамазан може имати 29 или 30 дана, током којих се у потпуности, од зоре до заласка сунца, апстинира од хране и воде и било какве телесне конзумације, па и брачног односа. Добровољне молитве су тада кључ до Божанског задовољства. ■

Пише Драгана БАРЈАКТАРЕВИЋ Надежда Петровић (3)

У доба рата

Могла је да бира – да у Паризу храни свој сликарски таленат, или да на Балкану превиија болеснике, да безбедно ради у санитету, или да, док куршуми фијучу око главе, храбро гледа смрти у очи, да присуствује конференцији у Риму, или да лечи кужне болеснике у Ваљеву. Изабрала је да буде херој.

Надежда одлази 1910. у Париз, вечну престоницу уметности. Можда баш због тога стручњаци тврде да је то време када њена дела показују сву сликарску зрелост. У Паризу је живела у атељеу Ивана Мештровића, похађала неформалну модерну школу Марије Васиљев, вредно радила, обилазила изложбе, често посећивала Лувр и гробље Пер ла Шез, одлазила у позориште, да гледа Сару Бернар, дружила се са руским и српским уметницима. То је био и период њеног упознавања с авангардним уметничким токовима, са уметницима попут Матиса и Пикаса.

Под утиском свега виђеног и доживљеног, мењала се и њено сликарство. Тада су настале њене чувене слике: „Нотр Дам“, „Мост на Сени“, „Јесен у Булоњској шуми“, „Плажа у Бретањи“. Надежда не заборавља одакле је, нити пати од једноличности, па истовремено настају и слике: „Косидба“, „Краљевић Марко“, „Коњаник“, „Косовка девојка“, „Чобанин“, многобројни портрети међу којима је и портрет Ксеније Атанасијевић.

Модерна уметност не копира природу. Сезан је рекао „Ми више не видимо природу. Ми видимо слику.“ И то је можда најтачнији опис Надеждиног модернистичког преокрета. Она користи предео као алузију, не прецртава га доследно, подређује га снази боје. На неким сликама је класично импресионистички опредељена, јер се служи белом и прозрачном палетом, поте-

зи су кратки и недовршени у дебелим намазима. Има и оних других, на којима готово да оставља бразде по платну, користи јаке боје и наглашене контрасте.

Надеждин боравак у Паризу прекинут је у априлу 1911. године, када јој стигао телеграм из ког је сазнала да јој је отац на самрти. Убрзо после очеве смрти, губи и мајку, за коју је била посебно везана. А онда се захуктавају ратови.

Балкански ратови

Надежда Петровић је у балканске ратове кренула добровољно као болничарка. Није хтела да остане у санитету, већ је изричито захтевала да је пошаљу на фронт у импровизовану болницу. Са бојишта се редовно јављала: „Ми овде живимо у непрекидном јауку рањеника, превиијању рана, покличу наше јуначке војске, маршевима њиховим, дочеку и испраћању њиховом на бојно поље, да их отуда рањене примамо и негујемо. Наши војници ми изгледају као браћа и њихови узвици: Сестро, сестро!, истински су и чине ме поноситом што сам им у помоћи.“

На карти из Љуме, Надежда је својима писала да јој је шатор преко пута рушевина „куле Луке Капетана где се шеће Роксанда ђевојка“. Често се на картама потписивао и шеф санитета др Рувидић, кога је више пута портретисала. Успева и да слика, па тада овековечује манастир Грачаницу, Призрен, улице оријенталног изгледа, сељанке у ношњама. Једна од најпознатијих слика из тог периода је „Везиров мост“, на којој је за-

НЕОБЈАВЉЕНА ДРАМА

У Чачку је 1960. године основана Уметничка галерија и ликовна манифестација „Меморијал Надежда Петровић“, као продужетак њених уметничких и етичких схватања. „Њена мисао о ликовној уметности, као средству најотвореније комуникације међу људима, инспирисала је организаторе Меморијала и одредила његов карактер“, пише на сајту те модерне уметничке институције.

писала да је „као једина болничарка, неговала 80 тифусних болесника“.

Поред тога што је превијала ране, писала писма и сликала, Надежда је и фотографисала. Она је била прва жена ратни фотограф у Србији. Још тада јој је било јасно да је важно документовати историју. Зато је она стално носила фото-апарат уза се. Међутим, њена фотографија била је другачија. Иако ратна, на њој се истиче сликарски приступ. Војнике на фронту пажљиво је смештала у кадар. Из тог времена (1913. године) потиче и њена најпознатија фотографија, на којој је у црнини, са великим црвеним крстом на рукаву капута и са љубичицама за појасом. Та слика се данас налази на полеђини папирне новчанице од двеста динара.

Први светски рат

Чим је букнуо Велики рат, Надежда је поново регрутована, на сопствени захтев. Није пристала на предлог Врховне команде да буде члан Црвеног крста у Швајцарској, него се јавила на дужност у пољску болницу Дунавске дивизије. Учествовала је у борби на Мачковом камену и о томе је писала својима: „Борбе вођене на том положају биле су више него огорчене, борбе до истребљења... Имала сам нервну кризу када су нам одједном донели двадесет официра тешко рањених, бејаш скамењена. Сместила сам их у велики шатор.“

ИКОНОСТАС ВЕЧНОСТИ

У градићу Крупањ, недалеко од Цера и Мачковог камена, где су се 1914. године водиле тешке борбе између српске и окупаторске војске, у којима је и Надежда учествовала, налази се Црква Вазнесења Господњег, у спомен жртвама рата. Животопис те цркве је посебан, јер су на фрескама представљени највећи јунаци Првог светског рата. Међу њима је и Надежда Петровић.

Отпочела сам очајно плакати, тако да су ме, сиромаси, они сами тешили, а један од њих милујући ме руком по рукаву, сам се гушио у сузама говорећи ми: Храбро, госпођице Надежда, даће Бог, истрајаћемо, победићемо, осветиће нас они који тамо остадоше. Господе, зар не видите, изгинусте сви. Боже, што казни овако нашу нацију! Ниједан рат наш прошли не пружаше нам толико јада и страхоте. Али Мачков камен ипак паде, после свију напора наших у руке Аустријанцима. Морадосмо се повући, јер нам је претила опасност да нас све заробе.“

После победе српске војске у Церској и Колубарској бици, у затишју 1915. године Надежда је отишла у Скопље, где се склонила њена породица. Родбина је преклињала да се не враћа на бојиште. Ипак, иако је могла да бира између одласка на конференцију у Рим и рада у болници стране мисије у Нишу, сва одважна, одлучује се Ваљево. Тада је Ваљево било „велика кухница, у којој се једва зна ко је жив, ко је мртав“.

После Суворовске битке, Ваљево је косила епидемија пегавог тифуса. Болест је односила војнике, лекаре, болничаре и цивиле. Крајем марта 1915. године зараза је стигла и Надежду док је радила као болничарка на инфективном одељењу. Болесна и исцрпљена, тада је, последњим трзајима снаге, сликала шаторе ваљевске болнице, док је болест није потпуно оборила. Боловала је седам дана и умрла, 3. априла 1915. године.

Као по правилу, највећем именима уметности признања стижу са одлагањем, тек после смрти. Тако је било и са Надеждом Петровић, великом српском хероином. Након година негирања, па заборавља, тек је 1938. године ретроспективна изложба у Павиљону „Цвијета Зузорић“ у Београду Надежду уздигла на сам врх српског сликарства. ■

(Крај)

Генералштабна струка у српској војсци

Највиђенији официри

До почетка 1876. године српска војска није имала стални генералштаб, иако су правним актима били уведени генералштабни официри. Генералштабним пословима, све до јуна 1876. управљало је Опште војно одељење Министарства војног. Почетком јануара 1861. године први пут је одређена и униформа генералштабног официра. Исте године српска војска имала је два генералштабна официра, да би до 1866. тај број повећан на шест. Сви они школовани су као државни питомци у пруским и француским генералштабним школама. На основу „Уредбе о устројству генералштаба“ из јануара 1876, официри генералштабне струке преузели су све послове који се односе на устројство, обуку и васпитање, прикупљање потребних војних података о Србији и суседним државама, израду карата, прикупљање и писање ратне историје и пружање помоћи врховном команданту и командантима стратегијског и тактичког нивоа. У мају 1876. објављен је „Упут за управљање и командовање војском у ратно доба“ у којем су објашњени генералштабни послови у мобилизацији и концентрацији, као и за време напада и одбране.

„Законом о устројству војске“ из 1883. године генералштабна струка дефинисана је као главна струка, а већ следеће године, новим уређењем Генералштаба, одређено је да се њоме баве генералштабни официри од капетана друге класе до пуковника, чиме је детаљније дефинисан и њихов делокруг рада. Према томе, у Генералштабу је било 26 виших и 20 нижих генералштабних официра. Поред њих, постојао је и изванредан број официра у својству кандидата за генералштабну струку. Генералштабним официрима стављено је у задатак да прибављају, уређују и оцењују материјал потребан за војне операције, проучавају војно-политичка питања и учествују у усаглашавању употребе појединих родова и струка.

Генералштабна струка попуњавана је официрима свих родова. Пре упућивања на службу у Генералштаб, официр је морао да проведе најмање три године у трупи, да има добру оцену и положен испит за виши чин од оног који поседује. После пробног рада у Генералштабу, кандидат је полагао испит за генералштабну струку.

Војвода Живојин Мишић

Генералштабна струка у војсци Краљевине Србије била је организована по узору на пруску војску. Официри те специфичне струке обављали су послове везане за оперативну спремину војске.

Када су, почетком марта 1886. године, почеле да се примењују измене и допуне „Закона о устројству војске“ из 1883, генералштабна струка пребачена је из главне у помоћну. Струка је имала начелника и била подељена на Главни и Трутни генералштаб. И даље су је чинили официри од чина капетана до пуковника, с тим што је попуњавана превођењем официра свих родова који су положили испит прописан за генералштабну струку. Генералштабни официрски кор имао је те године девет пуковника, три потпуковника, четири мајора и шест капетана прве класе – укупно 22 официра.

Сваке године у новембру нижи официри, који су испуњавали услове и изјавили да желе да пређу у генералштабну службу, били су прекомандовани у Главни генералштаб на две године. У току прва два месеца решавали су писане задатке из тактике и из генералштабне струке и обучавали се у топонометријском премеравању. Током читаве друге године решавали су писане задатке из тактике, стратегије, ратне историје и из генералштабне струке.

Нови програм за спремање приправника за генералштабну струку и усавршавање генералштабних официра објављен је током 1897. године. Под пруским утицајем, решавањем задатака на карти, ратним играма, генералштабним путовањима, вежбама и маневрима, генералштабни официри припремани су за самостално одлучивање у реалним ситуацијама. Иако је 14. јануара 1898. уведена Команда активне војске, а Главни генералштаб престао да постоји, настављено је с уређењем генералштабне струке.

Генералштабни официри постављани су на дужности у Главном генералштабу, касније Генералштабном одељењу Команде активне војске и Министарству војном, али су били и команданти трупа или војни изасланици, а обављали су и друге дужности у складу с њиховом стручном спремом. Од увођења генералштабне струке до 1898. године девет генералштабних официра било је на положају министра војног, од тога пет генерала.

Генералштабни официрски кор бројао је августа 1898. године свега 19 официра, мада су формацијом била предвиђена 72 места. Заправо, од свог настанка па све до краја XIX века, генералштабна струка никада није достигла број који је уредбама био одређен. ■

Др М. МИЛКИЋ

ОДБРАНА ▶

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Расписује

ДРУГИ ЈАВНИ КОНКУРС

за доделу средстава за учешће у финансирању програма рада удружења који се занимају на пројектима и активностима од значаја за одбрану у 2015. години

Основни критеријуми:

- 1) да је удружење основано у складу са прописима којима је уређено оснивање удружења и да је уписано у прописани регистар на територији Републике Србије,
- 2) да удружење има усвојен годишњи план рада који обухвата програме и активности у областима од значаја за одбрану,
- 3) да удружење има усвојени извештај о наменском утрошку средстава, односно о финансијском пословању у претходној години.

Посебни критеријуми:

- 1) да је годишњи програм рада удружења заснован на областима из делатности падобранства, једриличарства, ронилаштва, радио-аматерства, спелеологије, алпинизма и планинарења, извиђаштва и културне делатности;
- 2) да се пројекти и активности удружења из тачке 1) односе на прописане мере заштите и спасавања људи, материјалних добара и животне средине, односно на вредновање, чување и развијање војних традиција.

Приоритет у финансирању имаће пројекти и активности удружења која:

- могу да демонстрирају капацитете за вођење пројеката и програма активности са адекватним референцама,
- реализацијом пројектних или програмских активности могу да обезбеде мерљиве резултате у односу на предложене трошкове,
- имају висок степен успешности у реализацији предвиђених пројектних активности и
- документују да имају обезбеђено суфинансирање.

Средства за реализацију финансирања пројеката и активности из става 1. овог јавног конкурса обезбеђена су у буџету Републике Србије (конто 481 – Дотације невладиним организацијама) у укупном износу од 2.000.000,00 динара.

Средства се додељују за пројекте/програме који ће се реализовати најкасније до 30. 11. 2015. године.

Предлагач пројекта/програма обавезан је да достави следећу документацију:

1. попуњен образац пријаве на конкурс,
2. попуњен образац предлога програма/пројекта,
3. попуњен образац буџета програма/пројекта,
4. попуњен образац наративног буџета пројекта,
5. уверење (потврду, извод) да је удружење уписано у регистар Агенције за привредне регистре,
6. оверену фотокопију извода из статута удружења у коме је утврђено да се циљеви удружења остварују у области у којој се програм реализује,

7. доказ о ликвидности удружења односно извештај о завршном рачуну за претходну годину (биланс стања и биланс успеха за претходну годину) и
8. оверену копију одлуке надлежног органа удружења о усвајању програма рада за текућу годину, са изводом из годишњег плана из којег може да се утврди да је пројектна активност планирана за текућу годину.

Уколико удружења конкуришу пројектом исти треба да је написан на рачунару, потписан и оверен од стране овлашћеног лица.

Уколико удружења конкуришу за финансирање програмских активности, те активности се морају приказати по месецима (ако се програм остварује сваког месеца), према очекиваним резултатима и детаљним описом, уз што приближније специфицирање активности тако да се на основу описа могу проценити трошкови активности и навести процењен број циљне групе/корисника активности. Такође, обавезно је и навести локацију на којој се одвијају програмске активности, као и податке ко ће, када и како прикупљати кључне информације о томе да ли се активности спроводе по плану и да ли су постигнути очекивани резултати.

Пријаву за учешће на јавном конкурс подноси овлашћено лице удружења и оно је одговорно за све податке из пријаве. Уколико се утврди нетачност података садржаних у пријави, иста ће бити одбачена.

Критеријуми за оцену предложених пројеката:

- раније коришћена буџетска средства за финансирање активности удружења,
- реализација претходних програма/пројеката,
- квалификације и референце пројектног тима усклађене са предложеним циљевима резултатима и активностима пројекта,
- носилац пројекта има обезбеђено адекватно партнерство,
- релевантност програма или пројекта за остваривање циљева дефинисаних конкурсом,
- усклађеност планираних активности са циљевима и очекиваним резултатима и циљном групом,
- разрађеност и изводљивост плана реализације програма или пројекта,
- остваривост планираних резултата и мерљивост индикатора,
- развојна, институционална и финансијска одрживост пројекта,
- значај промене која се очекује након примене пројекта,
- економска оправданост предлога буџета у односу на циљ и пројектне активности,
- прецизно и детаљно приказан наративни буџет пројекта који објашњава усклађеност предвиђеног трошка са пројектним активностима,

- промоција, то јест публицитет који се огледа у начину информисања циљне групе и шире јавности о програму или пројекту.

Пријаве са предлозима пројеката или активности од значаја за одбрану достављају се поштом препоручено на адресу: **Управа за традицију, стандард и ветеране Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, ул. Немањина бр. 15, 11000 Београд**, или лично или куриром, на адресу: **Управа за традицију, стандард и ветеране Сектора за људске ресурсе Министарства одбране, ул. Немањина бр. 15, заграда 5, улаз А, спрат IV, канцеларија 417.**

На коверти обавезно написати назив и адресу подносиоца пријаве и назив пројекта, са напоменом:

„За конкурс број 2/15 за доделу средстава за учешће у финансирању програма рада удружења који се заснивају на пројектима и активностима од значаја за одбрану у 2015. години – НЕ ОТВАРАТИ.“

Рок за подношење пријаве са предлогом програма/пројекта на овај конкурс, без обзира да ли се предаје на пошти или лично, јесте 15 дана од дана објављивања јавног конкурса.

Пријава се сматра благовременом ако је предата најкасније до 30. 6. 2015. године, ако се предаје на пошти, односно ако се предаје куриром или лично у канцеларији 417 Управе за традицију, стандард и ветеране до 30. 6. 2015. године до 15.30 часова.

Конкурсна документација може се преузети са интернет странице Министарства одбране www.mod.gov.rs.

Након истека рока, све пристигле пријаве са докумен-

тацијом биће достављене Комисији за доделу средстава за учешће у финансирању програма рада удружења грађана који се заснивају на активностима од значаја за одбрану у 2015. години (у даљем тексту: Комисија) на отварање и разматрање.

Комисија ће у поступку који је затворен за јавност, размотрити пристигле пријаве и на основу наведених критеријума утврдити Листу вредновања и рангирања пријављених пројекта/програма.

На основу Листе вредновања и рангирања пријављених програма/пројекта, Комисија ће утврдити предлог одлуке за учешће у финансирању пројекта/програма у 2015. години.

Одлуку о избору пројекта/програма који ће бити финансирани из одређених средстава доноси министар одбране, на предлог Комисије, и иста ће бити објављена на интернет страници www.mod.gov.rs најкасније до 20. 7. 2015. године.

Министарство одбране ће са удружењима којима су на основу јавног конкурса одобрена средства, закључити уговоре којима се уређују права, обавезе и одговорности уговорних страна, начин реализације пројеката и активности од значаја за одбрану и начин извештавања о утрошеним средствима.

У случају да се не доделе сва расположива средства по овом конкурс, нови конкурс биће расписан најкасније до 31. 7. 2015. године.

За сва питања заинтересовани се могу обратити путем електронске поште на адресу utsv@mod.gov.rs или на број телефона: 011/32 01 689, лице за контакт је Дана Марковић.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ • Управа за кадрове

Расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за пријем професионалног војног лица или државног службеника, односно намештеника у својство војног намештеника у радни однос на неодређено време ради попуне формацијског места у Фонду за социјално осигурање војних осигураника Сектора за буџет и финансије Министарства одбране Републике Србије

1. радник службе обезбеђења – противпожарац, КВ – 1 извршилац, место службовања Београд.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати пунолетни држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за рад у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радно место на које конкуришу,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора од најмање шест месеци,
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у службу.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да кандидати имају завршено минимално средњу школу у трогодишњем трајању,

- познавање рада на рачунару и
- да кандидати у току службе нису оцењивани негативним службеним оценама.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА И ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ:

Уз пријаву за конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, претпостављеној команди или јединици – установи у којој су на служби кандидати достављају кратку биографију и:

- уверење о држављанству (оригинал или копија оверена у суду или општини, не старије од 6 месеци),
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци),
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од шест месеци),
- оверену копију сертификата о познавању рада на рачунару.

Претпостављене команде и јединице – установе у којој су кандидати на служби доставиће уз пријаву кандидата, по слу-

жбеној дужности из досијеа персоналних података, и:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или копија оверена у суду или општини),
- диплому о стеченом средњем образовању у трогодишњем трајању (оригинал или копија оверена у суду или општини),
- мишљење и сагласност претпостављеног старешине на положају команданта батаљона, њему равнот или вишег,
- потврду надлежног старешине да кандидат нема негативних службених оцена,
- оверен картон основних личних података (КОЛП).

Команде јединица – установа, примљене молбе, службеном поштом достављају на адресу:

ФОНД ЗА СОЦИЈАЛНО ОСИГУРАЊЕ ВОЈНИХ ОСИГУРАНИКА, Крунска број 13, Београд, са знаком „За конкурс за пријем у службу“.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема на тражено радно место, а на захтев комисије за избор, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса.

Са свим кандидатима међу којима се спроводи изборни поступак конкурсна комисија обавиће разговор, након чега ће кандидати бити упућени на психолошко тестирање у надлежне војноздравствене установе.

Уколико кандидат не задовољи на психолошкој процени, искључује се из даље селекције.

За кандидате који испуњавају услове конкурса и задовоље критеријум психолошке процене, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Позив за разговор и остала обавештења достављају се кандидату на адресу која је наведена у пријави на конкурс, односно на адресу јединице – установе у којој је лице на служби.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Одлуку о пријему донеће надлежни старешина и о њеном садржају биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

Рок за подношење пријава је 8 дана од дана објављивања конкурса.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против кога се може изјавити жалба.

Додатне информације могу се добити на телефон 011/3203-137, 011/3203-321 и 011/3203-202, на сајту Министарства одбране Републике Србије (www.mod.gov.rs) или на сајту Фонда за социјално осигурање војних осигураника Сектора за буџет и финансије Министарства одбране Републике Србије (fondsovo@mod.gov.rs).

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ • Управа за кадрове

расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за пријем професионалног војног лица или државног службеника, односно намештеника у својство војног службеника у радни однос на неодређено време ради попуне формацијског места у Војном музеју Управе за традицију, стандард и ветеране

1. радник службе обезбеђења, ССС – 1 извршилац, место службовања Београд.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да су кандидати пунолетни држављани Републике Србије,
- да су здравствено способни за рад у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да имају одговарајућу стручну спрему за радно место на које конкуришу,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора од најмање шест месеци,
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у службу.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да кандидати имају завршено минимално средњу школу у четворогодишњем трајању и

- да кандидати у току службе нису оцењивани негативним службеним оценама.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА И ПОДНОШЕЊА ПРИЈАВЕ:

Уз пријаву за конкурс, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, претпостављеној команди или јединици – установи у којој су на служби кандидати достављају кратку биографију и:

- уверење о држављанству (оригинал или копија оверена у суду или општини, не старије од 6 месеци),
- уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци),
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од шест месеци).

Претпостављене команде и јединице – установе у којој су кандидати на служби ће уз пријаву кандидата, по службеној дужности из досијеа персоналних података, доставити и:

- извод из матичне књиге рођених (оригинал или копија оверена у суду или општини),
- диплому о стеченом средњем образовању у четворогодишњем трајању (оригинал или копија оверена у суду или општини),
- мишљење и сагласност претпостављеног старешине на положају команданта батаљона, њему равног или вишег,
- потврду надлежног старешине да кандидат нема негативних службених оцена,
- оверен картон основних личних података (КОЛП).

Команде јединица – установа, примљене молбе, службеном поштом достављају на адресу:

**УПРАВА ЗА ТРАДИЦИЈУ, СТАНДАРД И ВЕТЕРАНЕ,
Немањина број 15, Београд, са ознаком
„За конкурс за пријем у службу“.**

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема на тражено радно место, а на захтев комисије за избор, доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају све услове конкурса.

Са свим кандидатима међу којима се спроводи изборни поступак конкурсна комисија ће обавити разговор, након чега ће кандидати бити упућени на психолошко тестирање у надлежне војноздравствене установе.

Уколико кандидат не задовољи на психолошкој процени, искључује се из даље селекције.

За кандидате који испуњавају услове конкурса и задовоље критеријум психолошке процене, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности.

Позив за разговор и остала обавештења достављају се кандидату на адресу која је наведена у пријави на конкурс, односно на адресу јединице – установе у којој је лице на служби.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају опште и посебне услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених у вршењу службе у војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Одлуку о пријему донеће надлежни старешина и о њеном садржају биће обавештени сви кандидати који учествују у изборном поступку.

Рок за подношење пријава је 8 дана од дана објављивања.

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање и биће одбачене закључком против кога се може изјавити жалба.

Додатне информације могу се добити на телефон 011/3203-472 (војни службеник Ружа Братић) и са сајту Министарства одбране Републике Србије (www.mod.gov.rs). ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
МЕДИЦИНСКИ ФАКУЛТЕТ ВОЈНОМЕДИЦИНСКЕ АКАДЕМИЈЕ
расписује
ЈАВНИ КОНКУРС
за избор/реизбор у звање наставника

I Избор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГИЈА СА МАКСИЛОФАЦИЈАЛНОМ ХИРУРГИЈОМ у звање редовног професора;
2. једног наставника за ужу научну област НЕУРОЛОГИЈА у звање редовног професора;
3. једног наставника за ужу научну област ИНТЕРНА МЕДИЦИНА подобласт КАРДИОЛОГИЈА у звање редовног професора;
4. једног наставника за ужу научну област ХИРУРГИЈА подобласт УРОЛОГИЈА у звање ванредног професора;
5. једног наставника за ужу научну област ХИРУРГИЈА подобласт ВАСКУЛАРНА И ЕНДОВАСКУЛАРНА ХИРУРГИЈА у звање ванредног професора;
6. једног наставника за ужу научну област ХИРУРГИЈА подобласт ВАСКУЛАРНА И ЕНДОВАСКУЛАРНА ХИРУРГИЈА у звање доцента;
7. једног наставника за ужу научну област ИНТЕРНА МЕДИЦИНА подобласт КАРДИОЛОГИЈА у звање доцента;
8. једног наставника за ужу научну област ГИНЕКОЛОГИЈА И АКУШЕРСТВО у звање доцента.

II Реизбор у звање наставника:

1. једног наставника за ужу научну област ПСИХИЈАТРИЈА у звање ванредног професора.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- 1) да је кандидат професионални припадник Војске Србије;
- 2) да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

I За избор у звање редовног професора:

- 1) да кандидат има:
  - (1) најмање шест in extenso радова у часописима са кумулативним импакт фактором са JCR листе чија је вредност најмање три, а кандидат треба да буде најмање у два рада први аутор или носилац рада (последњи аутор), а да су најмање три рада објављена од избора у звање ванредни професор;
  - (2) најмање четири рада у часописима индексираним у SCI Expanded бази података, без импакт фактора, од тога два после избора у звање ванредни професор;
  - (3) осам радова у часописима индексираним у MEDLINE, од тога четири после избора у звање ванредни професор.

Радови из категорије (2) могу бити замењени радовима из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2);

- 2) саопштења на међународним или домаћим научним скуповима;
- 3) статус руководиоца научноистраживачког или стручног пројекта или сарадника на таквом пројекту и најмање пет публикација или саопштења која су проистекла из рада на пројекту;
- 4) књигу односно монографију из релевантне области или уџбеник (односно превод уџбеника) за област из које се бира;
- 5) да је руководио израдом најмање једне докторске тезе као ментор или да је из пројекта којим руководи одбрањена најмање једна докторска теза на неком од других медицинских факултета; да је учествовао најмање два пута у комисијама за одбрану докторске дисертације.

Уместо менторства, односно руковођења израдом докторске дисертације, може се вредновати и чланство у комисијама за оцену и одбрану докторске дисертације одбрањене до 1. октобра 2016. године, односно менторство или руковођење израдом магистарске тезе одбрањене до 1. октобра 2014. године;

- 6) остварене активности у најмање четири елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

II За избор у звање ванредног професора:

- 1) кандидат после избора у звање доцента треба да има:
  - (1) најмање два in extenso рада у часописима са кумулативним импакт фактором са JCR листе чија је вредност најмање 0.75;
  - (2) најмање један in extenso рад у часописима индексираним у SCI Expanded бази података без импакт фактора;
  - (3) најмање два in extenso рада у часописима индексираним у MEDLINE бази података.

Радови из категорије (2) могу бити замењени радовима из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2).

- 2) статус руководиоца научноистраживачког или стручног пројекта или сарадника (члан истраживачког или стручног тима) на таквом пројекту.
- 3) да кандидат од избора у звање доцента испуњава један од наведених услова:
  - (1) има објављену књигу или монографију из релевантне области;
  - (2) има објављен уџбеник или превод уџбеника за област из које се бира;
  - (3) има објављен практикум, збирку задатака или скрипту за наставу из области из које се бира.

Наведене публикације могу се заменити са најмање два поглавља у књигама, монографијама, уџбеницима или преводима уџбеника, или уређивањем два тематска зборника радова, или уређивањем једне монографије из уже научне области за коју се бира;

- 4) саопштења на међународним или домаћим научним скуповима;
- 5) менторство за израду најмање једног магистарског рада или докторске дисертације. Овај услов може се заменити учешћем у комисији за одбрану две тезе (докторске, магистарске или обе) или учешћем у коми-

сији за одбрану једне тезе (докторска или магистарска) уз учешће у својству ментора за две здравствене специјализације (супспецијализације);

- 6) остварене активности у најмање три елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12).

Услови за реизбор у звање ванредног професора су идентични са условима за избор, с тим да су ти услови постигнути од избора у звање ванредног професора.

III За избор у звање доцента:

- 1) да кандидат поседује научни степен доктора наука из уже научне области за коју се бира и матичну здравствену специјализацију на предметима за које таква специјализација постоји;
- 2) најмање трогодишње педагошко искуство у звању асистента;
- 3) просечна оцена са студија најмање осам (8);
- 4) научни односно стручни радови објављени у научним часописима или зборницима са рецензијама и то:
  - (1) најмање један in extenso рад, као први аутор у часопису са импакт фактором са Journal Citation Report (JCR) листе чија је вредност најмање 0.75, односно више радова у часописима са JCR листе (први аутор у једном) чији је кумулативни импакт фактор 0.75;
  - (2) најмање један in extenso рад у часопису индексираним у SCI Expanded бази података без импакт фактора;
  - (3) најмање два in extenso рада у часописима индексираним у MEDLINE бази података.

Рад из категорије (2) може бити замењен радом из категорије (1), а радови из категорије (3) могу бити замењени радовима из категорија (1) и (2);

- 5) остварене активности у најмање два елемента из Табеле елемената доприноса наставника академској и широј заједници (Табела 1. као прилог Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету одбране у Београду – „Службени војни лист“, број 7/12);
- 6) кандидати без претходног или са непотпуним претходним трогодишњим педагошким искуством у звању асистента:
  - (1) два пута више радова по свим ставкама од броја који је предвиђен за избор у звање доцента;
  - (2) објављена књига или монографија из релевантне области или уџбеник за предмет за који се бира или поглавље у званичном уџбенику за предмет за који се бира;
  - (3) да учествује у реализацији научноистраживачких пројеката;
  - (4) детаљно образложен предлог Наставно-научног већа о разлозима за избор у звање доцента.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса (систематизоване према главама II, III, IV, V и VI у Обрасцу – Извештај комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника, који преузети са интернет адреса www.uo.mod.gov.rs или www.mfvma.mod.gov.rs или у Секретаријату Медицинског факултета Војномедицинске академије);

- библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација;
- уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободe, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установе.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подnose

се на адресу **Војномедицинске академије, Црнотравска број 17, Београд** (преко шалтера деловодства), са назнаком **„конкурс за избор/реизбор у звање наставника“**. У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ • Управа за традицију, стандард и ветеране

Обавештење о могућности доделе станова

– пресек 30. 6. 2015. године –

Сагласно одредби члана 29. Правилника о решавању стамбених потреба запослених у Министарству одбране и Војсци Србије („СВЛ“, број 14/14), Управа за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе, до 25.05.2015. године, доставила је Управи за традицију, стандард и ветеране, пријаве и преглед за расподелу 134 стана у закуп на неодређено време у гарнизонима, односно местима, наведеним у Прегледу пријављених станова за расподелу.

У наведеном Прегледу станова за расподелу пријављено је за поделу и 15 станова у закуп које није могуће поделити у складу са одредбама Правилника, јер у моменту објављивања ове информације није било стамбених интересената у местима из наведеног Прегледа.

Право на доделу станова имају лица која остварују право на доделу стана у закуп, сагласно одредбама члана 2. Правилника о решавању стамбених потреба запослених у Министарству одбране и Војсци Србије („СВЛ“, број 14/14) – у даљем тексту Правилник).

У смислу члана 18. Правилника, лицу из члана 2. може се дати у закуп и стан мањи од стана који му припада по одредбама члана 17. овог правилника, ако се са тим писмено сагласи.

Сходно наведеном, лица, која желе прихватити доделу структурно мањег стана, морају дати писану изјаву, оверену у јединици – установи у којој су на служби, а пензионисана лица у општини или суду, да се одричу доделе структурно припадајућег стана и прихватају доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначно решење свог стамбеног питања. У датој изјави лица се морају децидно изјаснити само за један од понуђених станова. Уколико се изјасне за више станова, у обзир ће се узети само један стан у првонаведеном месту.

Заинтересована лица треба да доставе оверене изјаве Управи за традицију, стандард и ветеране Сектора за људске ресурсе МО, ул. Немањина бр. 15 Београд, да се одричу доделе структурно припадајућег стана и прихватају доделу понуђеног односно структурно мањег стана, као коначног решења свог стамбеног питања, најкасније до 30. 6. 2015. године, који је одређен као дан пресека стања за доношење Одлуке о расподели станова.

По достављању изјава од стране заинтересованих лица, донеће се нова решења на основу којих ће се према укупном збиру бодова извршити

рангирање кандидата, а станови ће бити додељени лицима који за одређени гарнизон или место у коме конкуришу за стан, буду ранжирани на одговарајућем месту коначног ранга листе у складу са Одлуком.

Напомињемо да су стамбени интересенти у обавези да доставе (уколико претходно нису доставили) доказе надлежног органа који се односе на њихов стамбени статус (право на поврат станова у отцепљеним републикама, признавање болести по налазу Више војно лекарске комисије и пребивалиште за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства на истој адреси, пореско задужење за стан-кућу за носиоца права и чланове његовог породичног домаћинства), јер ће се у супротном њихови захтеви за решавање стамбеног питања сматрати непотпуним и неће бити разматрани.

Предлогом Одлуке о расподели станова биће обухваћени сви расположиви станови, које до дана доношења Одлуке о расподели станова, пријави надлежна организацијска јединица Министарства надлежна за инфраструктуру. Сходно Директиви о начину поступања по захтевима за доделу стана у закуп, вођења евиденције, сачињавања листа реда првенства, као и другим пословима у вези са решавањем потреба у Министарству одбране („СВЛ“, број 22/14), Предлог и Нацрт Одлуке, Управа за традицију, стандард и ветеране доставиће на потпис најкасније до 31. 7. 2015. године. ■

ПРЕГЛЕД ПРИЈАВЉЕНИХ СТАНОВА ЗА РАСПОДЕЛУ										
Р.бр.	МЕСТО / Гарнизон	СТРУКТУРА								СВЕГА
		0,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0	
1	БЕОГРАД/ Београд						55	29		84
2	КУРШУМЛИЈА/ Прокупље			1						1
3	НИШ/ Ниш			1						1
4	НОВИ САД/ Нови Сад		1		6	2	21			30
5	ПИРОТ/ Ниш				1					1
6	ЧАЧАК/ Краљево		2							2
СВЕГА ЗАКУП - ИМА КАНДИДАТА НА РЛ		3	2	7	2	76	29			119
1	БЕЛА ЦРКВА/ Зрењанин		1							1
2	ВЕЛИКА ПЛАНА/ Крагујевац							2		2
3	ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ/ Ваљево		1							1
3	КЊАЖЕВАЦ/ Зајечар		2							2
4	НЕГОТИН/ Зајечар		1							1
5	ПАРАЋИН/ Зајечар		3	2		1				6
6	ПИРОТ/ Ниш			1						1
7	СОМБОР/ Сомбор		1							1
СВЕГА ЗАКУП - НЕМА КАНДИДАТА НА РЛ		8	4	1				2		15
СВЕГА СТАНОВА У ЗАКУП		8	7	2	8	2	76	31		134

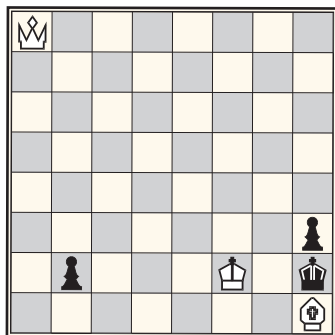

ИЗАБРАНИ ПРОБЛЕМИ

МИНИЈАТУРЕ ШАХИСТЕ МИРОСЛАВА ЦВЕТКОВИЋА

Београдски шахиста-проблемиста, имењак и презимењак енигмате из Ниша, Мирослав Цветковић, после одласка у пензију, вратио се шаховским проблемима. У „Политици“ је недавно објавио две минијатуре са по 6 фигура, у којима први потез повлачи иста фигура. Решење дајемо у идућем броју.

Проблем број 1. Мат у два потеза
Мирослав Цветковић, „Политика“
број 1714, 23. фебруар 2015.

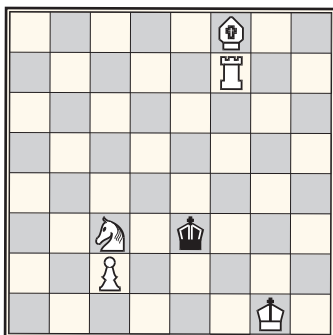

Позиција на дијаграму:

Бели: Kf2, Da8, Lh1 (3 фигура)

Црни: Kh2, пешаци: b2 и h3 (3 фигура)

Проблем број 2. Мат у три потеза
Мирослав Цветковић, „Политика“
број 1718, 23. март 2015.

Позиција на дијаграму:

Бели: Kg1, Tf7, Lf8, Sc3 и пешак c2 (5 фигура)

Црни: Ke3 (1 фигура)

Припремио Владимир ШАРИЋ

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3x3.

С
У
Д
О
К
У

9			6		3
	7				
1	6		3		5
	4		8	3	
	6	5		9	1
		7	5		4
	8		2		6
					7
6			3		
					9

Решење коњићевих скокова: Богат је де кад хоће, а сиромаш кад може; Боље је добра штедња него рђаво течење.

MILITARYSHOP.RS

Militaria d.o.o.
Bulevar Despota Stefana 1a
064 076 07 39 / 011 2695 144

Mogućnost plaćanja čekovima
i administrativnom zabranom
na 6 mesečnih rata

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЋОКИЋ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17								18							19	
20									21							22
23			24							25						
26					27						28					
29							30						31			
32								33							34	
35		36								37						
38				39							40					
41						42							43			
44								45							46	
47									48							
49			50								51					

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: тера- саст, нативист, Љиг, а, антипти, У затвору, а, нос, асанатор, Стари Бар, асат, расрдити, кабина, сме- нити, карнеоли, Аџин, Каравелов, парничар, ЛТ, ОС, лимарија, Магазин Ин, Рино, азиланги, усејати, алегат, Јан Кадар, Мазел, јаранике, кокотићи, УТИ, и, анаконде, Аријанит, с, ђуд, растурач, каратист.

ВОДОРАВНО:

17. Доћи касајући, 18. Неподношљив, 19. Дуговање; дугачак, 20. Прекид неке органске функције (мед.), 21. Лечење органских обољења (мед.), 22. Најмањи заједнички садржалац (скр.), 23. Украшавати се, 24. Анонимна особа, анонимац, 25. Засољено, усољено, 26. Неправилан глагол (грч.), 27. Намотавати, 28. Маст из вуне, 29. Оптерећивати, 30. Муслиманско мушко име, 31. Извршити утовар робе, 32. Атички фини укус у изражавању, 33. Српски драмски писац, Предраг Богдановић, 34. Иницијали кошаркашке легенде Обрадовића, 35. Становник Иријана, 36. Биљка из породице маслинаца, 37. Борилачки спорт, 38. Врста слаткиша, 39. Бакарни котао, оранија, 40. Жена која говори екавски, 41. Алкалоид из корена једића (хем.), 42. Руксак, напртњача, 43. Насеље у граду Нови Сад, 44. Трљати се четком, 45. Други, остали, 46. Раширати, 47. Средњовековни великаш, Ђорђе Комнин, 48. Актuelни месец у години, 49. Славни џез пијанист, Дјук, 50. Женско име.

УСПРАВНО:

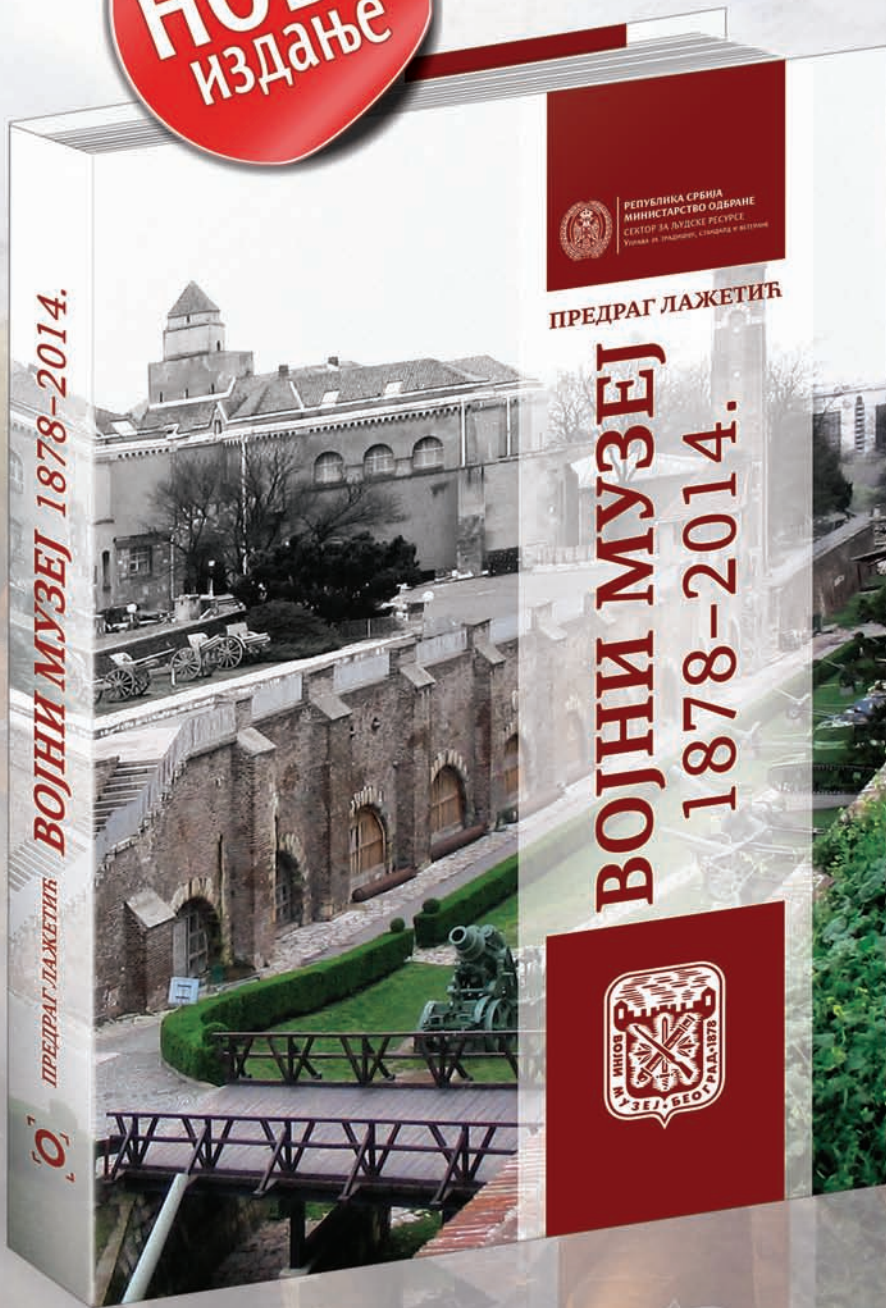
1. Војни празник у ВС 18. јуна, 2. Италијански фудбалер, Антонио, 3. Аутономна покрајина (скр.), 4. Узгајивач соколова, 5. Супротан везник, 6. Тетанске контракције мишића (мед.), 7. Град у Кини (анаграм од ПИНИ), 8. То јест, дакле, 9. Костур, 10. Народни универзитет (скр.), 11. Њиве, 12. Сањање, 13. Распршивач течности, 14. Нинослав одмила, 15. Жила куцавица, пулс, 16. Гасификовање, 18. Приближно стотини, 19. Један од витамина, 20. Женске особе очију боје злата, 21. Арабљани, Арапи, 22. Који има утицај, 23. Амерички континент (израз), 24. Ушни лекар, 25. Веза језера Ири и реке Хадсон, 26. Власт тирана, 30. Индонезанско острво (анаграм од НАРАТАК), 31. Мирођијско вино, 32. Мали кип бога Амора, 33. Радити, израђивати, 34. Римски трибун, Марко Порције, 35. Држава Либанаца, 36. Рите, дроњци, 37. Итинерар (скр.), 38. Имунореактивни инсулин (скр.), 39. Часовник, 40. Текуче године (скр.), 41. Иницијали славног тенисера Лендла.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
Управа за традицију, стандард и ветеране

НОВО
издање

ПРЕДРАГ ЛАЖЕТИЋ

ВОЈНИ МУЗЕЈ 1878-2014.

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:
1. Шифра 111321 „ВОЈНИ МУЗЕЈ, 1878–2014.“, по цени
од 2.090,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлашци целокупној износа доставивши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књиге. Купљена издања биће достављена поштексиресом на терет кукца.

Мемоари

ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ БУКИЋА

НОВО
издање

Књиге, као и људи, имају своје судбине. „Мемоари“ оснивача Олимпизма у Србији генерала Светомира Свете Ђукића су више деценија чекали на објављивање. Доносе сведочење о Балканским ратовима и Првом светском рату, у првом лицу, са одговорношћу учесника и сведока:

*Бележио сам свако
шрејерење душе бораца,
искрено и шачно...
Пошредно је да се унесе
више светлости у
јомућену свест бораца за
време окршаја, да се
представи слика раша
јосмајрана из јакла
борбеној кркланца., када
светлуца и дрхтаво
лелуја само човеково ја
које хоће да живи.*

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем књигу:

1. Шифра 111314 „МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ БУКИЋА – БАЛКАНСКИ РАТОВИ“, по цени од 308,00 динара
2. Шифра 111315 „МЕМОАРИ ГЕНЕРАЛА СВЕТОМИРА СВЕТЕ БУКИЋА – ПРВИ СВЕТСКИ РАТ“, по цени од 572,00 динара

Купац

ЈМБГ

Адреса становања, улица и број

Место

Телефон

Потпис наручиоца

Плаћање наручених издања врши се унапред. Доказ о ујлаши целокујној износа доставиши МЦ „Одбрана“, након чега испоручујемо књије. Куйљена издања биће достављена поштексиресом на шереш куйца.

YUGOIMPORT - SDPR

ПОКРОВИТЕЉ
МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

UNDER THE AUSPICES
OF THE MINISTRY OF DEFENSE
OF THE REPUBLIC OF SERBIA

МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ НАОРУЖАЊА
И ВОЈНЕ ОПРЕМЕ ПАРТНЕР 2015
Београдски сајам, Београд, Србија
23-26. јун 2015.

PARTNER 2015
Сајам наоруџања

БЕОГРАДСКИ САЈАМ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

Покровитељ Седмог међународног сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2015“, који је постао традиционална регионална манифестација, биће и ове године Министарство одбране Републике Србије, суорганизатор „Југоимпорт СДПР“, а организатор Београдски сајам.

На сајму ће учествовати научноистраживачке, развојне, ремонтне и пратеће институције Министарства одбране Републике Србије, произвођачи наоружања и опреме из Србије и иностранства, трговинска и заступничка предузећа. До сада се пријавило више од 100 учесника.

Програм Седмог сајма НВО обухвата, поред представљања Министарства одбране Републике Србије и његових научнотехничких и ремонтних капацитета, презентацију достигнућа у производњи и услугама на штандовима излагача домаће и иностране војне индустрије, учешће произвођача допунске опреме, посете званичних војних делегација по позиву Министарства одбране Републике Србије (позвано их је више од двадесет), те стручни пратећи програм.

У овом прилогу, који је специјално сајамско издање, представимо многобројне фирме и њихове производне програме.

ВОЈНОТЕХНИЧКИ ИНСТИТУТ

Војнотехнички институт (ВТИ) највећа је војна научноистраживачка установа која се бави развојем и модернизацијом средстава НВО, као производа високе технологије, и највећи је излагач на сајму „Партнер“. Саставни је део Министарства одбране Републике Србије и акредитован је код Министарства просвете, науке и технолошког развоја као научноистраживачка институција Републике Србије. Институт поседује и сертификат Директората за цивилно ваздухопловство за пројектовање и цивилних ваздухоплова.

Основан је 3. новембра 1948. као Војнотехнички институт КоВ, а интеграцијом те установе са Ваздухопловнотехничким и делом Бродарским институтом настао је 1992. године данашњи, јединствени ВТИ.

Војнотехнички институт је до данас развио и у оперативну употребу Војске Србије увео око 1.300 средстава НВО. На тај начин допринео је да снабдевеност наше војске оружјем и опремом домаћег порекла буде већа од 75 одсто. Најзначајнија средства

усвојена у НВО војске јесу авиони „галеб“, „орао“ и „супер-галеб“, тенк М-84, системи вишецевних лансера ракета „пламен“, „огањ“, „оркан“, низ артиљеријских оруђа (хаубица 152 mm НОРА), артиљеријска муниција и упалаљачи и друга савремена средства НВО.

Од осам средстава која је ВТИ развио и која су уведена у наоружање Војске Србије у протекле две године, најзначајнија су авион „ласта“, модернизовани радар П-12, навигациони информациони систем за бродове Речне флотиле.

У Институту се тренутно ради на 38 сложених пројеката, а неки од њих су модуларни ракетни систем „морава“, аутоматизована самоходна хаубица СОРА, системи беспилотних летелица „врабац“ и „пегаз“, широкопојасни радио-гониометри ХЕРА и ВЕРА, ракета 128 mm са корекцијом путање.

Тандем кумулативна бојева глава, управљање вектором потиска ракета, инерцијални навигациони системи, жиростабилисане оптоелектронске платформе, најсавременији системи за управљање ватром, део су достиг-

the loop) laboratorije i Laboratorije za ispitivanje raketnih motora na čvrsto gorivo.

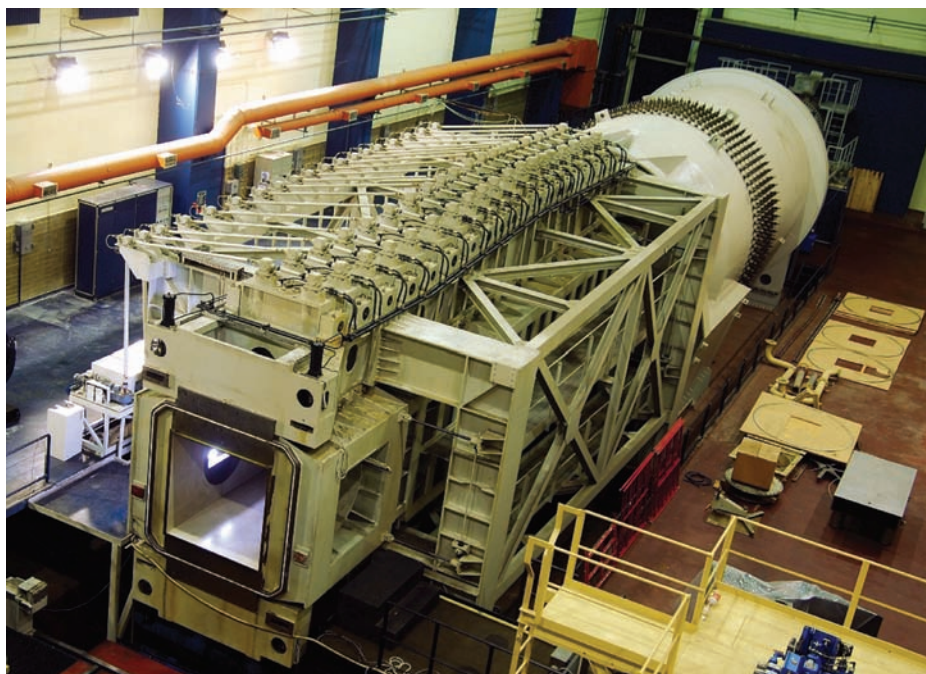
Поред наведених области деловања, у ВТИ-у се реализују програми образовања, који обухватају курсеве, мастер и докторске студије за домаће и стране студенте у области техничких наука. Та установа даје допринос у трансферу технологија и помаже одбрамбеној индустрији Републике Србије. У ВТИ-у се организују научни форуми и скупови. Као акредитована научноистраживачка институција, Војнотехнички институт је организатор међународног стручног скупа у области одбрамбених технологија ОТЕХ и издавач је више научних и стручних

нућа института, која су упоредива са сличним решењима у свету.

Авиони „ласта“, Г-4 и Г-2, тенкови М-84 и многа друга средства НВО у употреби су и у многим страним армијама широм света.

Људи су највеће богатство Војнотехничког института. Велики број стручњака, радећи у протеклих 67 година, створио је непроцењив интелектуални капитал којим располаже Република Србија. Данас у Институту на истраживачким и развојним пројектима раде 34 доктора наука и више од 400 инжењера и техничара.

Лабораторијске капацитете ВТИ чине 24 савремене лабораторије. Већина је јединствена у Републици Србији и од националног су значаја, а неке су ретке и у свету, попут трисоничног аеро-тунела, HIL (Hardware in

часописа и публикација. Такође, активни су у области међународне војне сарадње и размени научноистраживачког кадра.

Једно од стратешких опредељења ВТИ-а јесте и могућност сарадње на тржишним принципима, што је предуслов успешног пословања.

Институт је интегратор свих научних и производних капацитета у области одбрамбених технологија и покретач развоја нових технологија у Републици Србији. Свеукупном активношћу, као и сарадњом са фабрикама одбрамбене индустрије Републике Србије, ВТИ знатно доприноси напору државе да унапреди технолошку базу привреде.

ТЕХНИЧКИ ОПИТНИ ЦЕНТАР

Технички опитни центар (ТОЦ) је савремена истраживачко-развојна установа Генералштаба Војске Србије, намењена за испитивање и оцењивање квалитета средстава НВО и метролошко обезбеђење система одбране. Своју делатност обавља на три локације: у Београду, у кругу војног комплекса „Кумодраж“, на аеродрому у Батајници и на полигону близу Никинаца код Шапца.

Основан је 1973. године, а данашњи ТОЦ настао је 1. августа 2006. када су, у складу са реформским процесима у систему одбране, концентрисани сви опитни капацитети у Војсци под окриље једне установе.

Овлашћен је за испитивање средстава НВО сва три вида војске, а надлежан је и за обуку и оспособљавање пробних и опитних pilota. Поред тога, мисија ТОЦ-а је да свим организационим јединицама МО и ВС обезбеди следљивост мерења до националних еталона или националних еталона метролошки развијених земаља.

За потребе испитивања и еталонирања ТОЦ има више од 25 лабораторија и два центра – Центар за испитивање НВО у Никинцима и Центар за летна испитивања у Батајници. Готово сва средства НВО која су за потребе опремања Војске освајана или увезена у протекле четири деценије, испитана су у ТОЦ-у.

Поред испитивања средстава НВО за потребе Војске, ТОЦ је опремљен и оспособљен за испитивање квалитета широког спектра техничких производа.

Технички опитни центар је прва установа у систему одбране која је 2001. успоставила и сертифицивала систем менаџмента квалитетом према захтевима стандарда SRPS ISO 9001 – за испитивање и оцењивање НВО, еталонирање и преглед мерне опреме и за

испитивање квалитета техничких производа за потребе цивилног тржишта. Уједно, ТОЦ је акредитовано сертификационо тело за сертификацију техничких производа према стандарду SRPS EN 45011 на основу утврђеног обима акредитације и акредитовано контролно тело према захтевима стандарда SRPS ISO/IEC 17020 на основу утврђеног обима контролисања.

У области метрологије овлашћен је да верификује секундарне и радне еталоне за потребе Војске Србије. Метролошка лабораторија и Центар за испитивања производа акредитовани су према стандарду SRPS ISO/IEC 17025 за еталонирање радних еталона и мерила, као и за испитивање електромагнетске компатибилности техничких производа.

Одлуком Министарства просвете, науке и технолошког развоја, бр 612-00-00623/2013/16 од 18. 1. 2013. године, ТОЦ је акредитован као истраживачко развојни институт у области техничко-технолошких наука. На основу те одлуке донето је решење о испуњењу услова за обављање научноистраживачке делатности од општег интереса.

У тој установи првенствено се баве испитивањем наоружања и муниције, што подразумева испитивања свих врста класичног и ракетног наоружања, као и свих врста класичне муниције, ракета и минско-експлозивних средстава; испитивањем АБХО и интендантских средстава; испитивањем електронских средстава, мото-техничких и средстава речних јединица; испитивањем ваздухоплова и ваздухопловних средстава, те метролошким делатношћу.

Компетентност ТОЦ-а потврђена је акредитацијом испитних капацитета обједињених у Центру за испитивање производа, али и акредитацијом контролне организације и сертификационог тела. Такође, ТОЦ је именовано тело за оцењивање усаглашености производа према Правилнику за електромагнетску компатибилност, испитна институција за утврђивање способности бродова за пловидбу, овлашћено тело за испитивање ваздухоплова и ваздухопловних средстава, овлашћена организација за хомологациона испитивања према UN/ECE Правилнику бр. 10 и овлашћена организација за преглед и испитивање опреме за рад.

ВОЈНА КОНТРОЛА КВАЛИТЕТА

Војна контрола квалитета је унутрашња организацијска јединица Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране, надлежна за планирање, организовање и обезбеђење квалитета материјалних ресурса, у МО и Војсци, у миру и рату. Стручни је орган у планирању и организовању научноистраживачког рада у области обезбеђења квалитета материјалних ресурса и средстава НВО.

У оваквој организационој структури функционише Војна контрола квалитета од априла 2010. године. Свој данашњи назив носи од 1965. године, иако су контролори средстава НВО постојали још у Краљевини Југославији.

Да би се обезбедио квалитет услуга, према претходно дефинисаним стандардима и спецификацијама, припадници Војне контроле квалитета морају детаљно да сагледају све процесе, првенствено са аспекта квалите-

та. Они обезбеђују и контролишу квалитет покретних ствари у свим фазама животног циклуса производа – од развоја преко серијске производње до отуђења производа из система одбране. Припадници Војне контроле квалитета, сходно одредбама Закона о *производњи НВО*, укључени су у процес издавања дозволе за производњу, првенствено у делу сагледавања могућности и нормативне усклађености процеса контроле квалитета производа за који правни субјект тражи дозволу за производњу.

Поред тога, извршавају и задатке из области сертификације производа, процеса и интегрисаних система менаџмента по стандардима: SRPS ISO 9001, SPRS ISO 14001, SRPS OHSAS 18001, SRPS ISO 22000, SRPS ISO 27001, по стандарду система одбране GPC 9000, као и према захтевима добре хигијенске праксе, познатијим као HACCP или анализа опасности и критичне контролне тачке.

Представници Војне контроле квалитета активно учествују и у реализацији међународних споразума и конвенција о квалитету покретних ствари и животне средине, обучавају кадар из области квалитета и израђују прописе из области обезбеђења квалитета средстава НВО. Имају успостављен Систем менаџмента квалитетом.

ДИРЕКЦИЈА ЗА СТАНДАРДИЗАЦИЈУ, КОДИФИКАЦИЈУ И МЕТРОЛОГИЈУ

Дирекција за стандардизацију, кодификацију и метрологију је организациона јединица Управе за одбрамбене технологије. Носилац је функције стандардизације, кодификације, номенклатуре и метрологије, што представља основу за опремање ВС наоружањем и војном опремом. У оквиру свог делокруга, између осталог, обавља следеће посло-

ве: доноси стандарде одбране Републике Србије и прописе о квалитету производа за средства НВО; реализује кодификацију средстава НВО и представља Србију у НАТО комитету за кодификацију; утврђује номенклатурни назив и додељује номенклатурни број средствима која се користе у МО и ВС; руководи метролошком делатношћу и обезбеђује специфичне захтеве и потребе у области одбране.

Дирекција планира и реализује активности у вези са доношењем докумената стандардизације. За процесе, производе и услуге за које српски и други стандарди не одговарају потребама система одбране, утврђују се стандарди одбране Републике Србије. За средства НВО из сопственог развоја доносе се прописи о квалитету производа, који дефинишу њихов квалитет.

Дирекција обавља послове Националног кодификационог бироа Србије и од новембра 2014. самостално реализује кодификацију средстава НВО произведених на територији наше државе, укључујући и Покрајину Косово и Метохија. НАТО кодификациони систем данас обухвата седамдесет земаља, што обезбеђује да производи одбрамбене индустрије Србије буду видљиви на светском тржишту, чиме ће се олакшати њихова продаја.

Метролошка делатност у области одбране је подсистем државне метрологије и обезбеђује специфичне метролошке захтеве и потребе за истраживања, развој, производњу и употребу средстава НВО. Чини је систем метролошких лабораторија, које за рад овлашћује Министарство одбране.

ТЕХНИЧКИ РЕМОНТНИ ЗАВОД КРАГУЈЕВАЦ

Технички ремонтни завод НХ „Ђурђе Димитријевић Ђура“ Крагујевац, као установа Министарства одбране специјализована за одржавање убојних средстава, формирана је на садашњој локацији 1954. године. Током своје богате и вишедеценијске традиције, тежећи ка пословној изврности, Завод је константно развијао и проширивао своје техничко-технолошке капацитете. Захваљујући активном приступу систему праћења и одржавања убојних средстава, Завод је изградио и потврдио место водеће установе, како у Војсци Србије, тако и у региону, са потпуно заокруженим системом одржавања свих врста убојних средстава. Поред послова везаних за извршење генералног и техничког одржавања убојних средстава за потребе оружаних снага Републике

Србије, ТРЗ остварује и значајну сарадњу са иностраним партнерима.

У Заводу се баве дијагностиковањем и праћењем стања убојних средстава, ремонтом убојних средстава (као носилац највишег нивоа одржавања убојних средстава, Завод спроводи скуп активности ради репродуковања почетног квалитета убојних средстава, тј. довођење средстава до нивоа квалитета новопроизведеног),

демилитаризацијом, која представља процес уништавања вишкова убојних средстава раскомплетирањем на саставне елементе, уз минималну примену уништавања детонацијом у фугаси и спаљивањем на отвореном, те инжењерингом у области ремонта и демилитаризације убојних средстава.

ТЕХНИЧКИ РЕМОНТНИ ЗАВОД ЧАЧАК

Технички ремонтни завод Чачак је институција Војске Србије чија је основна активност техничко одржавање и генерални ремонт борбених средстава са њиховим одговарајућим системима, комплетима машина и уређајима. Основан је 30. септембра 1925. године.

Основна делатност тог завода јесте ремонт средстава борбене технике КоВ-а у највишем нивоу одржавања. Успешно обављају ремонт борбених (гусеничара и точкаша) и неборбених возила (теретних и теренских возила из фамилије ТАМ, ФАП, „Застава“, Mercedes, Puch, FIAT, Land Rover, као и осталих возила којима су опремљене

јединице Војске), мотора СУС и агрегата мотора, а припремају и средства за учешће у мировним мисијама. Осим тога, ремонтују артиљеријско и пешадијско наоружање, средстава везе и електронике, системе за управљање ватром и ласерске даљиномере, ракетна средства, хидрауличне уређаје...

У ТРЗ-у раде и модернизације, адаптације, модификације и конверзије борбених и неборбених средстава КоВ-а. Стечена искуства њихових стручњака и степен развоја појединих подсистема пружају могућност ТРЗ „Чачак“ да, у сарадњи са стручњаци-

ма ВТИ-а, изводе различите нивое модификација и адаптација на различитим средствима – на тенковима Т-72, М-84, М-84АБ1...

У делокругу рада припадника те установе су испомоћ нижим нивоима одржавања, послови инжењеринга на пројектовању и опремању објеката за одржавање средстава КоВ-а, те додатно оспособљавање припадника Војске у руковању, техничком одржавању и ремонту средстава НВО КоВ-а и друго.

ВАЗДУХОПЛОВНИ ЗАВОД „МОМА СТАНОЈЛОВИЋ”

Корени Ваздухопловног завода „Мома Станојловић” су дубоки и сежу до 1916. када је на Крфу реорганизована српска авијатика и формиран „Аероплански депо”. Од тада до данас више пута је мењао називе и локације. Свој садашњи назив добио је 1976. године. Завод се

налази на локацији батајничког аеродрома и простире се на 66 хектара.

Реорганизацијом 1. новембра 2008. постао је буџетска установа у саставу Управе за одбрамбене техно-

логије Сектора за материјалне ресурсе МО. Имајући у виду да је првенствено намењен за задовољење потреба система одбране у области генералног ремонта ваздухоплова и ваздухопловних средстава, која се налазе у наоружању РВ и ПВО, 4. марта 2010. претпочињен је Команди РВ и ПВО.

Мисија ваздухопловног завода „Мома Станојловић” била је и остала одржавање ваздухопловно-техничких материјалних средстава (ВТМС). Данас је Завод првенствено намењен за задовољавање потреба система одбране у области генералног ремонта ваздухопловнотехничких материјалних средстава, која се налазе у наоружању РВ и ПВО.

У Заводу се производе резервни делови за средства и опрему из процеса ремонта, гумено-заптивни материјали, фрикциони елементи за кочнице, облоге на издвунцима и коморама за допунско сагоревање мотора VIPER и за тенк М-84, делови и склопови од композитних материјала, а у сарадњи са ВТИ освојена је производња МБЛ „вртаца”. Даљи правци развоја Завода су освајање производње лопатице репног ротора хеликоптера Ми-8 и

оправке нападне ивице лопатице носећег ротора хеликоптера Ми-8.

Организација је сертификована од Министарства одбране и усаглашена са стандардима квалитета SRPS ISO 9001:2001 (ISO 9000:2000) и SNO 9000/05). Такође, Директорат цивилног ваздухопловства сертификовао је Завод за одржавање одређених типова ваздухоплова и ваздухопловних мотора по цивилним стандардима у земљи и иностранству: ваздухоплове (авион „Утва 75”, хеликоптер Gazelle CA 341/342 и авион Piper Seneca V) и ваздухопловне моторе (Astazou IIIB, Astazou IVH, Lycoming IO 360 и Lycoming AEIO 540).

„ЈУГОИМПОРТ СДПР”

Јавно предузеће „Југоимпорт СДПР” укључено је у организацију домаће изложбе НВО „Партнер” од самог почетка – 2004. године, као суорганизатор те манифестације, који интегрише наступ наше одбрамбене индустрије.

То је државно предузеће са вишедеценијском традицијом у промету наоружања, војне опреме и трансфера технологије. Под називом „Југоимпорт” основан је 18. јуна 1949, као предузеће за међународну трговину са примарним циљем да увози делове и репроматеријал за потребе домаће војне индустрије. Извозом почиње да се бави 1953. године. Најуспешнији, такзвани златни период постојања те

фирме биле су осамдесете године прошлог века, када је „Југоимпорт” са сво-

јим комитентима годишње уписивао милијарде долара прихода од извоза у

спољнотрговински биланс земље. Званична статистика сврстала је тада „Југоимпорт СДПР“ на листу једног од десет најзначајнијих извозника НВО у свету.

Двадесет први век карактеришу значајне промене у начину и динамици развоја борбених система, интензивни развој нових концепата борбених система и непрекидно усавршавање архитектонских решења и већ примењиваних техничких решења.

У протеклих десет година предузеће је предузело значајне кораке ка консолидацији и успостављању нове пословне стратегије, која већ у првим годинама 21. века укључује поступну организацију Р&Д пројекта, који обухватају и сложене борбене системе, међу којима је најважнији производ самоходна топ-хаубица НОРА-Б/52 калибра 155 mm, са дужином цеви од 52 калибра.

„Југоимпорт СДПР“ данас на међународном тржишту НВО наступа као маркетиншки и комерцијални ујединитељ српске одбрамбене индустрије, чија понуда укључује сложене борбене системе из властитог развоја и производње. Увођењем мисије „систем интегратора“ (развој и производња сложених борбених

система), по угледу на светске произвођаче сложених система наоружања и војне опреме, „Југоимпорт СДПР“ обогатио је понуду и проширио обим активности предузећа.

Од првих међународних уговора „Југоимпорт СДПР“ успешно гради односе поверења са својим пословним партнерима, пратећи и одговарајући на њихове потребе и специфичне захтеве, развијајући дугорочну сарадњу, која увек обухвата организацију обуке, одржавање, ремонт и испоруку резервних делова.

Професионални и пријатељски приступ омогућио је очување веома добрих односа са низом традиционалних партнера, пре свега из земаља Далеког и Блиског истока. Данас „Југоимпорт“ послује са више од 50 земаља света и последњих година бележи константни раст у пословању.

Најзначајнији производни и развојни програми „Југоимпорта СДПР“ су: вишенаменско возило „лазар 2“ 8x8 МРАВ, фамилија вишенаменских оклопних возила БОВ М12 Е 4x4, фамилија самоходне топ-хаубице НОРА-Б/52 155 mm/52 калибра, програм војника будућности ВБ-10, речни патролни чамац, авион „утва 75 Е“ за напредну школску обуку.

Трансфер одбрамбених технологија и изградња одбрамбене инфраструктуре представљају једну од комерцијално најважнијих и, у исто време, најсложенијих делатности „Југоимпорта СДПР“. Последњих неколико година то предузеће поново интензивно наступа и реализује пројекте који се односе првенствено на трансфере технологија фабрика експлозивних материјала и фабрика муниције великих, средњих и малих калибра.

ПРВИ ПАРТИЗАН УЖИЦЕ

Први партизан је основан 1927. године, као радионица за машинску израду ловачких пушака и пиштољске муниције, која је отпочела са радом годину дана касније. Полагањем камена темеља 20. јуна 1935. започела је изградња прве приватне фабрике те врсте на Балкану. Званичан назив фирме био је „Фабрика оружја и муниције у Ужицу“ (ФОМУ), а од 5. септембра 1947. добија данашњи назив „Први партизан“.

На самом почетку Другог светског рата фабрика је била плен окупационих снага. Током бомбардовања производне хале тешко су оштећене, а управна зграда порушена до темеља. Ослобођењем града, 24. септембра 1941, под контролом партизанских војних власти почела је да ради фабрика оружја. Ужице је у то време био једини град у Југославији, а можда и у Европи, у коме је под окупацијом радила фабрика оружја. Фабрика је прекинула са радом 22. новембра због подметнуте експлозије у којој је настрадало више од 120 радника.

Основу производног програма после рата чинила је израда стрељачке муниције намењена за потребе војске и полиције и фабрика је углавном подмиривала потребе ЈНА.

Осим стрељачке муниције из основног производног програма, „Први партизан“ од осамдесетих година производи за војне потребе и поткалибарне пројектиле и муницију у калибрима 125 и 100 милиметара.

Сваке године увећава се обим производње, па је тако 2014. у фабрици произведено 244, а отпремљено 233 милиона јединица. Остварен је укупан приход од продаје у износу од 5,5 милијарди динара. Предузеће је претежно извозник и у 2014. остварен је извоз од 58 милиона америчких долара. Од укупног извоза, 68 одсто је извоз на тржиште Северне Америке, а извози и у Белгију, Немачку, Францу-

ску, Аустралију... За ову годину планиран је извоз од око 70 милиона долара.

Поред текуће производње са 100 одсто упосленим капацитетима, тежиште им је на реализацији инвестиционих и развојних пројеката. Идеја је да се унапреди пословање модерном опремом и смањењем трошкова, да се

радна средина учини безбеднијом, еколошки здравијом и подигне ниво квалитета муниције. Због тога је пре неколико година започет велики пројекат, веома важан за ову фабрику.

Будућа производња реализује се у складу са пројектом „модернизације производних капацитета“, који подразумева модернизацију инфраструктуре и производне опреме. Предвиђено је да се инертни делови муниције, чаура и зрно производе на садашњој локацији Крчагово. Овај део пројекта већ је завршен. Комплетирање муниције, као део производње која користи експлозивне материје, требало би да се пресели ван града. Обезбеђена је нова хала од 3.500 квадрата у којој је фабрика за производњу зрна.

Реконструисано је 6.500 квадратних метара за фабрику за производњу машина и алата. Реализована је адаптација 10.500 квадратних метара за халу за производњу чауре.

Концепт будуће фабрике обезбеђиће производњу исте количине муниције у две, а не у три смене. Биће већа, имаће нове врсте машина, подићи ће ниво квалитета производа.

У тој фабрици развијају се, такође, нови производи према захтевима купаца, од којих су најинтересантнији: нови калибри и типови зрна у програму војне и комерцијалне муниције, муниција са обележавајућим зрнима, муниција без олова и тешких метала. У плану је изградња и увођење Интегрисаног система менаџмента и Јединственог информационог система.

Sloboda

СЛОБОДА ЧАЧАК

Компанија „Слобода“ а.д. Чачак основана је 1948. као фабрика за производњу средстава НВО за потребе војске. Данас је део групације Одбрамбене индустрије Србије и значајан је извозник. Од некадашње једноставне производње реализоване на старим струговима, компанија данас има стручан кадар који, захваљујући знању и искуству, већ доказаном на светским тржиштима, развија и производи

средстава НВО, а истовремено и пружа услуге из области инжењеринг послова.

„Слобода“ је данас једна од највећих компанија металског комплекса у овом делу Европе. Поседује модерну производну опрему, квалитетне стручњаке у свим фазама развоја и производње, од планирања до пројектовања. Имају изузетно опремљене лабораторије и центре за испитивање и тестирање, технолошки и пословно повезане са водећим светским фирмама које се баве истом делатношћу. Поседује QMC сертификат (Quality Management System) СРПС ISO 9001 : 2008.

У периоду од 1995. до 2015. у „Слободи“ је развијено више од 150 нових артикала, што је довољан показатељ тренда развоја и укупне пословности.

Код појединих технологија заступљене су најсавременије технолошке методе: у области обраде деформацијом – хладно истискивање на вишестепеним пресама, дубоко извлачење са редуцијом дебљине зида на аутоматским хоризонталним пресама, ротационо извлачење и друго; у области обраде резањем заступљена је савремена CNC опрема, а у преради експлозива опрема је на нивоу савремених светских достигнућа.

Данас производе и прерађују пиротехничке смеше, израђу-

ју противавионску муницију калибра од 20 до 57 mm, авионску муницију калибра 23 и 30 mm, тромблонске мине свих типова (са и без хватача зрна), ручне бацаче ракета калибра 64, 90 и 120 mm, муницију за аутоматски

бацач граната 30 и 40 mm, муницију 40 mm за подвесни бацач граната 40 mm тип GP25 и M203, артиљеријску муницију калибра од 76 до 155 mm,

упаљаче свих типова за средства из свог производног програма и за потребе ремонта муниције, близинске упаљаче за ПА и артиљеријску муницију и темпиране упаљаче за артиљеријску муницију, топовске каписле за муницију из свог производног програма и за потребе ремонта муниције, сигналну муницију калибра 26 и 38 mm, специјалну муницију из полицијског програма, вежбовна средства,

а раде и ремонт свих средстава НВО из производног програма.

У производњи примењују следеће технолошке процесе: обрада деформацијом, обрада резањем, обрада ливењем, обрада ковањем, термичка обрада, израда и прерада смеша и експлозива, галванска заштита, хемијска заштита, заштита лаковањем, обрада дрвета.

Овако дуга и квалитетна понуда новоразвијених производа и различитих врста технологија обраде права је референца за пробој на пробирљиво светско тржиште.

МИЛАН БЛАГОЈЕВИЋ НАМЕНСКА

Предузеће „Милан Благојевић – Наменска“ основано је 1949. године. Са 1.000 запослених, остварује успешну сарадњу у области извоза производа и услуга широм света и највећи део њихове производње намењен је извозу. Више од 80 одсто производног програма Предузећа „Милан Благојевић – Наменска“ користи се у војне сврхе. Њихов основни производни програм чине нитроцелулоза, једнобазни, ферични и двобазни барути, ракетна горива, барутна пуњења, сагориви елементи за артиљеријску муницију, целулоид и целулоидни контејнери за минобацачке мине.

Производе све врсте нитроцелулозе – барутну, индустријску и динамитну – по MIL стандарду од памучне и дрвне целулозе. Асортиман производње барута комплетан је за све врсте муниције од 5,56 до 155 mm и у сагласности је са MIL и GOST стандардима за стрељачку, пиштољску, револверску, авионску, противавионску, артиљеријску, ловачку, спортску и маневарску муницију. За различите артиљеријске системе до калибра 155 mm израђују класична лабораторисана барутна пуњења у платненим врећицама и моноблоковска пуњења у сагоривој чаури.

Производњу двобазних барута и ракетних горива прати производња нитроглицерина и јаких смеша. Издваја се технологија производње сферичних барута, која се одвија по најсавременијем поступку до сада познатом у свету. Захтеви светског тржишта за специјалним квалитетима барута условили су освајање нових и модификоване постојећих асортимана. Тако на пример, нови тип једнобазног барута – термостабилни барут, постао је део редовне производње и стандардне понуде. Такође, из програма двобазних барута освојени су специјални екструдовано импрегнирани барути и балистички који се користе за минобацачки програм.

У понуди су и двобазни барути за артиљеријску муницију. За тенковску муницију 125 mm производе се сагорљиви елементи и барутна пуњења. Део развојног програм је освајање нове генерације сагорљивих елемената и чаура.

На основу дугогодишњег искуства и традиције у производњи барута и двобазних ракетних горива, производе ракетна горива за ракетне мото-

ре до 128 mm и погонска пуњења ракетних мотора за избацивање пилотских седишта и гасогенератора. Ове производе карактерише висок ниво квалитета и репродуктивности, добра припаљивост на свим балистичким температурама.

Технологију коју поседују има још само неколико земаља у свету, што им широм отвара врата тржишта не само Европе, већ и других континената.

Признање за квалитет производа и услуга потврђено је сертификатима SRPS ISO 9001:2008, COPC 9000/05, SRPS ISO 14001:2005 и SRPS OHSAS 18001:2008.

ЗАСТАВА ОРУЖЈЕ

Крагујевачка „Застава оружје“ основана је за потребе одбране земље 27. октобра 1853. године. Та војна фабрика била је центар индустријског и културно-историјског развоја државе Србије. Данас је у већинском власништву државе и извозно је оријентисана (95 одсто), претежно ка америчком тржишту, а њен ловачки и спортски програм извози се у још 50 земаља света. Једина је фабрика оружја која у свом производном програму има комплетан програм ловачког,

спортског, оружја за личну одбрану и програм војног наоружања и опреме.

Последњих година, у времену економске кризе, менаџмент и запослени уложили су велики напор у репозиционирању бренда на домаћем и светском тржишту. У пословној 2015. „Застава оружје“ има узлазну линију у пословању, после тешких транзиционих година и процеса консолидације.

У производном програму, из области НВО, има фамилије аутоматских пушака М21, М70, М77, аутомате М21, М92, лаке пушкомитраљезе М72, М77, М84, снајперске пушке М91, М07, М93, М12, митраљезе М84, М02 „којот“, М07 „хамер“, аутоматске

БГА30 и потцевне БГП бацаче граната, затим аутоматске топове калибра 20 и 30 mm, пиштоље фамилије ЦЗ 999 и Е39.

Добро познате аутоматске пушке М70 у калибру 7,62×39 mm и даље су веома тражене јер су своју функционалност и квалитет потврдиле током четири деценије, колико су већ присутне на тржишту. Даљи развојни планови „Застава оружја“ усмерени су на унапређењу карактеристика ових пушака, поштујући актуелне захтеве тржишта у погледу дизајна и примењених материјала, али и задржавање традиционалних поступака израде, као што је хладно ковање цеви, по коме смо познати, и које је још један доказ квалитета производа.

Нови модел далекометне пушке М12 у калибрима 12,7×108 mm и .50 Browning карактерише изванредна прецизност на даљинама до 1.600 m, одлична избалансираност и релативно мали трзај.

Широка палета производа, које „Застава оружје“ има у понуди, константно се унапређује. Базирајући се на поузданим и доказаним системима функционисања, уз савремене методе израде, константно се унапређују карактеристике производа у смислу прихватања савремене опреме и уређаја који су у понуди на светском тржишту, а ради испуњења широког спектра захтева који купци постављају.

Квалитет је стални пратилац свих производно пословних активности те фабрике“, која данас поседује и примењује систем менаџмента квалитетом (QMS), SRPS ISO 9001:2008 и SORS 9000/05.

ХОЛДИНГ КОРПОРАЦИЈА КРУШИК

Више од седамдесет година традиције Холдинг корпорације „Крушик“, а.д и више од 10 милиона продатих средстава у преко 60 земаља света, сврстава га међу лидере у производњи средстава НВО у овом делу Европе. По специфичности

производње налази се у Групацији „Одбрамбена индустрија Србије“, а по броју запослених је у категорији великих привредних друштава.

Њихов веома разноврстан производни програм сачињавају минобацачке мине у калибрима 60, 81/82 и 120 mm, а у четири варијанте – разорна, димна, осветљавајућа и вежбовна, затим авионске ракете 57 mm, авио-бомбе – глатке и кочене, противтенковске мине, ручне бомбе, муниција у калибру 40 mm, невођене ракете у калибрима 107, 122 и 128 mm за вишецевне бацаче ракета, противклопна ракетна средства, ракетна средства за вежбу стрелца самонавођених ракета.

Захваљујући дугогодишњем искуству и стручном кадару у производњи наоружања, „Крушик“ се наметнуо нашој војсци, а и страним партнерима, као квалитетан партнер за ремонте средстава и за контролно-техничке прегледе. Последњих година баве се уништавањем разних врста убојних бојевих средстава, а поготово ракета којима је истекао рок.

Имају дугогодишњу традицију у трансферима технологија производње средстава из њиховог производног програма, а инжењеринг послови све више постају једна од битних активности те корпорације.

Своје технолошке капацитете упошљавају услугама за трећа лица користећи опрему за механичку обраду стругањем, термичку обраду, опрему за пресовање и бризгање термопласта, хемијску и електрохемијску заштиту, технологију обраде хладном деформацијом.

Знања и искуство у производњи наоружања применили су у освајању и производњи средства која се користе за цивилну употребу, а имају елементе који карактеришу наоружање – то су противградни системи – ракета и универзални лансер, контејнери за смештај експлозива, те велики број типова електричних детонатора и патрона за рударство.

Стратешки циљеви корпорације „Крушик“ су: проширење асортимана производа увођењем новина у производњу; модернизација постојећих производа у складу са захтевима тржишта, повећање броја купаца и ефикасности производње, одржање сталности квалитета, усавршавања кадра и запошљавање младих људи, модернизација опреме, увођење нових технологија, усклађивање процеса производње и производа са захтевима заштите животне средине,

стално улагање у аутоматизацију процеса и њихово електронско праћење.

ПРВА ИСКРА НАМЕНСКА ПРОИЗВОДЊА

Prva Iskra Namenska a.d.

Компанија „Прва искра – Наменска производња а.д.“ основана је 1938. године, као погон за производњу експлозива фабрике „Вистад“ из Вишеграда, под називом „Вистад-Барич“, а од 1948. године послује под данашњим називом. Данас је фабрика у већинском државном власништву.

Од почетне шаржне производње ТНТ-а, сопственим развојем и инжењерингом, освојена је континуална производња готово свих савремених бризантних експлозива, тако да компанија има сопствене технологије за производњу ТНТ/ДНТ-а, хексоген/пен-

трита, затим шаржну производњу хексоген/октогена, као и разне композиције на бази тих експлозива.

Поред производње бризантних експлозива, у компанији су освојене и сопствене технологије за производњу бустера, АНФО експлозива, 3.5 динитробензојеве киселине, тринитрорезор-

цина, метилнитрата, хексанитросилбена, те технологије за третман отпадних вода, отпадних киселина и отпалих гасова из производње експлозива.

„Прва Искра – Наменска производња а.д.“ у свету је позната и по извозу технологије за производњу бризантних експлозива, по систему „кључ у руке“.

Последњих година развили су технологију делаборације минско-експлозивних средстава и прераде свих врста делаборисаних експлозива, како би решавали проблем неутрализације вишка минско-експлозивних средстава. На тај начин смањује се утицај штетних материја на животну средину.

Раст производње последњих неколико година у „Првој искри“ сведочи да је пут којим иду добро трасиран.

ПРВА ПЕТОЛЕТКА НАМЕНСКА

Прва петолетка из Трстеника, у складу са својим технолошким могућностима, данас заузима значајно место у оквиру одбрамбене индустрије Србије. Основана је 1949. као фабрика авиона, али је програм производње авиона прешао у Мостар и „Петолетки“ је остала производња хидропнеуматских уређаја за потребе војске и привреде. Од 1972. формиран је њен наменски део, а од 1991. послује као самостални субјекат.

Данас је акционарско друштво које пројектује, конструише, производи, испитује, сервисира и ремонтује уређаје и системе из области хидраулике, пнеуматике, процесне технике и сервотехнике за потребе војске и цивилног тржишта.

Располажу савременим машинским парком, добро опремљеним испитним и метролошким лабораторијама за производњу насложених уређаја и система за потребе војске и цивилства. Производе за сва три вида војске. За ваздухопловство израђује стајне трапове за авионе, пнеуматске, хидрауличке и серво уређаје, горивне компоненте и инсталације, те опрему за одржавање и проверу функција авиона на аеродрому. За потребе КоВ-а раде тенковски програм за М-84 (Т-72), минобацаче свих стандардних калибра (60 mm, 81 mm, 82 mm, 120 mm), израђују склопове за артиљеријски систем топ-хаубица НОРА-Б52, калибра 155 mm, за самоходни топ СОРА 122 mm, а укључени су и у модернизацију хаубице 105 mm (модернизација). У њиховом производном програму су

компоненте за морнаричка средства, ваздушне пушке и бацачи граната.

EDEPRO

Корени компаније „EdePro” је регионални лидер по питању пројектовања и производњи турбомлазних и ракетних пропулзивних система различитих типова и намена. Ангажовани су у истраживању, развоју, производњи и трговини нове и модернизацији постојеће муниције и војне опреме, те у другим цивилним програмима.

Производни програм компаније обухвата следеће пројекте: ракетни мотор за артиљеријску ракету калибра 122 mm – ракету ГМ и Г-2000, намењен за употребу на вишенаменском лансерном ракетном систему БМ-21 „град”; жirosкопски стабилсану артиљеријску ракету Р-107 калибра 107 mm; гасогенератор артиљеријске муниције са распоном калибра од 76 до 155 mm; мотор чврстог ракетног горива за противваздушни одбрамбени систем Neva/Pechora; различите врсте INS/IMU јединица и аутопилот склопове за различите летелице.

Развојни програми обухватају актуелне истраживачке пројекте: турбомлазни мотор ТММ-040 Mongoose малих димензија и класе потиска 40 daN, систем вишенаменског навођеног пројектила ALAS, лаки беспи-

лотни хеликоптер са погоном типа џет ротора, хибридни артиљеријски пројектил калибра 155 mm RA/BB са ракетним мотором и јединицом гасогенератора.

Велики део производних и развојних пројеката компаније „EdePro” базиран је на сопственом пројектовању и производњи гасотурбинских система ниске до средње снаге. Активности се ослањају на три производне линије: ракетни турбомлазни мотори, летећи циљеви и беспилотне летелице, помоћни агрегати и системи покретања.

Предузеће „EdePro” има технолошки савремене лабораторије за испитивање карактеристика турбомлазних и ракетних мотора, чврстих ракетних горива као ваздухопловних материјала. Савремена аквизициона и мерна опрема омогућава мерење и записивање великог броја параметара у реалном времену. Стога су лабораторије ове намене предузећа „EdePro”, међу малобројним лабораторијама у овом делу Европе.

D.O.O. „UTVA” AVIO INDUSTRIJA

УТВА

Авио-индустрија „Utva Ltd.” из Панчева прешла је дуг пут од предатног произвођача једрилица (од 1937) до предузећа које производи компоненте за свемирску индустрију. Предузеће је учествовало у неколико значајних ваздухопловних пројеката као што су „утва 56”, „утва 60 П” (извезен у Индију, Алжир и друге земље) и „утва 75” (авион за селекцију и почетну обуку пилота).

Такође, интензивно је учествовала у реализацији програма „орао” и Г4. У релативно кратком времену у њој су

овладали новим програмима попут OPTICA – Lovaux (Уједињено Краљевство – лаке извиђачке летелице), NORMAN – Fieldmaster (Уједињено Краљевство – тешки пољопривредни авиони). За те пројекте све је израђивано на локалном нивоу – од конструисања производних и алата за склапање до склапања комплетног авиона.

Ангажовањем на совјетски пројектима „тупољев” Ту-204 (производња алата и делова) и „илушин” Ил-114, „Утва” је почела производњу за транспортну авијацију. Достигли су кулминацију у индустрији цивилне авијације, када су добили спецификације о обезбеђењу Војеинг квалитета и постали подуговарач највећег светског произвођача путничких авиона по питању производње алата, делова и склопова за неке њихове авионе. Када је та сарадња требало да се подигне на виши ниво, „Утва” је претрпела најтежи ударац у својој историји – бомбардована је прве ноћи НАТО агресије. Неколико дана пре тога у фабрици је завршена модернизација, интеграција и фабричко испитивање наше најсложеније авио-платформе за наоружање – авион Г-4М полетео је 22. марта 1999. године.

Програм који је поновно оживео ту некад водећу фабрику авиона у Србији јесте, пре свега, производња клипног авиона „ласта 95”, заснованог на пројекту ВТИ-а, а уз знатну подршку „Југоимпорта СДПР”. „Утва” је

данас укључена и у друге развојне програме Министарства одбране.

ЕИ ОПЕК

Предузеће „Еи Опек“ из Ниша је акционарско друштво ангажовано на истраживању, развоју и производњи оптоелектронских и електронских компонената и уређаја. Основано је 15. јуна 1991. у оквиру фабрике „Еи-Микроелектроника“ како би започело

развој и производњу оптоелектронских сензора за примену у наменској производњи.

У оквиру програма за наменску производњу издваја

се производња упаљача за артиљеријску муницију од 105 до 155 mm, уређаја темпирних електронских УТЕ-М03 и за електронско окидање ракетних система „оркан“, „огањ“, „пламен-С“ и „морава“, уређаја развијених за потребу модернизације тенка М-84, инфрацрвених сензора за навођење ракета ПВО, детектора вибрација ДВ-1... Основу производног програма предузећа „Еи Опек“ чине електронски упаљачи за артиљеријску муницију калибра 105–155 mm. Од бројних електронских упаљача посебно се издваја близински и мултифункционалан упаљач, као најсавременије решење у тој области.

У том акционарском друштву је више од половине запослених високообразованих стручњака различитих профила. Сви производи и технолошки поступци изводе се уз примену високих стандарда квалитета за развој и производњу НВО, у сагласности са највишим међународним стандардом квалитета SRPS ISO 9001/2008.

14. ОКТОБАР

Крушевачки ИМК „14. октобар“ АД једно је од најстаријих предузећа за обраду метала у земљи. Основан је 1923. ради ремонта и производње железничких вагона и гвоздених конструкција. Још у периоду од 1928. до 1934. производни програм проширују на производе за потребе војске, а после рата и национализације у предузећу интензивно раде на ремонту борбених и транспортних возила ЈНА. Наменска производња појачана је 1992. када је, у оквиру ИМК, формирана Фабрика наменске производње, као овлашћени произвођач средстава НВО.

Предузеће је произвођач и извозник средстава НВО преко следећих програма наменске производње: израда и финализација самоходних модуларних лансирних система, модернизација тенкова (израда погонских група од 780 КС, 1.000 КС и 1.200 КС), ремонт оклопно-борбених средстава, израда резервних делова за тенкове серије „Т“, финализација тенка М-84А и М-84АБИ, ремонт тенковских трансмисија и других компонената и склопова за тенк М-84 и М-84А, израда и

финализација самоходних хаубица, израда кошуљица артиљеријске и тенковске муниције калибра 100, 105, 122 и 125 mm, балистичка заштита возила (грађевинских и других) и друго.

За своју производњу фирма поседује следеће сертификате: Система менаџмента квалитетом IQUNET ISO9001:2008, Система управљања заштитом животне средине SRPS ISO 14001-2005 и сертификат о Акредитацији лабораторије за испитивање материјала (метала и неметала) и заварених спојева са и без разарања SRPS ISO/IEC 17025:2006.

ТЕЛЕОПТИК – ЖИРОСКОПИ

Фабрика „Телеоптик“ из Земунa основана је 22. априла 1922. под називом

„Прва југословенска фабрика за телефонију и прецизну механику“, а од 1945. године послује као фабрика „Телеоптик“. „Телеоптик жирокопи“ постоји као посебна целина од 1973. године.

Њихов производни програм чине: авионски и хеликоптерски инструменти и опрема за домаће ваздухоплове,

сектор вођења и управљања ракетама и ракетним системима, инструменти и опрема борбених оклопних возила, те жироскопи и жироскопски уређаји (за тенкове М-84, М-84А), специјална мерна и испитна опрема, оптички уређаји... Поред основног производног програма, пружају сервисно-ремонтне услуге за свој програм али и за сродне програме (хеликоптерски нишан АРХ, жирокугле Anschütz, жиро-блокови за тенкове Т-55, Т-72, М-84, М-84А).

Последњих година развој је усмерен ка оптичким инструментима и нишанским справама, и то: оптички нишан ОН М04 за полуаутоматску пушку 5,56 mm, увећање 2x; оптички нишан ОНС-1, увећање 3,5x; оптички нишан ОН М10, колиматорски нишан НК М09 за ваздухопловни програм, палета догледа за ректификацију ДР-1 за калибре 12,7, 20 и 30 mm; нишанске справе НСБГ-1, ПАБ-2АТ, пасивне нишанске справе; пригушивачи пуцња за различите калибре пушака и пиштоља.

У оквиру развоја, у сарадњи са Војнотехничким институтом, ангажовани су на усавршавању барутног жироскопа за програм противоклопног система „бумбар“ и генератора са сталним магнетом 0,5 KW.

ФАП – КОРПОРАЦИЈА

ФАП Корпорација а.д. Прибој основана је 1953. године ради производње камиона под лиценцом фирме „Sauer – Werke“, Аустрија. У току 1970. потписан је нови лиценци уговор са компанијом „Daimler Benz“, Немачка, који је, због уведених санкција, једнострано прекинут 1990. године. У том периоду годишња производња достигла је 7.000 возила, док су пројектовани капацитети формиран за 10.000 возила годишње. Од 2005. године

компанија је регистрована као акционарско друштво са већинским друштвеним капиталом.

За потребе војске ФАП је од средине седамдесетих до краја деведесетих година развио и произвео око 1.000 возила, углавном формуле погона 6x6. Поред основног возила сандучара, произведен је већи број различитих надградњи: цистерне за воду и гориво, носачи и гурачи понтона, ватрогасно возило, платформе за ракетне системе „огањ“, „оркан“, радарски систем „жирафа“ итд.

Од 2004. године за потребе Војске Србије развијена су и произведена теренска возила нове генерације, формуле погона 4x4, 6x6 и 8x8. Возило ФАП 1118 БС/АВ 4x4 ушло је у серијску производњу као основни камион, а изведена је и надградња система за модулни лансер „морава“. ФАП 2228 БС/АВ, 6x6 и ФАП 3240 БС/АВ, 8x8, као основни камион, испитивани су у ТОЦ-у 2014. године и чека се одлука о следећој фази.

ЈУМКО

Памучни комбинат „Јумко“ АД у реструктурирању, из Врања, основан је 1960, а са редовном производњом почиње 1965. године. У другој деценији постојања израстао је у реномираног произвођача пређе и тканина. Од 1995. године друштвено предузеће трансформисе се у Холдинг компанију Памучни комбинат „Јумко“

Врање. У тој фази стварају своју мало-продајну мрежу и развијају саобраћај.

„Јумко“ је увек имао наменски програм, који подразумева производњу готовог производа и продају широког асортимана униформи и радних одела, за све услове рада, све професије. Израда наменских модела захтева и примену савремене технологије у изради тканина од природних и вештачких влакана и мешавине природних и вештачких влакана. Дорађивањем тканина на водоодбојност, уљоодбојност, киселоотпорност, ватроотпорност, антистатичност, у „Јумку“ су могућности да израде униформе и радна одела за потребе свих професија.

Од 2011. раде и нове савремене униформе за Војску Србије – М-10, у

дигиталној шари. У сарадњи са Министарством одбране „Јумко“ настављају са развојем униформи и средстава за потребе ВС (летња униформа, тренирица војничка, комби-

незон за посаде борбених возила, огртач војнички маскирни, опасач војнички, каиш војнички, модуларни ранац, торбица за старешине М-10, шатор војнички М-10, прслук тактички М-10, тканине памучне за шатор у маскирном дезену). „Јумко“ је, такође, радио и униформе за пољску, финску и немачку и аустријску војску.

ТИГАР

Холдинг компанија „Тигар“ АД из Пирота дугогодишњи је произвођача гумарских производа (од 1935. године). У оквиру холдинга су фабрике: „Тигар обућа“, „Тигар техничка гума“ и „Тигар хемијски производи“.

„Тигар“ а.д. од 2010. има дозволу за производњу техничко-гумених производа, специјалних боја, премаза и лепкова за средства наоружања и војне опреме и заштитне обуће за потребе одбране.

Стручни тим „Тигар техничке гуме“, у сарадњи са инжењерима Војске, освојио је производњу spremника авио-горива за авион „МиГ-21 – БИС“, за све типове авиона „орао“, као и spremника за авион „Г-4“. Spremници су намењени за смештај горива и елемената система инсталација горива авиона. Израђују се од материјала постојаних на авио-гориво, отпорни су на озон и атмосферске утицаје.

Осим тога, у „Тигар техничка гума“ гумом се наливају металне банде потпорних тачкова за следећа

борбена возила: тенк Т-55, М-84, БВП М-80, БТР50 ПУ/ПК, ГМ 568/578. Раде навлаке за топ тенка, са обостраним гумирањем специјалног платна. У њиховом асортиману су и гумене кабинске заптивке за авионе „орао“ и Г-4, које се користе за заптивање врата пилотске кабине. Производе и нерањиве тачкове погодне за примену код возила која се кори-

сте у посебно отежаним условима и друго.

У „Тигар обући“, у оквиру широког спектар производа најразличитије намене, израђује се сигурносна обућа специјалне намене за заштиту ногу од РХБ контаминације (S иперит), термалног импулса нуклеарне експлозије (ТИНЕ) и од капи горуће напалм смесе, те сигурносна обућа специјалне намене за термоизолацију, отпорност на горење и отпорност на промену температуре.

TRAYAL

Корпорација „TRAYAL“ АД од почетка је била војна фабрика. Основана је као Барутана „Обилићево“ 1889. године, а после Првог светског рата, реконструкцијом и проширењем капацитета, настао је Војно-

технички завод „Обилићево“. Под именом „Милоје Закић“ пословала је после Другог светског рата и производила експлозиве,

активни угаљ и заштитне маске. Од 28. јуна 1995, под називом Корпорација „TRAYAL“, свој производни програм базира у области производње гума, заштитних средстава и индустријских експлозива.

„TRAYAL“ данас у свом саставу има четири фабрике које производе средства за потребе одбрамбене индустрије Србије.

„Фабрика заштитних средстава“ има дугу традицију у производњи заштитних маски. Данас се њена производња за потребе ВС и МУП може сврстати у неколико програма: индивидуална и колективна заштита, гуми-

рана платна и гумено-техничка роба, те активни угљеви.

„Фабрика експлозива и пиротехнике“, са најдужом традицијом, бави се производњом привредних експлозива и војно-полицијске пиротехнике.

„Фабрика за теретне и индустријске пнеуматике у свом производном програму има и производњу спољашњих гума за авионе Ратног ваздухопловства Војске Србије, а Фабрика гума за двотачкаше и унутрашњих гума производи унутрашње гума за авионе Ратног ваздухопловства ВС.

Корпорација „TRAYAL“ своју производњу заснива углавном на сопственом развоју и сопственим производним потенцијалима, уз примену савремених технологија и савремене производне и контролне опреме.

KOL - 15N INŽENJERING

КОЛ – 15N INŽENJERING d.o.o. је фирма из Београда која се бави пројектовање, и производњом лансирних цеви за ракетну артиљерију, користећи сопствено и оригинално техничко-технолошко решење за сен-

двич лансирне цеви од танког челичног или алуминијумског лима.

Лансирне цеви производе у сарадњи са фирмом „Inhrom“ из Чачка. Осим тога, KOL – 15N се бави истраживањем, развојем и пројектовањем лансирних уређаја за вишецевнеракетне системе на бази сендвич лансирних цеви. Ту делатност обављају у сарадњи са фирмом „EDePro“, чији су суизлагач на сајму „Партнер 2015“, и Војнотехничким институтом из Београда.

ПРОИЗВОДЊА МИЛЕ ДРАГИЋ

Компанија „Производња Миле Драгић“ (МДП) основана је 1985. године и данас је интернационално препозната као лидер у производњи балистичких заштитних прслука, балистичких и интервенцијских шлемова, балистичких плоча, интервенцијске опреме и друге заштитне опреме.

До сада су сопственим развојем потпуно освојили производњу 36 делова опреме за потребе Војске Србије: шлем војнички М97 и М97А, прслук заштитни балистички М98 и М98А, плочу заштитну балистичку, класе заштите III и III+5,56 SS109, прслук борбени балистички, одело минерско заштитно М98, футролу за пиштољ Ц399, М94, мрежу маскирну зимску М03, комплет за маскирање мали М01 В/Т и велики М03/В, торбицу за паковање муниције 7,62 mm TT, 7,65 mm М-77, 9 mm ПАРА, 7,62 mm x54 mm, 7,9 mmx57 mm...

Верификационим испитивањима усвојени су и налазе се у оперативној употреби: нишан рефлекси М04 (MARS), пасивни монокулар (MiniNSeas), ласерски обележивач циља М04 (AIM 2000), рукавице заштитне М5, комплет заштитне опреме за јавни ред и мир (шлем, штит, прслук са штитницима за руке и ноге) за потребе Војне полиције.

Заједно са ВТИ-ом развили су и развијају комплете за обележавање контаминаног земљишта, за обележавање пролаза кроз минско поље, носач маске телескопски пластични, мобилна маска за тенк...

ЗАСТАВА КАМИОНИ

Застава камиони је реномирани произвођач лаких теретних

возила укупне масе од три до осам и по тона. У њему је до сада произведено више од 185.000 возила. Од 2001. године, после трансформисања и консолидације Групе Застава, „Застава камиони“ послују у састави новоформираног холдинга „Застава возила“. Предузеће је од 2001. сертификовано према стандарду JUS ISO 9001.

Производе лака комерцијална и неборбена возила носивости од 1,2 до 5 тона. Имају две гаме возила: New Turbo Rival и EURO ZETA, са 35 основних и више од 170 специјалних возила.

Сопственим развојем 2010. године произведен је функционални модел возила минибус са погоном на природни гас, а затим и два прототипа теренског возила носивости 1,4 t за потребе Војске Србије. Ново теренско возило, носивости до 1,5 t са новом кабином пројектовано је 2011. године. На бази

тог возила годину дана касније израђен је функционални модел са продуженом кабином за превоз људи (1+5) и терета до 1.000 килограма.

EVROKOMERC

Предузеће је основано 1989. године, а основна делатност је пројектовање и производња гумених флексибилних црева свих намена. До данас је освојена и хомологована производња свих врста прикључака и спојева који постоје у цреварству, што се углавном производи на CNC опреми, уведеној у производњу 2010. године. Тренд модернизације је стално присутан. Након освајања, у техничко-технолошком смислу, потреба машиноградње и одржавања опреме, кренуло се у освајање потреба наменске индустрије. Најпре је освојена производња цревовода за потребе КОВ, преко неборбених средстава, па све до тенка М-84 свих варијанти, закључно са М-84 АБ1. Следећи корак било је освајање ваздухопловних цревовода за потребе ВС и привредне авијације.

Након дуготрајних и веома скупих хомологационих испитивања, уз свесрдну помоћ ВТИ, ВЗ „Мома Станојловић“ у техничком делу и „ППТ Наменска“ у делу самих испитивања, успешно су освојени сви ваздухопловни квалитети цревовода, и то

MIL-H-5593, MIL-H-6000, MIL-H-8794, MIL-H-8788, MIL-H-27267 и MIL-H-38360. Само гумено црево је производње „PARKER”, САД.

За ваздухоплове Г-2, Г-4, „орао”, „газела”, Ан-26, Ми-8, МиГ-21 и Ан-2, након извршених летних испитивања, добили су дозволу за уградњу. У фази освајања је производња црева за седишта авиона Н-62 и Ј-22, кисеоничких црева и цревовода за ублаживач вибрација на хеликоптеру Ми-17. Такође, предузеће активно учествује у развоју и производњи измењених цревовода и цревовода за хлађење мотора на тенку М-84 А.

SANDRA CORPICO

Приватно предузеће „Sandra Corpico” из Пожаревца основано је 1977. и од тада до данас бави се искључиво производњом обуће – специјалне и модерне мушке и женске. Мукотрпним и преданим радом, те сталним улагањем у квалитет производње, протеклих

година, „Sandra corpico” је од прости мануфактуре прерасла у фирму која је стекла одређена признања и позицију на домаћем и иностраном тржишту.

Дневни капацитет предузећа је од 500 до 700 пари обуће, а највећи купци су МУП Републике Србије и Војска Србије. Више од 50 одсто производње се извози.

ВАТРОСПРЕМ

Предузеће „Ватроспрем” основано је 1949. године и једино је у Србији које има лиценцу и

атесте за производњу и сервисирање комплетног програма противпожарне опреме. У дугогодишњој историји пословања, „Ватроспрем” је испоручио више од 5.000 ватрогасних и 6.000 комуналних возила, произвео и пласирао више од 3.500.000 противпожарних апарата и са својом ватрогасном опремом и сервисним услугама присутан је у више од 35 земаља света.

„Ватроспрем” је једини испоручилац ватрогасних возила за Војску Србије, јер су та возила једина задовољила изузетно сложене захтеве и успешно прошла сва испитивања Војне контроле квалитета.

КОВАЧКИ ЦЕНТАР

КОВАЧКИ ЦЕНТАР

Ковачки центар доо отворен је 2010. у Ваљеву. Њихов производни програм одвија се кроз следеће технологије: топло ковање и пресовање на механичким и хидрауличким пресамма и чекићима (димензија спољњег пречника до 130 mm, унутрашњег пречника до 90 mm, дужине до 55 mm), гравурним топлим ковањем и пресовањем на чекићима, хидрауличним и фриксионим пресамма, максималне масе откивања до пет килограма, израде бешавних цеви хладним ротационим ваљањем те машинску и термичку обраду, чишћење површине откивака сачмарењем и сл.

Сви производи из производног програма у току и након извршене израде подвргнути су захтевним проверама квалитета, о чему се издаје атест о постигнутом квалитету према важећим прописаним стандардима.

VLATACOM

Vlatacom d.o.o. (основан 1997) јесте провајдер у области информација, комуникација и биометријских технологија. Од 2011. има статус истраживачко-развојног центра. Компанија је сертификована према захтевима стандарда ISO 9001:2000 и ISO 27001 за следеће активности: развој, производњу и инжење-

ринг у области информација, комуникација и биометријских технологија и пружање сродних услуга подршке.

Међу њиховим производима за војну примену од посебног значаја су: уређај за криптозаштиту преносних система vREBECCA, уређај за аутентификовани приступ vLAD, мултифункционална камера vIPC-3M1 и беспилотна летелица vUAV.

ПРЕДУЗЕЋЕ KODŽIĆ&CO

Kodžić&CO d.o.o јесте приватно предузеће из Београда, које је основано 2007, али су му корени дубљи – настало је из фирме „Коџић д.о.о” из Врчина, која је почела са радом 1960. године. Данас, предузеће „Kodžić&CO d.o.o” има производни пого-

ном у Врчину, а по потреби користи и друге погоне.

Њихов основни производни програма су кожно модне и пословне јакне и торбе, а најчешћи купци разна министарства, инспекције и јавна предузећа. Испоруке за њих чине 30 одсто годишње производње тог предузећа. Такође, нове кожно пилотске јакне Војске Србије проистекле су из њиховог производног погона. Урађене су по најстрожим војним нормативима, од најквалитетније коже.

Захваљујући модерном дизајну, високом квалитету и конкурентним ценама њихови производи имају све више купаца. Визија запослених у том предузећу јесте да сигурнију будућност обезбеде ослањањем на производњу за потребе Војске Србије, јавних служби и предузећа, али извозу.

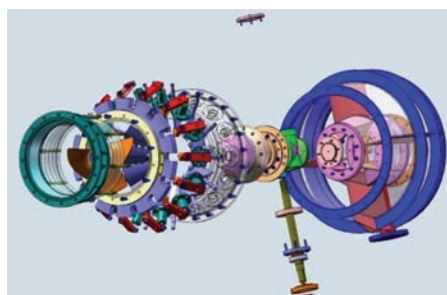
– Tabor” (Чешка), а после тога и са HADE-Iserlohn (Немачке) и овлаштени су сервисер те опреме.

Тржишту Србије нуде врхунске производе за заштиту и очување физичких својстава робе у транспортним паковањима током манипулације, складиштења или транспорта до крајњег потрошача. Екотраке штите производ од влаге, механичког оштећења у транспорту, а израђују и ки картонске кутије од картонских плоча са саћастим језгром, картонске палете, Л профиле за заштиту ивица од оштећења, противклизнио папир, водонепропусни и друго.

SOLFINS solution finders
engineering and manufacturing

SOLFINS

Компанија „Solfins” d.o.o. из Београд нуди CAD/CAM софтверска решења, услуге машинског пројектовања, консултантске услуге из области развоја производа и производних технологија. Такође, изводе специјалистичке курсеве у њиховом центру за обуку и помажу полазницима да положи међународне сертификате и лакше дођу до запослења. Имају добро обучен и уигран тим за технич-

ку подршку. „Солфинсов” тим помогао је многобројним српским фирмама да унапреде процесе развоја производње и технологије.

COFIS EXPORT-IMPORT

Cofis
EXPORT - IMPORT

Компанија
COFIS
основана
је и регистрована

на 1992. године у Београду. Имају посебну дозволу за трговину наоружањем и војном опремом, укључујући робу двојне употребе. Такође, лиценцирана је за производњу наоружања и војне опреме. Сестринске фирме основане су у Црној Гори, Великој Британији и Малти. Компанија запошљава висококвалификовано особље, а по потреби ангажује врхунске стручњаке из различитих области. Одржава сарадњу са војним институтима, наменском индустријом и бродоградилштима. Ради тога COFIS је закључио уговоре са Институтом за бродоградњу из Загреба и успоставио сарадњу на изради и испоруци техничке документације за брзе патролне бродове.

Нуде широк спектар брзих патролних чамаца, пројектованих да испуне и најстроже захтеве, како за садашње, тако и за будуће операције. Поред градње у нашим бродоградилштима, нуде комплетан трансфер технологије и услуга у бродоградилшту купаца. То укључује пуну логистичку подршку у организацији производње, технологију и трансфер знања, организацију бродоградилшта, обуку локалне радне снаге, заједнички рад наших стручњака и специјалиста са техничком екипом бродоградилшта.

НАПРЕДАК АГП

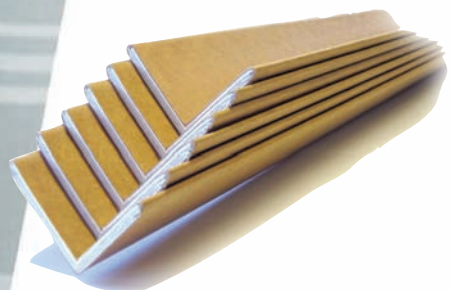
Напредак АГП д.о.о. из Чачка основан је 1959. године. Од почетка производне делатности, „Напредак” је предузеће чији производни асортиман карактеришу наменски производи за Војску. То је, пре свега, кожна галантерија (кожни каишеви, официрски, кадетски и гардијски опасачи, официрске торбе и

ЕКОТРАКА ВР

ЕКОТРАКА

Фирму „Екотрака БП” основао је мр Љубиша Алексић након преквалификације вишка војног кадра за цивилна занимања. Он је одлучио да тржишту понуди нов начин затварања картонске амбалаже папирном лепљивом траком. Непосредно по основању фирме успоставили су сарадњу са фирмама „CzechPack

друго), као и навлаке и цераде за борбена и неборбена возила које се израђују од памучног и ПВЦ платна по стандардима Војске Србије.

У процесу освајања нових производа, стручни тим запослених у предузећу „Напредак АГП“ успешно развија нови шатор пнеуматски М-70М (већи, мањи и модуларни). Имају савремена средства за производњу војне опреме и запошљавају стручни и искусни производни и управљачки кадар.

ПАТРИМОНС АУТОМОТИВ

Компанија „Патримонс Аутомотив“ основана је 1989. године и од почетка делатност компаније обухвата: увоз и пласман на тржишту, тада Југославије, а данас Србије, резервних делова за камионе и аутобусе произвођача Mercedes, Man, Volvo, Scania, Iveco, Daf и Renault, увоз и пласман резервних делова за приколице разних произвођача, те поправку, сервисирање и одржавање камиона и аутобуса поменутих произвођача у свом сервису.

У компанији од оснивања имају и војни програм, односно увозе за потребе ВС резервне делове за „гвоздику“ и за Маз 537. Осим тога, развили су и освојили комплетан ремонт вој-

них возила ТАМ 110, ТАМ 150 и ФАП 2026. С обзиром на старост ових возила, једна је од малобројних компанија које могу у целости да обезбеде и резервне делове за њих. Пре пет година почели су да се баве и набавком резервних делова и ремонтом специјалних теренских возила која се налазе у употреби Војске – Puch и Pinzgauer. Склопили су и ексклузивни уговор са произвођачем возила Puch и Pinzgauer, како о ремонту и сервису њихових возила, тако и о снабдевању резервним деловима.

ТЕХНОРЕМОНТ

ТЕХНОРЕМОНТ

Привредно друштво „Техноремонт“ д.о.о. Темерин бави се ремонтом борбених оклопних возила потребе Војске. После успешно реализованих завршних испитивања у Техничком опитном центру КоВ, 1994. године, добило је решење Техничке управе Сектора позадине ГШ ВЈ о оспособљености за генерални ремонт оклопних транспортера ОТМ-60 и генералну ревизију борбених возила пешадије БВП М80 и БВП М80А.

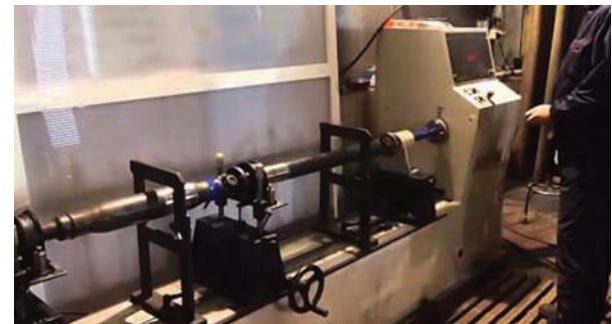
Основна делатност тог друштва је ремонт борбених возила пешадије БВП М80 и М80А и њихових агрегата и склопова. Поред тога, предузеће је оспособљено да обавља техничко одржавање возила полиције борбених ВПБ М86А, самоходних оклопних возила М83 (БОВ-1) и оклопних аутомобила БРДМ-2, производњу р/д за БВП М80/80А и ВПБ М86А, неопходних за процес ремонта, ремонт возила из програма ТАМ и ФАП, ремонт склопова за ракетни систем ПОЛО 9П122 и 9П133, израду разне

техничке документације за средства НВО, израду учила и опремање кабинета за извођење обуке припадника Војске Србије и друго.

SRBOAUTO KARDANSKA VRATILA

СРБОАУТО

Србоауто д.о.о. јесте предузеће у приватном власништву, основано 1994. године. Бави се производњом и ремонтом карданских вратила свих типова и намена, сервисом спона и елемената ослањања, те производњом машина и опреме за сервисе карданских вратила. У понуди се налази и технички преглед за путничка и теретна возила са савременим одлично опремљеним сервисним центром, као и програм продаје резервних делова за комерцијална и путничка возила.

Карданска вратила и зглобна полувратила за прву уградњу (ОЕМ производња) уграђују се у возила реномираних произвођача: ИКАРБУС, ФАП, SANOS, ИМТ итд. Један од великих адута фирме је и могућност сервисирања англосаксонских возила и радних машина. Поседује канцасте крстове и припадајуће компоненте у величинама 2–15Ц. У тој фирми могу се обезбедити и резервни делови привредног програма возила: MERCEDES, MAN, IVECO, ФАП, ТАМ... У свим фазама користе се најновија технолошка решења, као и машине и уређаји највећим делом развијени у сопственим ресурсима.

GEACHEM

GEACHEM d.o.o. jeste kompanija specijalizovana za konsalting i distri-

буцију техничке хемије. Основана је 2004. у Београду. Данас су генерални заступник и дистрибутер реномираних произвођача (CRC из Америке HWR из Немачке, Guarnitex из Италије...). Они су, такође, специјализовани за консалтинг и дистрибуцију специјализованих хемијских средстава за употребу у области одржавања и заштите средстава НВО и производних капацитета МО, ВС и наменске индустрије.

Захваљујући пажљивом избору сировина, већина производа је биоразградива и поседује TUV, DIN, NSF, EN ISO или RDA сертификате.

PITURA

ПИТУРА

Фабрика боја и лакова „Питура“, која је основана 1995. у Београду, реномирани је произвођач заштитних и декоративних премаза за индустријску, професионалну употребу и широку потрошњу. У протеклом периоду много напора уложили су како би изашли у сусрет

различитим потребама њихових корисника, и стално усавршавају своје производе. Све те производе тестирају и непрекидно раде на истраживању и развоју нових. Блиско сарађују са својим купцима у формулисању премаза који задовољавају и најстроже захтеве у погледу заштите, трајности и лепоте. Један од корисника њихових боја и лакова јесте Војска Србије.

PUPIN TELECOM

Компанија „Pupin Telecom A.D.“ лидер је у области телекомуникација и водећи произвођач телекомуникационе опреме. Основана је 1947. године и данас је у мешовитој својини већег броја акционара. Области деловања компаније су развој, инжењеринг и производња, сервисне активности и техничка подршка по систему 24/7. Основни програм компаније јесу комутациони системи, засновани на сопственом развоју.

Користећи искуство стечено развојем и производњом дигиталних телефонских система и бежичних система настао је програм телеменаџмент

систем. „Pupin Telecom“ присутан је 40 година на тржишту са програмом семафорске сигнализације. Један је од водећих систем интегратора система за пренос и комутацију података попут Frame Relay/ATM, Ethernet, IP, LAN, MAN и WAN мрежа.

Производни програм чине и војни

телекомуникациони уређаји, мобилне/бежичне телекомуникације, изградња мобилних мрежа (GSM, WiMAX,...), производња за сопствене потребе и трећа лица, системи у јавним телекомуникационим предузећима – класа 4 и 5 IP система,

приступни уређаји, VoIP, КДС... Војна производња заснована је на стратешком уговору између српског Министарства одбране и „Thales Communications And Security“ (TCS) из Француске, намењеном опремању МО и Војске тактичким комуникационим уређајима. „Pupin Telecom“ изабран је за локалног партнера TCS, на којег је он пренео технологију производње радио-станица из свог асортимана. У складу са тим TCS је оспособио „Pupin Telecom“ за производњу, а Министарство одбране га је верификовало за серијску производњу тих уређаја.

Основна мисија те компаније јесте сарадња са домаћим институтима, научним институцијама и великим светским

произвођачима, који су технолошки лидери у свом домену, ради проширења области њиховог деловања.

СЕНЗОР ИНФИЗ

SI Предузеће „Сензор ИНФИЗ“ д.о.о. из Земунa основано је 1994, када се Лабораторија за сензоре издвојила из националног Института за физику Србије, при чему је Институт за физику остао већински власник. У предузећу стално ради 10 сарадника, а Институт за физику, са 200 запослених, пружа им подршку.

Програмска оријентација и производни програм предузећа углавном су везани за војне програме. Од 1990. године баве се одржавањем и ремонтом система за управљање ватром тенкова М-84 и Т-72. Један од првих производа предузећа био је метеоролошки сензор за СУВ тенка М-84 – нај-

пре једноосни МС-2, а после двоосни МС-2д. Пре неколико година ти метеоролошки сензори су дигитализовани, тако да им је сада излазни сигнал у формату РС-485. Осим на тенковима, сензори се могу користити и на другим борбеним возилима.

За СУВ тенка М-84 то предузеће производи и подсистем ласерског даљиномера. Поред овога, „Сензор ИНФИЗ“ израђује више типова ласерских обележивача циљева у видљивом и невидљивом спектру, али и комбиновани. У производном програму су и рефлексни (red dot) нишани. У сарад-

њи са својим кооперантима „Сензор ИНФИЗ“ производи и систем за команду и контролу артиљеријске ватре за оруђе НОРА-Б 155 милиметара. У току је и развој снајперског нишана са ласерским даљиномером и балистичким компјутером.

У сарадњи са својим стратешким партнером „Југоимпортом СДПР“ настављају рад на освајању нових и модернизацији постојећих производа.

ИНСТИТУТ МИХАЈЛО ПУПИН

Институт „Михајло Пупин“ (ИМП) регионални је лидери иновација на пољу електронике и информационо-комуникационих система намењених војсци, државним органима и компанијама из одбрамбене индустрије. Један је од највећих и најстаријих ИСТ института у југоисточној Европи. Основан је 1946. године.

Задовољавајући ригорозне захтеве у погледу поузданости рада система и безбедности података, пружају високотехнолошка системска решења за копнене, поморске и ваздухопловне снаге у областима телекомуникација, радарских система, беспилотних летелица, командно-информационих система, симулатора и тренажера.

Према захтеву корисника, производе модернизационе комплете за осматрачке радаре старијих генерација. Такође, Институт „Михаило Пупин“ пионир је у производњи solid state предајника за осматрачке радаре у југоисточној Европи.

Институт пружа најсавременија интегрисана решења за сигуран пренос гласа и података. Више од 40 годи-

на бави се истраживањем и развојем у области селекције и стабилизације фреквенција, а и производњом кристалних јединки, филтера, осцилатора и магнетних материјала. Већ 45 година стичу искуства у задовољавању потреба оружаних снага за тренингом и обуком у експлоатацији сложених система у многим земљама широм света. До сада је испоручено 86 симулатора и тренажера, што их чини индустријским лидером у овој области у југоисточној Европи.

Применом најновијих технологија могу да формирају јединствени информациони систем противваздухопловне одбране. Такав КИС одговара свим захтевима модерне противваздухопловне одбране.

ИМТЕЛ КОМУНИКАЦИЈЕ

Институт за микроталасну технику и електронику „ИМТЕЛ комуникације“ а.д. јесте дизајнер, произвођач и дистрибутер телекомуникационих уређаја за пренос података. Њихова решења користе мобилни

оператери, провајдери (ИСП, „Телеком“ и други), владине и приватне компаније, као алтернативу за кабловске канале.

Тај институт је заступник фирме „Trango Systems Inc“ за Србију. Осим тога, модернизују и ревитализују радио-релејне системе старијих генерација других произвођача. Тим уређајима продужавају век без умањивања перформанси, а корисници добијају исплативу и поуздану мрежу са минимумом улагања. Такве ревитализације су урађене на већем броју уређаја Ericsson, Telettra, Siemens, а обухватају уградњу појачавача снаге, јединица за обраду сигнала у основном опсегу, осцилатора, мешача, малешумних појачавача...

Њихова област интересовања јесу и микроталасни комуникациони системи и системи посебне намене. Обухвата имплементацију система и његово пуштања у рад, али и пројектовање и израду компоненти везаних за специфичне апликације.

MTT INFIZ

МТТ INFIZ је предузеће за микроталасну технику, са дугогодишњим искуством у оправци, ремонту, редизајну и пројектовању софистицираних војних и цивилних система, из поља енергетске електронике, аналогне и дигиталне електронике, ласерске технике, машинства, метеорологије. За војне потребе производе дигиталне радарске показиваче, радарске конзоле, ласере, а специјализовани су за ремонт, сервис

и одржавање одређених радарских система, као и модернизацију подсистема ракетног система „нева“.

Да би својим клијентима обезбедили брзу и квалитетну услугу, МТТ-INFIZ сарађује са компанијама и научним институцијама признатим код нас и свету, као што су Институт за физику, Електронски факултет у Нишу, Електротехнички факултет у Београду, ТОЦ, ВТИ, IRITEL...

ИРИТЕЛ

IRITEL БЕОГРАД
ИРИТЕЛ а.д. БЕОГРАД основан је 1967. године и данас, са око 160 врло искусних стручњака и много година искуства у теле-

комуникацијама и електроници, представља једну од водећих компанија на телекомуникационом тржишту Србије. Акредитовани су као истраживачко-развојни институт.

Њихове главне активности су: истраживање, развој, пројектовање, производња, инжењеринг, консалтинг, одржавање уређаја и система и обука корисника. Више од четири деценије ИРИТЕЛ се бави развојем, инжењерингом и производњом система и опреме у следећим областима војних телекомуникација и електронике: системи преноса, комуникациони системи, дигиталне радио-комуникације, и енергетска електроника.

Важнији ИРИТЕЛ-ови производи су оптички мултисервисни системи прено-

са, приступни системи, радио-комуникације, извори напајања.

Велику пажњу посвећују квалитету и поузданости својих производа и услуга, опредељујући се за стално побољшање квалитета у корист својих купаца. Имају систем менаџмента квалитета SRPS ISO 9001:2008, SRPS ISO 14001:2005, SRPS OHSAS 18001:2008.

ЕЛЕКТРОНСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

Електронски факултет у Нишу основан је 1968. године. Тренутно се на њему реализује више од 40 домаћих и 10

међународних пројеката. У области одбране, Електронски факултет специјализовао се за едукацију и развој у области географских информационих система (ГИС) и командно-информационих система (Ц4И). Њихови радни тимови ангажовани су на пројектима посебне намене почев од 1991. године. За потребе Војске Србије развијени су следећи системи: систем за избор оптималних радарских положаја – ИОРП-1, систем за аутоматски пријем и приказ ваздушне ситуације – АППВС-МЗ, модернизовани ракетни систем за противваздухопловну одбрану РС за ПВД „нева“, универзал-

ну софтверску платформу географског информационог система BC – УКСП ГИС BC и информациони систем за опрему за издвојене центре за електронску подршку – ИЦЕП.

Акцент истраживачког, развојног и производног програма у области наоружања и војне опреме (НВО) је на командно информационим системима – КИС и географским информационим системима – ГИС. Од пројеката везаних за развој и производњу НВО, факултет је са „Југоимпортом СДПР“ радио на развоју КИС за тенк М-84 АБ1 и остала возила, а у току је модернизација ракетног система за ПВД „куб-М2“.

FTN-IRAM-RT

PT FTN-IRAM-RT из Новог Сада је истраживачко-развојно предузеће које нуди висок квалитет инжењерских услуга у области уграђених систе-

ма, апликација мобилне телефоније и DSP програмирања. У окружењу заједничких фирми са матичном кућом RT-RK, располаже динамичком структуром од преко 400 инжењера способних за вођење пројеката различитих сложености и обима. Блиска сарадња са Факултетом техничких наука и другим факултетима Универзитета у Новом Саду, осигурава даљу доступност ИТ стручњака.

NB INTERNATIONAL NEW ARMS TECHNOLOGIES

У крагујевачкој фирми NB I.N.A.T. d.o.o (основаној 1994) од почетка се развија стрељачко наоружање. Такође, има дозволу за истраживање, развој производа, технологија и развој производње у домену ручног наоружања и његових делова Министарства одбране. У складу са политиком развоја фирме, поседују и званични сертификат Министарства одбране, Сектора за материјалне ресурсе – Војна контрола квалитета и Сертификат за менаџмент система квалитета – SRPS ISO 9001:2008 и SORS 9000:2005.

Њихови најзначајнији реализовани пројекти јесу: пиштољи ББ21, ББ22, ББ23, ББ24, пројекат прераде пушкотрачеза ПКС на НАТО метак (7,62 mm X51 НАТО) и НАТО реденик, ласерски обележивачи циља за сва стрељачка оружја (у употреби у специјалним јединицама Војске и МУП Србије), пречистач за воду SilverMaxrep, „маузер“ ловачки карабин.

У наредном периоду планирају да развију и освоје технологију за нове моделе наоружања, делове наоружања и опреме. У развојном плану предузећа је и израда погона за производњу и пројектантски биро, који би производили до 15.000 комада наоружања у току једне године.

DAMIBA

DAMIBA TRADE

Damiba trade d.o.o. је предузеће за трговину и услуге, основано 2002. у Београду. Регистровано је за област спољних послова (извоз, увоз и реекспорт), заступање иностраних фирми, унутрашњу трговину и финансијски консалтинг. Заступа америчке фирме FILIR

Systems и PHOTONIS и две италијанске – VaiaCar group и MERMEC group. То је данас модерно предузеће, ори-

јентисано на високу технологију, стручни кадар и на клијенте. У стручним круговима већ су остварили запажен имиџ и представљају референтни центар за ИЦ термографију на нашим просторима. Такође, организују међународне сертификационе курсеве из термографије.

ČESKA LETECKA SERVISNI

Фирма Česka letecka servisni a.s. (CLS A.S.) основана је 1997. године и бави се авионским интеграцијама, инжењерингом и инсталацијама, поправкама и одржавањем авиона.

CLS је дугорочни добављач за ваздухопловство Чешке Републике и Словачке Републике. Учествовао је у свим значајнијим програмима модернизације. Такође, сертификовани су и као произвођач за интерфејс авиона и хеликоптера чешких (ACR) и словачких

оружаних снага (ASR). За њихове потребе, сертификовани су за одржавање, организацију пројеката и као произвођач специјализоване опреме за авионе и хеликоптере. Имају све потребне дозволе, па и ону за трговину војним материјалом.

**BEATRONIC
SUPPLY**
D. O. O. BEOGRAD
SOURCE - TEST - MEASURING - EQUIPMENT

BEATRONIC SUPPLY

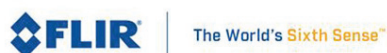
Beatronic Suplly d.o.o. је домаћа компанија, основана децембра 2012. године, а од марта 2013. уписана је у регистар лица која могу да обављају спољну трговину наоружањем, војном опремом и робом двоструке намене. Чланица је матичне фирме „Beatronic Group“, чије је седиште у Данској, а која се састоји од трговинских и инжењеринг компанија основаних у Чешкој, Словачкој, Пољској, Грчкој, Украјини и Србији.

Име компаније указује на то да је њена главна делатност снабдевање врхунски квалитетном електронском и мерно-испитном опремом, компонентама за роботизацију и аутоматизацију у ваздухопловству, транспорту... Реномирани светски произвођачи наведене производе пројектовали су за општу намену, али и за употребу у најзахтевнијим условима експлоатације – „војна верзија“.

На штанду „Beatronic Suplly“ d.o.o. на сајму „Партнер“ појављују се као његови суизлагачи фирме Flir Sys-

tem, Terma, Copenhagen Sensor Technology, Weibel, TMD Technologies, Curtis Wright, Vision Research, Souriau, Irdam...

FLIR SYSTEMS

Aмеричка компанија FLIR је пионир и глобални лидер у производњи инфрацрвених камера, система за

ноћно осматрање и термовизијских система.

FLIR Government Systems фокусиран је, пре свега, на тржиште где се захтева врхунско познавање ситуације. FLIR Government Systems пројектује и производи термовизијске камере и осматрачке радаре, уређаје за детекцију експлозива и хемијских средстава и по систему „кључ у руке“, интегрише сензоре за владине институције широм света. Са преносних и фиксних система корисници добијају драгоцене информације од апликација као што су заштита снага, осматрање са земље и из ваздушног простора, трагање и спасавање, спровођење закона, надзор границе на копну и води, навигацијска безбедност, спречавање пролиферације наоружања и

опојних средстава и детекција хемијских, биолошких, радиолошких, нуклеарних и експлозивних средстава (CBR-NE). FLIR Government Systems посвећен је сталном развоју војног програма у САД и на међународном плану.

TMD TECHNOLOGIES LTD

Британска компанија TMD Technologies Ltd је светски лидер у

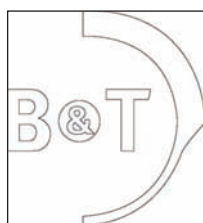
производњи микроталасних цеви (TVTs), Solid State појачавача (SSPAs), високонапонских јединица (HVPSU), микроталасних модула (MPM) и робусних предајника за радаре, електронско ратовање (EW) и комуникације. Они испоручују MRSZ, SSPA и HVPSU многим светским морнарицама, војскама, ваздухопловним снагама и технолошким институтима. Њихов асортиман производа растао је са захтеви-ма војних и цивилних корисника.

TMD Technologies Ltd производи и микроталасна појачала и мерна појачала за тестирање електромагнетне компатибилност (EMC), снабдевајући кориснике широм света. Поседују зна-

ње у свакој области радарских, EW комуникација, а и одговарајуће лабораторије.

B&T AG

B&T AG је швајцарски произвођач оружја, прибора и средстава принуде за полицију, војску, специјалне јединице и квалификоване приватне стрелце. Када су почели са радом, 1991. године, пригушивачи су били први производ који је компанија произвела. Носачи оптичких нишана за тактичко оружје убрзо су постали друга производна линија.

У лето 2004. године B&T AG почео је да производи сопствену линију комплетних оружја попут MP9 9 mm аутомата, APR308/338 снајпера, GL06 40 mm бацача граната, APC9 аутомата, APC556/APC300 полицијских карабина, APC223 ловачких карабина... Та оружја су модуларна и нуде могућности да се на њих монтирају многобројни додаци за разне мисије.

ROMAX TRADE

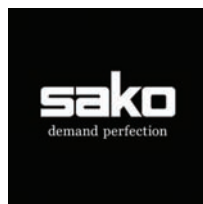
ROMAKS TRADE doo – Сектор специјалних програма из Београда огранак је матичног предузећа и бави се дистрибуцијом

робе двоструке намене за потребе Министарства одбране Републике Србије и Министарства унутрашњих послова Републике Србије, њихових ремонтних завода, установа и агенција, као и извозом робе произведене у региону, а за потребе корисника широм света.

Поред тога, посебно одељење бави се извозом робе посебне намене које производе домаће фабрике и фабрика у региону (бивше југословенске републике и балканске земље). Нуде и професионалне консултације за бројне војне, цивилне и развојне пројекте. Пре две године су се у складу са законом и прописима регистровани за спољну трговину контролисаном робом.

На сајму „Партнер“ наступају са њиховим излагачима: SAKO Ltd., Carl Walther GMBH, Aimpoint AB, Vectronix AG, Wiley X Europe LLC, Surefire LLC и Providence Group.

SAKO Ltd.

SAKO, престижни светски бренд за пушке и патроне, комбинује напредну технологију са традиционалном пушкарском занатском вештином. Компанија је основана у раним двадесетим годинама 20. века и прешла је дуг пут од ручне производње до савремене данашње помоћу рачунара R&D и CNC произ-

водње. Све њихове пушке у складу су са CIP и SAAMI захтевима.

CARL WALTHER GMBH

Данас је „Carl Walther“ један од водећих произвођача спортског и полицијског оружја. „Валтер“ ватрено оружје користе свуда у свету полиција, оружане снаге и други органа, као и ловци и спортисти. Полицијске јединице, војници и спортски стрелци с поштовањем гледају на то

оружје јер је врхунског квалитета, а тражено је и међу колекционарима, пошто је већ ушло у легенду.

Aimpoint

AIMPOINT AB

Aimpoint AB је шведска компанија која је основана 1974. године са седиштем у Малмеу и познат је произвођач снајпера са рефлексним нишаном. Производе их за цивилне, полицијске и војне сврхе. Најпопуларнији модел CompM2 тренутно користе бројне оружане снаге широм света. Њихов слоган је: Поставите црвену тачку на своју мету – из било којег угла, са било којег места, на свако оружје.

Компанија „Aimpoint AB“ закључила је 1997. свој први вишегодишњи уговор са Американцима када су купили њихов Aimpoint Comp M2. Тренутно

продају велик дијапазон нишана на тржишту за ловце, стрелце, полицију и војне снаге широм света. Више од 500.000 Aimpoint производа је данас у војној служби.

VECTRONIX AG

Швајцарска фирма „Vectronix AG“ произвођач је ручних уређаја за мерење растојања, дурбина и наочара за ноћно осматрање, као и монтираних уређаја и система за осматрање и оријентацију.

Корени фирме сежу до 1921. године, када ју је основао Вилд Хербруг у Хербургу, где је и данас њено седиште. Оригинално предузеће спојено је са Ernst Leitz Vetzlar из Немачке 1986, а Leica Group постаје 1990.

године. Седам година касније, Leica је подељена на Leica Camera, Leica Microsystems и Leica Geosystems. Део за одбрамбене и специјалне производе Leica Geosystems постао је посебна компанија 2002, као и Leica Vectronik AG и придружила се француској Sagem Group почетком 2003. године. Матична компанија Sagem спојила се у мају 2005. године са произвођачем аеромотора Спеста да би формирали SAFRAN Group. И Vectronik је део „Сажема.“

WILEY X EUROPE

Данска фирма „Wiley X Europe LLC“ јесте водећи снабдевач заштите за очи и балистичких производа за армију Сједињених Америчких Држава, спортске ентузијасте на отвореном простору и безбедност и стрелачке индустријске гране.

Њихови производи прошли су пут ригорозних тестирања и они су једини произвођач врхунских перформанси наочара, чија је укупна линија ANSI оцењена безбедном. Тактички оријентисан асортиман такође испуњава строге балистичке сертификате војске.

SUREFIRE

SureFire LLC. јесте америчка компанија са седиштем у Калифорнији. Њихови основни производи су батеријске лампе, чеоне лампе, лампе које се монтирају на оружје и ласер-

ских снајпера. Поред тога, у понуди „Surefire“ су ножеви, пригушивачи, Пикатини шине и батерије. Компанија је главни снабдевач оружаним снагама САД батеријским лампама. Њихове производе у САД уобичајено користе полицијске снаге.

PROVIDENCE GROUP

Производни програм холандске фирме „Providence Group“ су аудио-видео тајна решења, решења за складиште-

ње и достављање, средства за тактичко пресретање/сајбер, ометање радио-фреквенције. Њихова је мисија

да помогну клијентима дискретним решења у обавештајној улози и борби против претњи путем непристрасног консалтинга, техничких решења и јединственог тренинга.

PIK-AS

Компанија PIK-AS из Аустрије основана је 1981. године. Њен производни програм садржи релеје, прекидаче за обарање, граничне прекидаче и микропрекидаче за тенкове, авионе, бродове и возила посебне намене. Такође, израђују и системе термичког означавања, означиваче за каблове, цеви и ПВЦ делови, најлонски и телефонски материјал.

Превасходно су извозно оријентисани и имају своја представништва у Мађарској, Чешкој, Словачкој, Словенији, Хрватској, Пољској, Србији, Русији, Македонији, Естонији, Литванији, Летонији и Украјини. Током последњих десет година имају канцеларије у Словачкој, Пољској, Грчкој, Украјини...

MEHLER LAW ENFORCEMENT GMBH

Кључне делатности фирме MLE јесу заштитни прслуци за тело, опрема против демонстрација, борбене чизме, рукавице и так-

тичка опрема за војску и полицију. На такав производни програм определили су се јер су немачке војне и полицијске снаге данас активно распоређене у страним срединама у иностранству. Те операције захтевају међународну сарадњу на многим заједничким пројектима. Међународни тероризам посебно представља великим изазовима безбедносним агенцијама. Да би били у могућности да обаве различите задатке на професионалан и успешан начин, уз одличан тренинг морају да имају и потребну опрему.

AVIGILON CORPORATION

Avigilon је водећи произвођач у својој бранши софтвера за ХД видео-мрежу, камера са мегапикселом, контроле приступа и производа за видео-анализу. Клијентима у

више од 120 земаља нуде прилагодљив end-to-end, Open Solution и штите људе на разним локацијама, укључујући стадионе, малопродајна окружења, школе, казина, критичне инфраструктуре, транспортне станице...

„Avigilon” производи су дизајнирани и произведени у Северној Америци и пружају клијентима најпоузданији и највиши квалитета технологије у индустрији.

VITEC POWER GMBH

Аустријска фирма „Vitec Power GmbH” бави се производњом хелија за гориво, испоруком електричне енергије, DC/DC конвертора, AC/DC испорукама електричне енергије и DC/AC трансформатора.

КРАНИНГ

Кранинг доо, фирма из Лукавца (БиХ), основана је 1995. године као предузеће чија је основна дјелатност производња и продаја намје-

штаја као и опремање канцеларија и пословних простора. Осим тога производе дрвене кутије и палете за транспорт опасних материја (са бројем УН).

ARSENAL 2000 JSCO

Аrsenal 2000 JSCO генерални је заступник бугарске фабрике Arsenal JSCO, а од Владе Републике Бугарске добио је овлашћење за трговину војном опремом. Главне активности фирме су пројектовање, израда, трговина малокалибарским и артиљеријским оружјем, муницијом и њеним компонентама, ловачким и спортским оружјем, глодалицама и алатом.

INDUCHEM

d.o.o.

INDUCHEM

INDUCHEM d.o.o. је фирма из Загребa која се бави извозом, увозом и трговином опремом за војску и полицију, укључујући ватрено оружје и муницију. Такође, имају велепродају спортског и ловачког оружја, муниције, ловачке одеће и опреме.

ВОЈНИ МУЗЕЈ

Војни музеј је установа културе Министарства одбране која се бави прикупљањем, чувањем, заштитом и излагањем музејских

предмета војне провенијенције. Смештен је на простору Београдске тврђаве, у најстаријем и најлепшем делу Београда. Основан је Указом кнеза Милана Обреновића 22. августа 1878. године. Будући међу првим институцијама модерне државе, Војни музеј представљао је весника нове, европске Србије. Прва стална поставка отворена је 9. септембра 1904, поводом стогодишњице Првог српског

устанка у склопу крунидбених свечаности краља Петра Првог Карађорђевића. Бурни токови догађаја који су уследили утицали су на успоне и падове саме институције. Музеј је страдао у оба светска рата, а потом изнова подизан и обнављан.

Током 131 године постојања, Музеј је израстао у значајну културну институцију са фондом од око 30.000 историјских предмета прикупљених на различите начине: поклонима, откупом, из војних складишта и вишкова, са археолошких налазишта... Музејски предмети класификовани су у десет збирки према типологији, хронологији и пореклу: археолошка збирка, неколико збирки наоружања, збирка одликовања, застава, униформе и збирка уметничких дела.

Музеј, такође, поседује вредну фото-архиву са више од сто хиљада фотографија и артефаката. Садашња стална поставка отворена је 1961. године. Изложени експонати датирају од праисторије до савременог доба. У току је рад на припреми нове, модерне сталне изложбе.

МУЗЕЈ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ РАТНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

Идеја о оснивању ваздухопловног музеја потекла је почетком друге деценије 20. века, а реализована је тек 1957. године. Током година Музеј Југословенског ратног ваздухопловства (ЈРВ) прикупљао је, чувао, обрађи-

вао и излагао предмете, техничку документацију, архивску грађу, фото-артефакте и литературу значајну за историју ваздухопловства у Србији и Југославији.

У сталној поставци музеја је 32 авиона, три хеликоптера, седам једрилица, прототип ракете „вулкан“, четири беспилотне летелице, пет клипних мотора, први модерни радар у нашем ваздухопловству, симулатор лета... Значају изложбе доприносе чувени авиони из Другог светског рата, али и авиони домаће ваздухопловне индустрије. Вишедеценијски рад омогућио је да се у фототеци музеја чува око 80.000 фотографија и негатива, а у библиотеци више од 5.000 публикација домаће и стране ваздухопловне литературе. У екстеријеру Музеја изложено је, такође, десетак авиона, хидроавиона и хеликоптера коришћених од Другог светског рата до краја 20. века. Квалитет и квантитет збирке сврставају га у сам врх светских специјализованих ваздухопловних музеја.

ВОЈНА АКАДЕМИЈА

Војна академија је образовно-научна установа Универзитета одбране Министарства одбране Републике Ср-

бије, која постоји 165 године, а намењена је школовању официра за потребе свих родова и служби у складу са мисијама и задацима Војске Србије. Уједно, она је један од најстаријих стубова образовања Републике Србије.

Данас у потпуности задовољава највише стандарде у образовању официрског кадра. Призната је у оквиру високог образовања РС и има акредитоване студијске програме на основним и дипломским студијама. На Војној академији стиче се високо образовање на основним академским студијама, специјалистичким академским студијама, дипломским академским студијама (мастер и докторским академским студијама), организује се последипломско стручно усавршава-

дипломираног менаџера или дипломираног инжењера, у складу са студијским програмом. Потом се примају у професионалну војну службу, унапређују у чин потпоручника и постају официри.

ВОЈНОМЕДИЦИНСКА АКАДЕМИЈА

Војномедицинска академија је врхунска медицинска, образовна и научноистраживачка институција са међународно признатом репутацијом. То је војна болница „централног типа“ у којој се за десет минута може оформити конзилијум медицинских стручњака за сваку врсту интервенције. Основана је 1844. године, а од 2009. у свом саставу има Медицински факултет, који школује будуће војне лекаре. Од пре неколико година ВМА је потпуно интегрисана у републички здравствени систем и лечи 40 одсто цивилних осигураника.

Подељена је у више од 60 техничко технолошких целина, са око 6.000 просторија, и има постељни капацитет од 1.200 кревета. У саставу ВМА је 27 клини-

ка, 17 института, Специјалистичка поликлиника, Национални центар за контролу тровања, Центар хитне помоћи и Центар за трансплантацију солидних органа. У тој установи спроводи се више од 5.000 различитих дијагностичких и терапијских процедура.

Војномедицинска академија је у саставу Министарства одбране и захваљујући војној организацији и преданости запослених призната је као медицинска установа која је уређена по највишим светским стандардима. Поред тога, издаје и часопис „Војносанитетски преглед“, који је увршћен међу најпрестижније светске научне часописе.

ВОЈНОГЕОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

Војногеографски институт (ВГИ) је установа Војске Србије, која се бави научноистраживачким, развојним и производним радом у областима геодезије, фотограметрије, картографије, географских информационих система, картографске репродукције и других геодисциплина.

Основан је 1876. годину када је донета уредба о устројству главног Ћенералштаба Српске војске.

Војногеографски институт поседује опрему за класичан и ГПС премер, геофизички и геомагнетски премер, аерофото снимање, фотограметријску реституцију, картографску обраду, израду географских информационих система, израду дигиталних карата и картографску репродукцију.

Свој рад презентују у виду различитих врста карата, планова, фотодокумената, астрономско-геодетских, геофизичких, алфанумеричких, статистичких и других података, научно-техничких публикација и докумената.

Значајни корисници услуга, података и публикација Војногеографског института су и цивилне институције.

ње, школују слушаоци за резервне официре и организују основна, примењена и развојна истраживања значајна за подизање квалитета високошколске наставе, те оспособљава научни и наставни кадра и уводе кадете у научни рад.

Школовање на основним академским студијама траје четири године и реализује се у шест студијских програма. Након завршетка кадете добијају диплому

ЗАСТАВА ФИЛМ

Војнофилмски центар „Застава филм“ установа је Министарства одбране, која постоји од 1948. године. Хиљаде сати документарног материјала забележиле су до сада еки-

пе „Застава филма“, а то се чува у богатом филмском архиву. „Застава филм“ је сведок и хроничар историје.

Данас имају филмску и видео продукцију од идеје до готовог производа. Стручан тим, савремене HD камере, систем монтаже Mac Pro и богат архив гарантује висок квалитет производа.

МЕДИЈА ЦЕНТАР ОДБРАНА

Медија центар „Одбрана“ је установа у саставу Управе за односе са јавношћу Министарства одбране Србије и носилац је новинско-информативне и издавачке делатности у систему одбране. У свом саставу има Одељење за новинско-информативну делатност (са одсецима за новинску делатност, интернет и фотографску делатност), Одсек за издавачку делатност, Одсек за графичку

делатност, Одсек за језичку редакцију, Одељење за заједничке послове и Одсек за финансијске и комерцијалне послове.

Медија центар издаје магазин „Одбрана“, часописе „Војнотехнички гласник“, „Војно дело“ и „Нови гласник“, а богата је и његова издавачка делатност. Магазин „Одбрана“ редовно извештава о свим новинама у свету ратне технике.

Седми међународни сајам наоружања и војне опреме „Партнер 2015“ одржаће се од 23. до 26. јуна у халама 1 и 4 и на отвореном простору Београдског сајма. На површини од 17.600 m² затвореног и 5.000 m² отвореног изложбеног простора биће приказана ратна техника.

Првог, другог и трећег дана намењен је за пословне посетиоце, а последњег дана могу га посетити и заинтересовани грађани (од 10.00 до 19.00 часова).

Цена улазнице је 350 динара, а за групне посете 200. Пословни посетиоци су обавезни да приликом уласка попуне регистрациони лист.

Остале информације можете потражити на сајту www.sajamnaoruzanja.com.

Прилог припремили:
Мира ШВЕДИЋ
Мирјана ЛУКИЋ
Татјана ГАВРИЛОВИЋ

Магазин Министарства одбране и Војске Србије
Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, Београд,
medijacentar@mod.gov.rs

Директор
пуковник Стевица С. Карапанџин

Главни и одговорни уредник
потпуковник Владимир Почуч

Уредник

Мира Шведић

Дизајн и прелом

Марија Марић

Уредник фотографија

Стефана Савић

Језички редактор

Слађана Мирчевска

Коректор

Слађана Грба